ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

15-16 HAZİRAN
ve TSİP'nin kuruluş yıldönümü

KAPİTALİST BUNALIM

Maoizmin ideolojisi ve politikası

TEKELCİ SERMAYENİN ÇIKMAZI

CİLT / 5 HAZİRAN-TEMMUZ SAYI: 30-31

ilke Haziran 1976
Sayı: 30

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Sahibi: Öner Ciravoğlu / Sorumlu Yazıişleri Müdürü: İlker Demir / Yazışma ve havale adresi: P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi: Cağaloğlu Başmusahip Sokak Tan Apt. 10/11 İSTANBUL / Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi - Baskı: İshak Basımevi 27 73 37 / İlân: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih: 20 Haziran 1976.

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ'nin İKİNCİ YILI BİTERKEN

Türkiye Sosyalist İşçi Parisi 15 - 16 Haziran 1976 tarihinde ikinci yılını dolduruyor...

Bu iki yıl içinde edinilen deneyler, alınan yol, sosyalistler için örgütlü çalışmanın değerini ve üstünlüğünü bir kez daha göstermesi bakımından seçkin bir örnektir.

Parti; bu iki yıl içinde, başlangıçtaki zaaflarını gidermek doğrultusunda önemli adımlar atmış, ideolojik bir arınma sürecinden geçmiş ve hızlı bir dinamik yaşamıştır. Başlangıç dönemi ertesinde başlayan çalkantılar partide belirli kopmalara neden olmuşsa da, bugün Türkiye Sosyalist İşçi Partisi hem bağrında taşıdığı kadroların bilinç düzeyleri, mücadele azimleri ve kolektif çalışmaları ile, hem de sürekli gelişen ideolojik üstünlüğü sayesinde yakın geçmişte aldığı çeşitli yaraları hızla onarmaktadır ve Parti'nin son aylardaki gelişimi onun kuramlaşmış canlı bir organizma olduğu ve hasarları giderebilme gücünü geliştirebilme yeteneğine sahip bulunduğunu göstermiştir.

Parti; Mart ayı sonundaki Birinci Kongreden sonra sağlıklı bir gelişim sürecine girmiştir. Yeni Program ve Kongre kararları doğrultusunda çalışan Parti canlı bir organizma halinde gelişmektedir. Birtakım çevre ve kişilerin adeta sevinçle yaymağa çalıştıkları «TSİP battı, batıyor» havası boş bir balon gibi sönmüştür. Bu gibi rasyonalizasyonlar ve çalıştıkları argümantasyonlar iflas etmiştir.

Partinin tüm organ ve üyeleri bir yanda organizmayı sağlıklılaştır-

mak için ideolojik homojenlik, politik sağlamlık yolunda çaba gösterirken, öte yandan Türkiye sosyalist hareketinin en önemli zaafı olan kitlelerle geniş bağlar kurmak yolunda bir başka deyimle kitle bağlarını sistemleştirmek, işçi sınıfına yaraşır kitle yöntemlerini yerleştirmek için olağanüstü bir çaba içindedir. TSİP geçmişteki gruplaşmaları ve grupçulukları, fraksiyonları aşmış, asıl sorunuyla ve göreviyle, yani kitlelere açılma yükümlülüğüne vargücüyle eğilmiştir.

İLKE Dergisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni Türkiye sosyalist Hareketinin Birliği ve örgütlenmesi yolunda ideolojik - politik ve örgütsel çabalarında desteklemiştir ve bugün de Türkiye işçi sınıfının politik örgütlenmesi ve tüm işçi sınıfı sosyalistlerini (işçi sınıfının en ileri tüm unsurlarını), bağrında toplayacak olan öncü Proletarya Partisi'nin, yani sosyalist birliğin oluşumu doğrultusunda TSİP'in çabalarını, girişimlerini desteklemeğe devam edecektir. Bu oluşuma ideolojik ve bilimsel katkıda bulunmağa, üzerine düşen düşünsel görevi yerine getirmeğe çalışacaktır. İLKE bu görvi yaparken, kendisine ve TSİP'e yapılan küfürlü ve ayrılıkçı saldırılara, bölücü tahriklere ve hırçınlıklara karşı soğukkanlı ve bilimsel olacak, daima prensipli birliği ön plâna çıkaracaktır.

İLKE Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni, ikinci kuruluş yıldönümünde kutlar ve Türkiye sosyalist hareketi içindeki çalışmalarında başarılar diler...

HER 15-16 HAZİRAN'DA DAHA GÜÇLÜYÜZ

15 - 16 Haziran 1976, işçi sınıfımızın büyük direnişinin altıncı yıldönümüdür. Büyük Haziran Direnişi'nin altıncı yılında gerici ve halk düşmanı partiler topluluğu **Milliyetçi Cephe** adı altında işçi sınıfımızı, emekçi halkımızı, ezmekte, öğrencileri, öğretmenleri öldürmektedir. Ülkenin dört bir yanına kanlı bir terör salan Milliyetçi Cephe ve onun her türlü vurucu gücü, halkımızın, işçi sınıfımızın üzerindeki sömürüyü daha da yoğunlaştırmak emelindedir. Emekçilerimizi, tüm sosyalist, diğer devrimci ve yurtsever, demokrat güçleri sindirmek, egemen sınıflar despotizmini şiddetlendirmek çabasındadır.

15 - 16 Haziran Günleri İşçi Sınıfımıza Malolmuştur :

● Büyük Haziran Direnişi'nin altıncı yılına girerken işçi sınıfının REFERANDUM talebi MC partilerinin gayretleri ve CHP'nin «tavşana kaç, tazıya tut» politikası yüzünden Parlamento'da reddedilmiştir. Bilindiği gibi, 15 - 16 Haziran Büyük İşçi Direnişi, işçi sınıfımızın sendikal özgürlüğünü daha da kısıtlayan yasa değişikliklerinin kanunlaşması üzerine başlamıştı. Yıllardır ekonomik ve demokratik mücadelede ciddi bir hareketlenme içinde olan işçi sınıfımız, zaten kısıtlı bulunan sendikal özgürlüğünü büsbütün gaspettirmemek için demokratik bir eyleme girişmiş ve gücünü, azmini göstermişti. Neticede 274 - 75 sayılı yasaların geriye doğru değiştirilmesinde AP ile işbirliği yapan CHP ve onun o zamanki genel sekreteri Ecevit özeleştiri yapmak zorunda kalmış, kendi oyladığı yasanın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştu. Daha önce aynı başvuruda bulunan TİP'in talebini inceleyen Anayasa Mahkemesi, sözkonusu yasa değişikliklerinin anayasaya aykırı olduğunu ilân etmişti.

● İşçi sınıfımızın demokratik mücadelesi daha sonra sıkıyönetimler, grev yasakları vb., yoluyla sürekli olarak engellenmeye çalışıldı. Fakat burjuvazi işçi sınıfının ekonomik - sendikal mücadelesini önlemeğe ve bastırmağa gücü yetmediğini gördü.

● 15 - 16 Haziran tarihleri işçi sınıfı tarihimize maloldu. 1974 yılında aynı tarihte **Türkiye Sosyalist İşçi Partisi** kuruldu.

● Aynı tarihte İskenderun'da onbini aşkın işçi demokratik ve ekonomik bir kitle davranışına giriştiler. İşçilerin demokratik hareketi tanklar ve kurşunlarla bastırıldı.

● 15 - 16 Haziran'ın sembolleşmesi daha sonra bir olgu haline geldi. O kadar ki, sarı Türk - İş bile işçilerin tabandan gelen baskılarına uyarak demokratik bir direnişe mecbur kaldığında, 16 Haziran tarihini seçti ve geçen yıl bu tarihte İzmir'de 70 bin işçi şalter bastı, sekiz saatlik bir protesto grevinde bulundu.

15 - 16 Haziran ve Referandum :

İşçi sınıfımız 15 - 16 Haziran 1970'de demokratik eylemlerini sendika özgürlüğü için yapmıştı. Sendika seçme özgürlüğü motifini taşıyan demokratik mücadele zamanla gelişti. 1974 yılı güz aylarından itibaren Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin açtığı **Referandum Kampanyası** olayı tüm yurda maletti. Birçok mahkemeler reforandum doğrultusunda kararlar aldılar. Ve nihayet parlamentoya bir kanun tasarısı sevkedildi.

İşte bu kanun tasarısı, 1 Haziran 1976 tarihinde Meclis'de sessiz sedasız reddedildi. MC partileri bu tutumun şampiyonu idiler. Ama CHP'lilerin referandum kanunu konusunda ne derece titiz davrandıkları bir **soru** konusudur. Çünkü tekelci sermaye referandum kanununa karşı çıkıyordu. Kendi deyimiyle «sendikal rekabeti» önlemek istiyordu ve bu konuda CHP'nin de yardımını istiyordu. Sanayiciler Mart ayı başında Ecevit'le yaptıkları görüşmede üstü kapalı olarak bu noktayı dile getirmişler ve yardımını istemişlerdi.

Böylece daha çok CHP sol - kanat milletvekilerinin vermiş oldukları Referandum Kanun Teklifi Meclis'de reddedilirken, orada kaç milletvekilinin bulunduğu gerçekten küçümsenmeyecek bir inceleme konusudur. CHP'nin sınıf işbirliğinden yana «sağ sosyal demokrat yönetiminin» tekelci sermayenin çok hassas olduğu bu konuda «Tavşana kaç - Tazıya Tut» politikası izlediği anlaşılmaktadır. Ve zaten ilk günden beri referandum konusuna hiç eğilmemiş, CHP'nin eski Çalışma Bakanı Önder Sav'ın verdiği demeçler ve daha sonra birkaç sol kanat milletvekilinin çabaları dışında, CHP ne parti olarak, ne de yönetim olarak referandum ve sendikal özgürlüklere sahip çıkan içtenlikli ve demokratik bir tutum takınmamıştır. Ama işçi sınıfımızın sendikal özgürlük uğrunda verdiği mücadele günümüzden çok eskilere dayanmaktadır. İşçilerin en acil taleplerinden olan bu konu —yasa teklifi parlamentodan reddedilmiş olsa bile— **gündemdedir ve güncelliğini sürdürecektir;** tâ ki bu demokratik hak fiiliyatta gerçekleşinceye kadar...

Evet bu yıl 15 - 16 Haziran'da, tıpkı geçen yıl olduğu gibi MC iktidarı kapkara bir leke olarak Türkiye'nin göklerine çöreklenmiştir, işçilerimize, gençlerimize, öğretmenlerimize, köylülerimize kan kusturmakta-

dır. Faşizmin tırmanışı ve egemen sınıflar despotizminin terörist karakteri yoğunlaşmaktadır...

Fakat Biz Daha Güçlüyüz :

Fakat biz, tüm işçi sınıfı, tüm emekçi halk tüm sosyalistler, diğer devrimci ve yurtseverler daha güçlüyüz. Geçen yıldakinden de daha güçlüyüz. Çünkü mevcut bunalım, gerçekte egemen sınıfların bunalımıdır. Şimdiki çalkantılar gerçekte yükselen sınıf mücadelesinin ve derinleşen emperyalist - kapitalist krizin bir ürünüdür.

Biz daha güçlüyüz; çünkü, işçi sınıfımız sosyal demokrasiyi fersah fersah aşan özlemlerini, potansiyelini 1 Mayıs 1976'da yüzbinler halinde Taksim Alanında göstermiştir.

Biz daha güçlüyüz; çünkü, işçi sınıfımız her geçen gün bilinçlenmektedir, hareketlenmektedir... Biz daha güçlüyüz; çünkü, işçi sınıfımızın kendisi için sınıf olma süreci hızlanmaktadır... Politik mücadele ile işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin kucaklaşması ve **politik - ekonomik - ideolojik** mücadele üçlüsünün kurulması dönemini yaşadığımız bu yıllarda, işçi sınıfı bilimi ve enternasyonalizmi güçlenmektedir; gitgide yurt yüzeyinde yaygınlaşmaktadır. İşçiler şimdilik yavaş yavaş da olsa, giderek politize olmakta, sınıfsal bilince erişmekte ve siyasi örgütlenmeye yönelmektedirler. Onlar yani egemen sınıflar değil, biz daha güçlüyüz çünkü işçi sınıfı bilimi işçi sınıfı enternasyonalizmi yurdumuzda teorik doğrular ve kavramlar olmaktan çıkıp, **maddi güç** olmağa başlamıştır. Kitleler tarafından, kavranmakta ve işçi sınıfının en ileri unsurlarını bağrında barındıran sosyalist örgütlenme halinde maddeleşmektedir.

Biz daha güçlüyüz çünkü işçi sınıfı politik hareketinin, yani sosyalist hareketin birliği yolunda her geçen gün çizgiler daha da kristalleşmektedir. Birlik sorunu temenni olmaktan çıkıp ilkeleriyle, somut biçimiyle ve maddi temeliyle kristalleşmekte ve kaçınılmaz olarak çözüm yollarını da beraberinde getirmektedir. Belli sosyalist çevrelerin ayrılıkçı ve bölücü tutumları sürmekle birlikte, gene de bu eğilimler işçi sınıfı sosyalizminin geniş kadroları tarafından onay görmemektedir. İşçi sınıfı sosyalistleri sorunları ve tartışmaları küfürle, demagoji ihbar ve iftira ile değil bilimle, prensiplerle çözmekten yanadırlar. Bu bilinçlilik ve ciddiyet düzeyi, ayrılıkçı tahrikleri ve bu gibi yöntemleri etkisizleştirerek, bilimi, ideolojiyi, ilkeleri er geç egemen kılacaktır. Bu açıdan bilinçlenme ve ciddiyet yolunda, işçi sınıfı ilkeleri yolunda alınmış olan yollar gerçekten küçümsenmiyecek ölçüdedir...

İşte başlıca bu nedenlerden ötürü, karanlığının yoğunlaştığı bu günlerde, MC ve egemen güçler değil, biz daha güçlüyüz... Ve örgütlendiğimiz oranda daha da güçlü olacağız.. İşçi sınıfının sosyalist birliğini ve işçi hareketinin birliğini gerçekleştirdiğimiz ölçüde gücümüz artacaktır.

EDİP KARAHAN'I KAYBETTİK

Kendisini, halkının ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesine adamış devrimcilerden Edip Karahan'ın ölümü dolayısiyle yakın bir arkadaşının yazdığı anma yazısını aynen yayınlıyoruz.

Edip Karahan Mardin'e bağlı Kızıltepe ilçesinde çiftçilikle uğraşan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimi Mardin'de, lise öğrenimini de Diyarbakır'da yaptıktan sonra yüksek öğrenim için İstanbul'a gelerek Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne yazıldı. Felsefe bölümünde iki yıl kadar okudu, daha sonra da İstanbul Hukuk Fakültesine geçti ve öğrenimi burada tamamladı. Siyasî bilincinin oluşması henüz lise sıralarındayken başladı. Yüksek öğreniminin ilk yıllarında ise dünya görüşü berraklık kazandı, ve o günlerin (1950 yılları) şartları ve ölçüleri içinde, ön saflarda sosyal mücadeleye katıldı. 1950 yılında sendikal faaliyetlerinden ötürü 142. maddeden suçlanarak tutuklandı. 1950-1960 arasındaki siyasî irtica döneminde, o zamanın diğer sosyalist aydınları gibi, sosyal müca-

dele imkânlarını yakından ve büyük bir dikkatle araştırırken, bir yandan da, en yoğun bir biçimde okuyarak ve incelemeler yaparak formasyonunu tamamladı. 1962'de yeni Anayasa'mızın getirdiği nispî özgürlük ortamı içinde, kendisi gibi düşünen bazı yakın arkadaşlarıyle birliket DİCLE-FIRAT gazetesini çıkarmaya başladı. DİCLE-FIRAT, Doğu Anadolu bölgesinin ekonomik, sosyal ve kültürel problemlerini, sosyalist bir dünya anlayışı çerçevesi içinde, bilimsel metodla ortaya koyan ilk gazetedir. Denilebilir ki, sözü geçen bu problemler, ilk defa olarak bu gazetede, açık, anlaşılır, fakat ağırbaşlı bir biçimde formüle edilerek, duygusal ve vülger plandan, rasyonel ve bilimsel bir plana yükseltilmiştir. Bu konuda daha sonraları geliştirilmiş olan ve daha rahat ifade imkânları bulmuş olan görüşler o, zaman DİCLE - FIRAT'ta ortaya konan tezlerde çekirdek halinde vardır (Tabiî ki, bir geliştirme anlamına gelmeyip, birer sapma ifade eden avantürist görüşler dışında). DİCLE - FIRAT'ın Doğu'nun ekonomik, sosyal ve kültürel problemleri alanındaki formülasyonu, gazetenin yazı kadrosunun ortaya koyduğu perspektif, iki yönlü bir etki meydana getirdi : bu problemlerle ilgilenen aydın çevreler tarafından uzunca sayılabilecek bir zaman süresi içinde kavrandı ve çevrelerde yaygınlık kazandı; fakat öte yandan da egemen sınıfların fikir ve politika merkezlerinde, kısa zamanda, hattâ derhal büyük bir tedirginlik yarattı. Tedirgin olanlar elbette harekete geçtiler. Basın savcıları dâvâ üstüne dâvâ açarken, bazı basın organları da tahriklere giriştiler (esefle kaydetmek zorundayız ki, bu gazetelerin arasında Cumhuriyet de vardır). DİCLE - FIRAT'ın kapatılması için çareler aranırken bu arzuda olanların eline büyük bir fırsat geçti : 21 Mayıs darbe teşebbüsü üzerine Sıkı Yönetim ilân edilmişti. İstedikleri fırsatı ele geçirmiş olanlar, DİCLE - FIRAT'ın belli başlı elemanlarını, uzaktan yakından ilgileri olmıyan bir tertibin içine sokarak Edip Karahan'la beraber hapse attırdılar. Tabiî gazete kapandı ve Karahan arkadaşları birlikte 11 ay hapis yattıktan ve idam talebiyle yargılandıktan sonra beraat etti. Karahan tahliyeden kısa bir süre sonra Türkiye İşçi Partisi'ne girdi ve kapatılmasına kadar partinin üyesi olarak kaldı. 1970 yıllarına doğru İstanbul'dan ayrılarak Diyarbakır'a gitti ve orada yerleşti. O zamanlar Doğu'nun birçok ilinde düzenlenen ve yakın siyasî tarihimizde «Doğu mitingleri» diye anılan mitinglerde, sert üslûplu ve dikkat çeken bir konuşmacı olarak aktif görev aldı. Bu konuşmalardan birinde sarfettiği bazı sözlerden ötürü, devrin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a hakaret iddiasıyle suçlanarak yargılandı ve bir yıl hapis cezasına mahkûm oldu. Nihayet 12 Mart gelip çattı ve Edip Karahan, bu defa da Doğu Kültür Ocakları'nın fiilî liderlerinden biri kabul edilerek bu derneklerin sorumlulariyle birlikte Diyarbakır ve Siirt Bölgesi Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sevkedildi, uzun süre tutuklu olarak sıkıyönetime ait cezaevin-

de kaldı. Yargılama sonunda 8 yıl hapis cezasına mahkûm edilince yurt dışına çıktı. Yıllarca yadellerde yaşadı, Af Kanununun çıkmasından sonra yurda dönerek yeniden Diyarbakır'a yerleşti ve sonunda, ölüm, hiç umulmıyan bir anda, onun dağ gibi vücudundaki yüreği, Edip'in 50 yıla yakın süren akıl almaz çileler içinde maddî olarak demek ki yıpranmış, ama hiçbir sosyal baskıya teslim olmamış yüreğini enfarktüsle, yani bir tabiat fenomeniyle parçalıyarak 5 Mayıs 1976 günü tesilm aldı.

Edip'in vakitsiz ve dramatik ölümüyle, Türkiye sosyalist düşünce hayatı şahsiyetli, orijinal, değeri bir simasını, Türkiye sosyal mücadele hayatı ise en yiğit ve fedakâr evlâtlarından birini kaybetti. Karahan siyasî nosyonu son derece gelişmiş, fikir ve siyaset hayatının hemen hemen bütün alanlarında kanaatleri kristalize olmuş, bizde ender rastlanan sosyalist aydın tipini temsil eder. Düşünüş tarzı formellik ve kitabilik safhasını çoktan geride bırakmıştı. Diyalektik düşünüş tarzını, sosyalist literatürü ve bizim kendi toplum yapımızla ilgili sosyolojik ve tarihî metinleri çok derinden kavramış olmasının bir sonucu olarak, yüksek bir seziş kudreti kazanmıştı. Fikir ve siyaset hayatının en komplike tertiplerini, en ince hilelerini bu keskin seziş kudretiyle keşfeder ve aydınlığa kavuştururdu. Açık ve seçik olmıyan'ın, irrasyonel'in her türlü mistifikasyonun amansız düşmanıydı. Sosyalist düşüncenin bütünlüğünü ve tutarlılığını, dışardan yada içerden, kasıtlı yada kasıtsız her türlü ihlâl teşebbüslerine karşı kutsal bir kale muhafızı gibi korurdu. Sahte, vakitsiz ve realitenin gereklerine cevap vermiyen bütün fraksiyonlara muarızdı. Bu gibi fraksiyonlaşmaları, sosyal hayatın akışı tarafından henüz tarihin sahnesine getirilmemiş olan ve gerçek çözüm imkânları henüz belirmemiş bulunan problemlerin sosyalist aydınlar tarafından vakitsiz olarak ve bir çeşit heveskârlıkla ele alınmasına bağlardı. Ayrıca, bütün bu kaba fraksiyonlaşmaların temelinde, paradoksal bir şey gibi görünse de, genel olarak, bizdeki sosyalist aydın kafasının henüz nüanslaşmamış olması olgusunun yattığına da inanırdı. Sosyal mücadele hayatımızın az çok ileriye gidebilmesi, başarılar elde edebilmesi için, gerçekleşmiş olan nicel artışların yanı sıra, bütün alanlarda gerçek bir analiz ve sentez gücüne sahip, büyük çapta kafaların yetişmesine yol açacak olan bir nitel yükselişin gerekliliğini canında ve kanında hissederdi.

Özel sohbetlerinde, alabildiğine serbest ve rahat bir akışa bıraktığı üslûbu, ortaya koymakta olduğu düşüncenin derin muhtevasının gereklerine göre, kimi yerde bir vurucu bir mizah biçimine bürünür, kimi yerde saf lirizm olur, vakit ve sırası geldiği yerde de epikleşir, buruk ve kahramanca bir hal alırdı. Dıştan bakıldığında dağınık gibi görünen ve gramatikal bakımdan kusurlu hissini veren bu üslûp, esasında, içinin içinden son derece insicamlıydı. İnsana savruk ve bağlantısız gibi gelen

bütün o beyanlarının altında diyalektik mantık, güçlü bir damar gibi atardı.

Bundan başka, Edip, hem bütün dünya nimetlerini elinin tersiyle bir kenara ittiği, akıl almaz derecede kahırlı özel hayatı bakımından, hem de bütün yeteneklerine ve haketmişliğine rağmen hiçbir mevkie göz dikmediği siyasi hayatı bakımından sosyalist moralin bir örneğidir. Siyasi ve sosyal mücadelede kendisine lâyık olan yeri istemek için, bu mücadelenin gelişerek kendisinin temsil ettiği düzeye ve ölçülere gelmesini bekler gibi bir hali vardı.

Çok özet olarak budur işte Edip. Zulmün ve adaletsizliğin bir defada değil de, ceste ceste önüme sürüklediği insan. Bizim gök kubbemizden, mütevazi hayatiyle tam bir paralellik içindeki bir ölüm tarziyle, sessiz ama parlak bir yıldız gibi akıp geçen insan.

MAOZMİN İDEOLOJİ VE POLÎTİKASI

G. GİRGİNOV
M. YANKOV

Yanlış bir doktrinin en iyi eleştirisi, devrimci olayların akışından çıkar.
(V.İ. Lenin. «Devrim Öğretiyor», Bütün Eserleri *cilt 11, Sf.: 136).*

Komünist partiler, sosyalist ülkeler, enternasyonal işçi hareketi ve demokrasiden yana genel hareket, yıllardır ve özellikle SBKP'nin XX. kongresinden sonra, Mao Tse-Tung grubunun teorik tutumunun ve hem pratik hem politik eylemlerinin zararlı sonuçlarıyla karşılaşıyorlar.

Dünyanın kavranışı, metedoloji, devrim, devlet, proletarya diktatörlüğü, savaş ve barış gibi temel sorunlar üzerinde maoistlerin teorik görüşleri, marksist-leninist bilimin ve devrimci pratiğin esprisi ve anlamıyla hiçbir zaman uyum hâlinde olmadı. Bununla beraber oldukça uzun bir zaman, Marksizm-Leninizm'e enternasyonal işçi sınıfına ve sosyalist dünya devrimine bağlılıklarını anlatan tumturaklı bildirilerle, enternasyonal işçi ve komünist hareketin çıkarlarından yana tavırlardan uzaklaşışlarını maskelemeye çalıştılar. Maoistler, Marks, Engels ve Lenin'in düşüncelerini gittikçe daha çok doğmatikleştirdiler, revizyona uğrattılar ve saptırdılar. Bunu daima daha belirli, daha çarpıcı bir şekilde ve Marksist-Leninist partilerin uluslararası kollektif çabaları sâyesinde hazırlanan uluslararası komünist hareketin çizgisine, siyasetine, strateji ve taktiğine karşı çıkarak yapıyorlardı.

Maoistlerin çizgi ve tavırları tamamen belirli bir evrim geçirmiştir. Eskiden, marksizmin temel ilkelerinin genel geçerliliğinin altını çizmekle birlikte, bu ilkeleri Çin gerçeğine uyar hâle sokmanın zorunluluğunu belirtiyor ve bazı ihtiyat kayıtları formüle ediyorlardı. Sovyet deneyimini ve yardımını azçok memnunlukla karşılıyor ve yararlanıyorlardı. Komünist hareketle ilgili belgelerin ve ortaklaşa kararların hazırlanmasına katılıyorlardı. Bu evre uzun süredir sona ermiş bulunuyor. Maoistler yavaş yavaş dünya komünist ve işçi hareketi içinde görünür duruma gelen bazı güçlüklerden yararlanarak marksizm-leninizm'i açıkça kötülemeye, hattâ yerine «Mao Tse-Tung düşünceleri»ni geçirerek yadsımaya kadar vardılar. «Kendi öz güçlerine dayanmak» bahanesiyle, Çin Halk Cumhuriyetine «Dünyanın üçüncü gücü» payesini vermeyi hedef alan bir çizgiyi benimsediler. Bu çizgi, sınıf ilkesi ve sınıfsal yaklaşım yerine sistemli bir şekilde milliyetçiliğe yönelimi geçiriyordu. Böylece, çelişkileri kullanıp bunlardan yararlanarak Çin halkını ve Çin Halk Cumhuriyetini, yavaş yavaş dünya sosyalist sisteminden tecrit ve anti-komünizmin yedeğine düşme tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı.

Maoistlerin biime karşı ve küçük burjuva gerici anlayışları, ÇKP'nin 1969 yılında IX. Kongresinde Partinin ve devletin resmî ideolojisi plâtformuna yükseltidi. Gerçekte bu, Mao Tse-Tung kliğinin, «proleter» ve «kültürel» olduğu kadar «büyük» de olan gösterişçi «Büyük Proleter Kültür Devrimi» ni kullanarak hasımlarıyla kozlarını paylaşmasının yasalaştırılmasıydı. Siyasal hükümet darbesinin bu «zafer» inden sonra Maoistler, amaç ve tavırlarında esasta hiç bir şeyi değiştirmeksizin, sosyalist ülkelerle ilişkilerini düzenlemek üzere yeni manevralara giriştiler.

Mao Tse-Tung grubunun sübjektif amaçları ve eğilimleri ile somut olayların objektif gidişi ve komünist ve işçi partilerinin 1969 yılındaki Moskova uluslararası konferansının başarıları çelişiyor. Maoistler bu konferansı «Kara Meclis» diye nitelemişler ve yıkmak için her çareye başvurmuşlardır. Ayrıca, Sovyetler Birliğinden gelecek askerî bir tehlike konusundaki saçma iddiaları da başarısızlığa uğradı. Öte yandan, Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer Asya ülkeleri için Japon emperyalizminin yarattığı tehlike gittikçe büyüyor. Bütün bu olgular ile Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler olmaksızın ve bu ülkelere karşı bir sosyalist ülke olarak kalma denemeleri arasındaki çelişkiler gittikçe, daha azımsanamaz hale geliyor. İşte bu yüzden maoistler, taktik değişiklikleri yapmakta zorluk çekiyorlar. Başarısızlıklarını ve maceracı çizgilerinin sonuçlarını kabul etmek, eski ideolojik görüşlerini ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için yeni yöntem ve biçimlerle manevra yapmak zorunda kalıyorlar. Onlarda yeni olan şey, dünyada yalnız kalmaktan kurtulma dileklerini ve uzun süre karşı propaganda yaparak gerçek bir savaş verdikleri ilkeye yani, farklı

sosyo-politik rejimlerdeki ülkelerin barış içinde yanyana varolması ilkesine katılma isteklerini dile getiren bildiriler vasıtasıyla daha gerçekçi bir yaklaşım içine girmeye çalışmalarıdır.

İşte bütün bu nedenlerden ötürü, Devrimci marksizm-Leninizm'in, sosyalizmin, demokrasinin ve barışın tüm gerçek savunucularına düşen en büyük güncel görev, maoizmin ideoloji ve politikasına karşı uzlaşmaz bir mücadele sürdürmektir.

Başta Mao Tse-Tung olmak üzere ÇKP'nin ve Çin Halk Cumhuriyetinin yönetici grubunun düşünce ve davranışlarını tam olarak açıklayabilmek için, her şeyden önce maoizmin ideolojik, teorik ve politik esasının, felsefî temellerinin kararsızlığının peçesini kaldırmak gerekir.

«Maoizm» diye, özellikle on yıldır belirgin hâle gelen Mao Tse-Tung başta olmak üzere ÇKP ve Çin Halk Cumhuriyeti yöneticilerine ait tezleri, teorik anlayışları, pratikleri, siyaseti ve eylemleri isimlendiriyoruz. Bu anlayış ve pratik, büyük gürültü koparan ve adına «Büyük Proleter Kültür Devrimi» denilen olaylar sırasında ve ÇKP'nin IX. Kongresi kararlarında ortaya çıktı. Eski Çin yöneticilerinin ve bizzat geçmişteki Mao Tse-Tung'un doğru düşüncelerine «Maoizm» demiyoruz.

TEORİDE MAOİZM

Maoizm; bir yandan, çoğunluğu küçük burjuvaca olan anlayışlar ve diğer yandan, Marksizm-Leninizm'e düşman, milliyetçi ve şoven düşüncelerle birbirine bağlı, keskin devrimci, tumturaklı, fakat boş lâflarla örtülmüş bir dizi tez ve komünizme bağlılık ifade eden kof bildiriler oluşturur. Maoizm, Marks, Engels ve Lenin'in bilimsel sisteminin, onun temelini oluşturan bölümlerin ve tüm ilkelerinin alabildiğine saptırılması ve «sol» oportünist bir revizyonudur. Maoizm, işçi sınıfının devrimci ideolojisi yerine «Mao Tse-Tung düşünceleri» ni geçirmektir; gericiliğe, mistirizme ve antihümanizmaya özendirmedir; komünizmin teorik temellerine karşı küçük burjuva güçlerin kudurganlığıdır.

PRATİKTE MAOİZM

Maoizm, proletarya diktatörlüğünün oluşturduğu silahın, proletaryanın tarihsel ereği için değil, maoistlerin ülkede uyguladıkları politikayla uyuşmayanlara karşı kullanılmasıdır. Maoizm, partiyi, işçi sınıfının ve Çin emekçilerinin marksist-leninist öncüsü olmaktan çıkarma kalkışmaları nedeniyle maoistlerle anlaşmazlıkları olduğunu belirtmiş olan devrimci güç-

lere karşı kaba kitlesel baskıyı sürdürme siyasetidir. Maoizm, proleter enternasyonalizmi ilkelerinin bozulması; milliyetçiliğin, büyük Han şovenizminin, hegemonya arzularının, dizginsiz anti-sovyet kudurganlığıdır. Maoizm, işçi sınıfına ihanet etmek ve dünya devrimci sürecine ve demokrasi ve barışa karşı yürüttüğü kampanya ile emperyalizme ve anti-komünizme fiilen yardımcı olmaktır.

İdeolojisi ve politikasıyla maoizm aslında, enternasyonal hareketin dışında yeralmaktadır; Çin işçi sınıfının ve köylülüğünün büyük devrimci gelenekleriyle çelişmektedir. Maoizm; Çin halkını ve Çin Halk Cumhuriyetini, dünya sosyalist sisteminden kopma ve anti-komünizmin yedeği hâline dönüşme gibi gerçek bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmaktadır. Eğer Çin'in küçük burjuva çevreleri, Çin milli burjuvazisi ve uluslararası gericilik maoizmi destekliyorsa, bu bir raslantı değildir.

Todor Jivkor şöyle diyor: «Bulgar Komünist Partisi, Çinli yöneticilerin kara çalıcı saldırı ve müdahalelerini, sosyalist ülkeler saflarındaki hareketimiz içinde bir bölünmeyi kışkırtma ve anti-emperyalist cepheyi zayıflatma amacıyla yürüttükleri çabaları azimle mahkûm eder. Partimiz, sağ ve «sol» revizyonizme karşı, milliyetçilik ve anti-Sovyetizme karşı tüm enerjisiyle mücadeleye gelecekte de devam edecektir.» (1)

Biz kısaca, Maoistlerin özellikle felsefî anlayışlarını çözümlemekle yetineceğiz. Zira bunlar hiç kuşkusuz, tüm diğer politik, törel, sosyolojik ve kamu hakkına değgin tezleri etkilemiş ve ayrıca bugünkü Çin yöneticilerinin pratik çalışmasının da temeli olmuşlardır. Aynı şekilde, Maoistlerin teorik spekülasyonlarının ve politik eylemlerinin bireyci niteliğini de ortaya çıkarmak gerekiyor.

Maoist yöneticiler son yıllarda bir dizi ekonomik, politik ve kültürel kampanya ve girişim hazırladılar. Çin Halk Cumhuriyetinde ve bunları, başında felsefî açıdan haklı göstermeye çalıştılar. Diyalektiğin ve materyalizmin kanun ve kategorilerine öncelik veriyorlar ve bunu, nitelikle nicelik ve sıçrama, çelişki, bilgi ve pratik, sübjektif ve objektif, madde ve bilinç, nedensellik, özgürlük ve zorunluluk v.b. kavramlar arasında ilişki kurarak yapıyorlardı. Ancak, herhangi bir teorik-felsefî ilkeyi bir slogandan ya da pratik eylemden yana kanıt olarak sunabildikleri gibi, diğer sloganlara yada pratik eylemlere ters düşüyorsa — yine aynı ilkeyi — yadsıyabiliyorlardı.

Çin'in bugünkü yöneticilerinin felsefî tavırlarının ve toplumsal pratiklerinin bütününün çözümlenmesi, şu büyük gerçeği bir kez daha doğrulamaktadır: Marksizm - Leninizm'in bilimsel teorisinden ve özellikle diyalektik materyalizmin ilkelerinden, esprisinden ve anlamından her sapma (uzaklaşma), pratikte ve bilhassa siyasette daima zararlı etki yapmıştır; Marksist-Leninist bilimi hesaba katmadığı sürece parti, yalnızca proletarya ide-

olojisinin gelişme ve zenginleşmesine yarayan koşulları güven altına almayı becerememekle kalmaz, tam tersine teorinin bozulmasını ve yanlışların derinleşmesine götüren koşulları da yaratır.

«Çinlileştirilmiş diyalektik», Maoistlerin felsefî anlayışlarının merkezini oluşturur.

Maoistlerin en fazla üzerine eğildikleri diyalektik sorunlar, **zıtların mücadelesi ve birliği kanunu** ile ilgili olanlardır. Akla uygun bazı unsurlar da ihtiva eden Maoist **çelişki** anlayışı, oportünizme en uygun teorik-ideolojik ve metodolojik âlettir. Bu soruna özel olarak ayrılmış «eserler» den başka, periyodik Çin basınının sık sık yayınladığı, «diyalektik çelişki» yi ve buna bağlanan ÇKP politikasının günlük sorunlarını işleyen başyazılar ve imzalı makaleler de vardır.

Maoistler, temel çelişkiyi tâli çelişkiden, dışı içten, uzlaşmazı uzlaşırdan ayırmak ve bunların anlamını açıklamak için sübjektif bir ölçüt (kriter) kullanırlar.

Birliğin doğal olarak ikiye bölünüşünü içeren Leninist tezi keyfî olarak yorumlayan maoistler, birinci plâna, uzlaşmaz eğilimlerin mücadelesini çıkarırlar. Bunların birliğini ihmal ederek ve hattâ bazan bilmezlikten gelerek, belirli amaçları, eğilimleri ve eylemleri haklı göstermek için zıtların hem «birliği»ni hem de «mücadelesi»ni kendileri için en avantajlı olacak biçimde işlemektedirler.

Birliğin bağıntılılığı (rölativitesi) ve zıtların mücadelesinin mutlaklığı üzerine Leninist anlayışı yorumlayışları, özellikle belirleyici olan bu kendi biçimlerine göre yapılmaktadır. Bilindiği gibi Lenin, birliğin bağıntılı olduğuna dair önemli metodolojik ilkeyi, bağıntılı bir raslaşma, zıtların etkisinin eşitliği gibi tasarlamış ve şöyle yazmıştır: «Birlik, raslaşma, özdeşlik, zıtların etki eşitliği, bir takım şartlara bağlıdır, geçicidir ve birbiriyle bağlantılıdır. Karşılıklı olarak birbiriyle uyuşmayan zıtların mücadelesi ise mutlaktır; gelişmenin, hareketin mutlak oluşu gibi.» (2) Aslında, eğer zıtların, kendi aralarındaki ilişkileri ve karşılıklı bağımlılıkları anlamında birliği söz konusu ise yani, bunlardan hiçbiri diğeri olmaksızın varolamazsa ve iki zıt arasında karşılıklı etki ve karşılıklı bağımlılık bağı mevcutsa, o zaman bu birliği de bağıntı diye yorumlayamayız, o artık mutlaktır.

Maoistler, zıtların birliğini eksik değerlendirdiklerinden bizzat kendilerinin «ikinin birde birleştirilmesi» (3) dedikleri şeye karşı çıkmış olurlar.

Bazı maoist teorisyenler, kendilerine karşı herhangi bir itiraz olduğu zaman, birliğin ikiye bölünmesinin zorunluluğu üzerinde ısrar ederler; ama bununla kendilerini sınırlamış olmazlar. Aynı taraf tutucu davranışı, zıtların mücadelesine karşı da gösterdiklerinden, sosyalist toplum bağrında bile uzlaşmaz çelişkilerin ortaya çıkışının önüne geçilemiyeceğine ve proletarya diktatörlüğü sırasında sınıflar mücadelesinin dönem dönem (peri-

yodik ve dalgalanmalı) şiddetleneceğine değgin öğreti-teoriyi geliştirirler. Ne dünyada olup bitenleri ne de Lenin'in düşüncesini hesaba katmazlar. Lenin'e göre çelişkiler sosyalizm içinde de kalır ama, uzlaşmazlık genel kural olarak ortadan kalkar. Maoistlerin yaydığı, halkın bağrındaki ve halk ile düşmanları arasındaki çelişkilerin cinsiyle ilgili anlayış da, çelişkilerin mücadelesi ve birliği ile ilgili marksist-leninist doktrinin, kaba bir biçimde, olduğundan başka gösterilmesidir.

Maoistlerin mutlak karşıtlık, çelişkilerin birliğinin ve mücadelesinin karşılıklı birbirini dışta bırakışı üzerine tezi, diyalektik kanundan anladıklarının ne denli bilimsellikten uzak nitelikte olduğunun tipik bir örneğidir. Maoist basın bu yüzden, teorik kanıt olarak «birlik - mücadele - yeni birlik - yeni mücadele v.b.» formülünü sık sık kullanıyor. Bu Maoist formülden çıkartılabilecek mantıksal sonuçlardan biri şudur: Birlik olduğu zaman mücadele yoktur ve mücadele olduğunda zıtların birliği dışta tutulur. Aslında, birlik olmaksızın ve birlik dışında mücadele yoktur; aynen çelişkilerin mücadelesi olmaksızın ve bu mücadele dışında birliğin olmayacağı gibi şeylerin ve olayların her türlü oluşumunu, aynı zamanda somut zıtlar arasındaki somut birlik ve somut mücadele sağlar.

Bu eğreti-diyalektik formüllendirmeye dayanarak ve bu planda, maoizmin acil politik sorunlarına daha da yakından uyarlanan yeni bir anlayış yayılmıştır: «Bağlantı - Eleştiri ve Özeleştiri - Yeniden bağlantı» yada, «Bölünme (düşünce ayrılığı) ve mücadele - yeni bir temel üzerinde bağlantı - yeniden düşünce ayrılığı ve bölünme - yeniden bağlantı».

Maoist basın son günlerde, proletarya diktatörlüğü koşullarında devrimin sürüp gitmesi üzerine iğreti - teorisini tasarlamış olmasından ötürü Mao Tse-Tung'un hakettiği tarihsel değerin, gittikçe daha fazla altını çiziyor. Çelişkilerin mücadelesiyle ilgili ve yukarıda değindiğimiz Marksist olmayan anlayışın, mantıksal sonucu olan bir teorik tavır söz konusudur burada. Proletarya diktatörlüğü döneminde «iktidar sorunu, çevresinde mücadelenin sürdüğü merkezî sorundur.» (4) tezi, iktidardaki Maoistlerin, kendi siyasetleriyle herhangi bir noktada uyuşmayanlarla savaşmak için, beceriksizce gizledikleri bir bahanedir.

Maoistler, zıtların birliği ve mücadelesi kanununun ve bundan çıkan tüm tezlerin yorumunu, iç ve dış politikalarını haklı göstermek için kullanmışlardır.

Mao Tse-Tung ve taraftarları, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bağrındaki çelişkilerin gelişmesini aşırı spekülasyon konusu yapıyorlar. Çünkü partinin bir dizi komitesinin desteğinden yararlanmıyorlar. 1966 mayısında Pekin'de, «Kültür Devrimi Grubu», bazı yöneticilerle halk arasındaki çelişkilerin özellikle derin ve uzlaşmaz bir nitelik kazandığı şeklindeki tezi bahane ederek parti komitesini devirmeyi başardı. 1966 Ağustosundan son-

ra sürüp giden temizlik sonunda, ÇKP Merkez Komitesi'nin genel toplantısı sırasında Liu Şao-Şî, Mao Tse-Tung çizgisine muhalefeti nedeniyle tüm görevlerinden istifa etti. Bu olaya da, sosyalizm ile «kapitalist yola giren bazı parti yöneticileri» arasındaki uzlaşmaz bir çelişkinin görünümü diye gerekçe bulundu. Maoistler, bu temizlikle sınırlamadılar kendilerini. Başlarında Lin Piao olmak üzere ordunun yardımıyla, partinin sağlam bir çok kurumu devrildi ve yerlerine, Maoizme destek olmak için askerileştirilmiş, «ordunun yönetimi altına» sokulmuş yeni parti komiteleri geçirildi, 1969 Nisanında toplanan ÇKP IX. kngresi, üyelerinin yarısı asker olan Merkez Komitesinin atanmasını onayladı. Lin Piao, Mao Tse-Tung'un resmî halefi ilân edildi. Ve bu ünvan, yeni anayasa taslağına bile geçirildi. Ancak Maoistler kısa bir süre sonra, parti ile asker üniformalı yönetici kadrolar arasında yeni bir çelişkinin ortaya çıktığı bahanesini buldular. Parti içinde yönetim yerlerini işgal eden askerlerin ve özellikle anti-maoist tavırlar almış olanların kendileri için tehlike yarattığını hissederek orduda yeni bir temizliğe giriştiler. Sloganları da şuydu:

«Partiyi yönetmesi gereken silâh değildir, parti silâhı yönetmelidir». «Sol» ve «sağ» aşırılara karşı mücadele için de, her ikisinin «aynı zehirli yılanın iki başı oldukları» formülü ortaya atıldı. Askerleri parti komiteleri içindeki görevlerinden atmak ve yerlerine Mao Tse-Tung'a sadık sivilleri geçirmek için bir kampanya yürütüldü. Lin Piao daha o zamanlar, Mao Tse-Tung'un halefi, partinin ve ordunun liderlerinden biri gibi görünmez olmuştu artık...

Maoistler dış politika çizgilerinde de aynı sübjektifliği açığa vurmakta ve çelişkilere karşı alabildiğine faydacı yaklaşımı uygulamaktadırlar. Bu yaklaşım içinde, çağdaş dönemde çelişkilere getirdikleri çözümler özellikle anlamlıdır. Zamanımızın başlıca ve temel çelişkisinin, emperyalizmle sömürgeciliğe karşı ulusal kurtuluş hareketi arasındaki çelişki olduğunu resmen ilân etmişlerdir. Oysa, kardeş komünist ve işçi partilerinin, ortaklaşa işleyip geliştirdikleri bir dizi belgede haklı olarak altını çizdikleri gibi, dünya ölçüsünde kapitalizmden sosyalizme geçildiği dönemde kapitalizmle sosyalizm arasındaki çelişki, başlıca ve temel çelişkidir. Emperyalizmle ulusal kurtuluş hareketini karşı karşıya getiren çelişki dahil, diğer çelişkilerin varlığı, sosyalizmle kapitalizm arasındaki çelişkinin artık temel ve başlıca çelişki olmadığı anlamına gelmez.

Maoistler son günlerde, zamanımıza değgin yeni bir çelişki daha uydurdular (onlara göre başlıca ve temel dört çelişki vardır): «Özgürlük için savaşan haklar» ve «Sosyal Emperyalizm» (5) arasındaki çelişki. Sovyetler Birliğini, kapitalizmi yeniden canlandırmış olmak ve tüm halkların çıkarlarına karşı, Birleşik Devletler'le gizli anlaşma içinde emperyalist bir siyaset uygulamak iftirasıyla suçlamaktadırlar.

30.1.1964'de toplanan bir konferansta Mao Tse-Tung altını çizerek şöyle diyordu: «Birleşik Devletler kâğıttan kaplandır. Ona güvenmeyiniz. Onu çok kolaylıkla tasfiye edebiliriz. Revizyonist Sovyetler Birliği de bir kâğıttan kaplandır.»

Maoistler, bilimsel olmayan ve sübjektif aynı davranışı, **nicelik ve niteliğin, niceliksel değişikliklerden niteliksele geçişin** diyalektik **kanunu** karşısında da sürdürüyorlar.

Maoistler, olayların ve şeylerin niteliksel ve niceliksel belirlenişine değgin ve özellikle de sosyalizmin inşası sürecinde niceliksel ve niteliksel değişmeler arasındaki ilişkilerin diyalektiği ile ilgili Leninist anlayışlardan çok uzaktalar. Öyle ki, metafizik bir muhakeme ile, niceliksel değişiklikleri, hareketin sâkin olduğu anda, dış ajanların yarattıkları dış mekanik değişikliklere benzetebiliyorlar! Niceliksel değişmenin ve özel olarak da yeni niteliğin niceliksel hazırlanışının, diyalektik sıçramanın, kabul edilmesi mümkün olmayan küçümsenişinin çarpıcı sonucudur bu. Maoistlere göre toplumsal gelişme; niceliksel değişmelerin, sıçramaların, devrimlerin kesintisiz bir devamını temsil eder.

İğreti - devrimci maoist düşünce, gelişme süreci içindeki sıçramalarda ve devrimlerin fetiş hâline getirilmesinde de ortaya çıkıyor. Çin parti basınında okunabilen, «devrimci» ve «karşı devrimci» ifadeleri üzerine çok sayıda düşünce ve değerlendirme, sınıf düşüncesine ve komünist parti kavramına yabancıdır. Mao Tse-Tung'un düşüncelerine her kim karşıysa o bir karşı devrimcidir terimleriyle yapılan değerlendirmelere bu yazılarda çok sık olarak rastlanır.

Mao Tse-Tung'un «Proletarya diktatörlüğü» altında devrimin sürüp gitmesi» teorisi, 1969 yılında resmen ortaya atıldı ve bu, Leninist sosyalist devrim teorisinin gelişiminde bir aşama diye sunuldu. Bu konuda Mao Tse-Tung'un düşüncelerini yakından bilmeyen kişiler burada, siyasal iktidarı almayla biten geçmişin toplumsal devrimlerinin tersine, işçi sınıfının iktidarının kurulmasıyla başlayan ve daha sonra ekonomik alanda ve toplumun düşünsel yaşamında proletarya diktatörlüğünün devrimi tamamlama aracı olarak kullanıldığı devrimlerden söz edildiğini düşünebileceklerdir. Oysa bu, sosyalist devrimin zaten iyi bilinen bir özgüllüğüdür. Kaldı ki eğer böyle olsaydı, Leninist Devrim teorisinde nitelik yönünden yeni bir unsur söz konusu olmazdı. Oysa «yeni» başka yerdedir. Yeni olan, tezin içindedir. Çünkü bu teze göre siyasal devrim, işçi sınıfının iktidarı kurulduktan sonra bile devam eder ve öyle ki, proletarya diktatörlüğü koşulları altında, sosyalist devrimin önündeki esas sorun iktidar sorunudur, sınıflar mücadelesi herşeyden önce iktidar için sürer. Leninist sosyalist devrim teorisinin bu «gelişme» sinin ÇKP yöneticilerine, elleri arasındaki proleterya diktatörlüğü âletini, kendilerini rahatsız eden herkese karşı kullanmak için

teorik gerekçe hizmeti gördüğü açıktır.

Sınıflar mücadelesine ve proletarya diktatörlüğü altında devrimin sürmesine değgin kızıştırma teorisi eğer, Mao taraftarlarının, gerçek sınıf düşmanlarına karşı «Kültürel Devrim»in en az dokunduğu toplumsal tabaka olarak kalan millî büyük burjuvazinin temsilcileri dahil — bir hoşgörü çizgisi uygulamalarını engellememişse, bu hiç de bir raslantı değildir.

Maoistlerin yalnızca sahte devrimciler değil, teoride ve pratikte sınıfla ilgili bir eğreti-düşüncenin de temsilcileri oldukları artık tamamen ortaya çıkmıştır.

Çağdaş temel sorunlar üzerine ideolojik ve politik düşüncelerini kamuya mâlettiklerinden bu yana yaklaşık onbeş yıl geçti. Bu dönem boyunca ideolojik sorunlarla ilgili tavırları evrime uğradı ve komünist ve işçi hareketine karşı yöneltilmiş stratejik bir çizgi ve toplu bir politika hâlinde ortaya çıkmadan önce birçok kez elden geçti. Çin yöneticilerinin tavırları ile dünya işçi sınıfının çıkarları, devrimci sürecin, sosyalizm ve komünizm için mücadelenin yasaları ve eğilimleri arasındaki çelişkinin durdurmaksızın derinleştiği görülüyor.

Maoistlerin «Halk» ve «Halkın düşmanı» kavramları hakkında, kabaca sübjektif ve sınıflarüstü anlayışları vardır. Maoistlere göre halk kavramı, onların çizgisini ve politikasını izleyen herkesi hattâ, eğer Mao Tse-Tung'un sosyalizminden yana çıkmışlarsa büyük burjuvazinin temsilcilerini bile kapsar. Bunun karşıtında, bu politikayı onaylamayan herkes, resmen halk düşmanı olarak ilân edilir. Partinin resmî bir belgesinde şu sözler yer alıyor: «'Halk' kavramı işçi sınıfını, kötülüğü, küçük burjuvaziyi ve de gerici unsurlarla ilişkisini koparmış bazı yurtsever unsurları kapsar». (6) Burada, «halk» kavramına temel olarak sosyo-ekonomik değil, politik bir ölçüt alındığı besbellidir. Tamamen politik bu ölçüt, «karanlık haydut», «köpek», «vicdansız», «hain» v.b. gibi sıfatlara eşlik eden «halkın düşmanı» sıfatını da belirler. Liu Şao-Şi de aynı âkıbete düşürülmüştür.

Yavaş yavaş ilerleyen niceliksel değişiklikleri küçümseyen ve bazen açıkça ilgisizlik gösteren maoistler, toplumsal devrim ve özellikle de sosyalizmin inşası sürecindeki sıçramalar konusunda kendilerine özgü anlayışlar edinmişlerdir. Bu anlayışlarla doğrudan bağlantılı olarak, halk komünlerini içeren tezlerini anabiliriz.

Sosyalizmin inşasında, hazırlıksız sıçramalarla ilgili anlayışları, halk komünleri biçimini kullanarak Çin Halk Cumhuriyetinde komünizme geçişi zorlama çabaları, maoistlerin pratiğinde özellikle ciddi zararlara yolaçtı. Bu politika onları maceracılığa götürdü. Burada söz konusu olan, proletaryaya değgin hareketlerini hareketlerin nihaî amacına ulaşmak için mücadelede, tipik küçük burjuva sabırsızlığının açığa çıkmasıydı. Maoistler, uygun olgunlaşma koşulları varolmaksızın yeni biçimler ve inisiyatifler ge-

tirip yerleştirmekte acele etmişlerdir. Nitekim, 1958 Ağustos ayı sonunda ÇKP merkez komitesi, «Sosyalizm aşamasında yerimizde saymamalıyız!» şeklindeki son derece goşist bir tavırla, «halk komünleri kurmaya» karar verdi. Aynı zamanda, Çin'de komünist toplumun gelişmesinde sosyalist evreyi «atlamak» demek olan çizgi de kabul edildi. Aşağıdaki sözler halk arasında büyük ilgi gördü: «Toplumumuzda komünizmin gerçekleşmesinin daha şimdiden yakın olduğu görünür hâle gelmiştir. Komünizme somut geçişi gerçekleştirmek için halk komünü biçimini aktif olarak kullanmalıyız.»

Proletarya diktatörlüğü koşullarında proleter devrimin sürüp gitmesi şeklindeki maoist teoriye gelince, diğerleri arasında bu teori de, troçkist sürekli devrim teorisinin yeniden ortaya çıkarılması girişimlerinden biri gibi düşünülmelidir. Paris komünü için yazılan bir makalede altını çizerek deniliyor ki: «proletarya diktatörlüğünü sağlamlaştırmak ve kapitalizmin canlandırılmasından sakınmak için proletarya, ekonomik cephedeki sosyalist devrimin yanında politik, ideolojik ve kültürel cephede de bu devrimi tamamlamak zorundadır.» (7) Aynı şekilde, «kültürel» denen devrimin bir tek olmayacağı, periyodik olarak tekrarlanacağı tezi, benimsenerek ileri sürülüyor. Siyasal devrim için de aynı şey döyleniyor. İşçi sınıfının, iktidarını yani proletarya diktatörlüğünü sağlamlaştırması, geliştirmesi ve daha tam hâle getirmesi zorunluluğu ayrı tutulursa, gerçekte işçi sınıfının, bir kere iktidar sahibi olduktan sonra, artık bir ikinci kez siyasal devrim yapmaya ihtiyacı olmadığı her marksist-leninist için açıktır.

Anti-Sovyetçiliklerine gelince, belli bir politik kültür düzeyindeki her kişi bunun, sınıfsal ilkeye toptan tecavüze, devrimci düşünceyle tam bir kopukluğa dayandığını eksiksiz bir biçimde görür. İki «Süper Güç»e — Birleşik Devletler ve SSCB — karşı uzlaşmasızca mücadele sloganı, yalnız ve yalnız sosyalizmin ve emekçilerin sınıf düşmanlarına yarar. Açığa çıkmış anti-komünistlerin yaptıkları değerlendirmelerde görülen şey de budur.

Anti-Komünistlerin Çin'li liderlerin tavırları ve eylemleri için yaptıkları yaltaklayıcı değerlendirmelerin, bu liderler için hiç de onur verici olmadığına inanıyoruz. Aşağıda birkaç örnek sıralamakla yetineceğiz.

1967 şubatında, Amerikalı yorumcu J. Craft, «Washington Post» da şöyle yazıyordu: «Vaşington'un resmî otoriteleri, Çinli kitleleri kızıştırmayı hedef alan çabalarıyla ve Çin'i Birleşik Devletler'e karşı olmaktan çok Rusya'ya karşı bir çatışmaya sürüklemek suretiyle Mao'nun, Amerikan çıkarlarına hizmet ettiği kanısındadırlar. Birleşik Devletler'de, Moskova üzerine bir baskı aracı olarak Maoizmi işlemek bile düşünülüyor.»

Diğer bir Amerikalı yorumcu Max Frenkel, 1967 ocağında televizyonda şöyle diyordu: «Başkan Mao'ya, bizim için, içinden iyi hiç bir şeyin çıkarılamıyacağı bu dev gibi Çin-Sovyet yekpare taşını parçalamış olmasından ötürü teşekkür etmeliyiz.»

Güncelliğinden hiç bir şey yitirmemiş olan şu sözleri söyleyen Georges Dimitrov'un hakkı vardı: «Sovyetler Birliği ve SBKP karşısındaki tavır, Marksizm-Leninizm'e ve dünya sosyalist devrimine, işçi sınıfına ve proleter enternasyonalizmine bağlılığın mihenk taşıdır!»

BİLGİ TEORİSİ VE YANSIMA

Son yıllarda, bilgi teorisine ve yansıma genel teorisine değgin sorunlara özellikle ayrılmış çok sayıda makale, ÇKP basınında yer almıştır.

Bu makalelerin ve aynı sorunu işleyen diğer verilerin derinleştirilmiş bir etüdü, gerek bilgi teorisini gerekse yansımanın genel teorisini yorumlayışlarının, aşırı ölçüde sübjektif ve bilimsel olmayan niteliğini belirgin olarak ortaya koyacaktır, hattâ bu teorilerin tartışmasız ve temel bazı noktaları gözönüne alındığı zaman bile... Bilimsel olmayan bu yorumlar, yansıma teorisinin temel tezlerini bile bile gizli tutmaktan ibarettir; aynen bilgi sürecinin üç temel unsuru olan, bilen özne, bilginin nesnesi ve tanıtıcı imge arasındaki diyalektik ilişki ve bunların karşılıklı diyalektik bağları tezi için, yansıma teorisinin sübjektivizmle bağdaşmazlığı tezi için, bilimsel bilgide soyut düşüncelerin rolü tezi için v.b. yaptıkları gibi...

Yansıma teorisinden temellenen bilgi teorisinin maoistler tarafından yapılan ve bilimsel olmayan yorumu da, bu teorinin, yabancısı olduğu tezlerin içinde kendiliğinden varolduğunu söylemek ve ilkelerinden bazılarını ve hareket noktasını olduğundan başka göstermekten ibarettir.

Çin basını sık sık, bilgi teorisi olarak diyalektiğin başlıca kategorileri üzerine düşünceler yayınlar. Bu düşüncelerin büyük çoğunluğu Leninizm'le tam bir çelişki içindedir.

Örneğin, bilginin temel kategorisi olan «doğru» üzerine düşünceleri alalım. Parti organı «Jenmin Jibao», Çin'li yöneticilerin çağımızın bazı sorunları üzerinde, bilgi bilimi düzeyinde ne denli haklı olduklarını göstermeye çalışarak, 1962 yılında şöyle yazıyordu: «Bir çoğunluğun yada bir azınlığın yanıldığı ya da haklı olduğunun, doğruyu cisimlendirdiğinin kanıtlanamayacağını her mantıklı insan anlayacaktır. Doğru, objektif bir gerçekliktir. Bir çoğunluk, gerici bir azınlık gibi, doğruyu yalana dönüştüremez.» (8)

Verili bir tezin gerçeğe uygunluğu sorunu, çoğunlukla yada o tezi savunan kişilerin miktarıyla karara bağlanır, şeklindeki düşünceyi destekleyecek bir Marksist-Leninist bulmak zordur. İnsan kitlesi, dinsel masalları kabul etmiş olsa bile (belirli bir dönem için), bunları objektif doğrular olacak kadar dönüşüme uğratmadı (9) diyen Lenin'in tavrı bilinir.

Aynı tarzda, tarihsel ve diyalektik materyalizmden yana bir marksist bulunamaz ki, objektif doğruya özdeşlik koysun. Leninist yansıma teorisinde, «doğru», objektif gerçekliğin az çok eksiksiz sübjektif imgesidir, ama bizzat bu gerçeklik değildir. **Doğru**, objektif gerçekliğin bir cins maddî ol-

mayan «kopya» sıdır, ama bizzat maddî gerçeklik değildir. Lenin'in «bir şeyde kendiliğinden varolmacılar»a ve bilinçle maddeyi, nesnenin imgesi ile kendisini özdeşleştiren tüm kişilere yönelttiği sert ve acı alaylı eleştiriler bilinmektedir. Oysa maoistlerin anlayışları aslında, «birşeyde kendiliğinden varolmacılar» ınkilerle birleşiyor. Böylece, «felsefî» denilen kampanya sırasında (1970) Çin'de geçerli olmuş olan «düşüncenin, objektif dünyanın ilkeleriyle ilişkisi» (10) konusundaki kanıtlamalarını bu sonunculara atfetmek mümkündür. Kuşkusuz, objektif dünyada ilkeler söz konusu değildir. İlkeler, süreçlerin incelenmesinin zihinsel sonucudur; insanın yani öznenin eseridir.

Parti düşüncesine ve sınıf muhtevasına değgin bilgi sorunları Çin yayın organlarında sık sık Leninizmle çelişkili biçimde işlenmiştir. Bu tezlerin hareket noktası Mao Tse-Tung'un şu düşüncesidir: «Sınıflı toplumlar varolduğundan beri dünyada yalnızca iki bilgi alanı vardır: Üretim mücadelesinde bilgi ve sınıf mücadelesinde bilgi. Bunlar da sırasıyla Doğal Bilimler ve Toplumsal Bilimlerde toplanır. Bilginin özü işte bu iki alandır; felsefe ise, doğa ve toplum üzerine bilgilerin genellemesi ve birleştirilmesidir.» (11) Çok alanlı bilimsel bilgiyi (felsefe dışında) iki gruba indirgemek ve toplumsal bilimin, sınıf mücadelesinin basit bir bilgi biçimi ve aracı olduğunu ilân edebilmek için çağdaş bilimden bir hayli uzakta olmak gerekir.

PRATİK KONUSUNA GELİNCE

«Pratik» kategorisinin, «bilgi» ve «teori» kategorilerine bağlantılı olarak maoist yorumunu ele almakta yarar var. «Pratiğin» bir perspektif tecrübe olduğu anlayışı, bilimsel düzeyde tutarsız olduğu kadar, sonuçları açısından zararlıdır da. Oysa, Çin parti basınının bugün hâlâ savunduğu gözlemsel (ampirik) anlayışı budur.

Görüldüğü gibi, «madde-bilinç» ilişkisiyle «pratik-teori» ilişkisi, kabulü mümkün olmayan bir biçimde özdeşleştirilmektedir; aynen «teori-pratik» ilişkisiyle «genel-özel» ilişkisi için yapıldığı gibi. Örnek olarak; teorinin yalnızca genel ve pratiğin yalnızca özel olmadığı, bağımsız ama bir bakıma bağlantılı olan teorinin, pratik gibi, genelin ve özelin görünmeyen diyalektik birliğini temsil ettiği olgusu, maoistler tarafından mutlak olarak yok sayılmaktadır. Oysa Lenin, pratiğin yalnızca genelin niteliklerine değil, dolaysız gerçeğin niteliklerine de sahip olduğunun altını çizdiği zaman, tastamam bunu söylemek istemiştir.

Maoistler sık sık, teoriyle pratiğin, bilgiyle genel olarak pratiğin birliği zorunluluğu üzerinde ısrarla dururlar. Savundukları «pratik-bilgi-tekrar pratik-tekrar bilgi» şeması, hem son derece basitlikçidir, hem de eşyanın gerçek durumunu olduğundan başka göstermektedir. Önce, pratiğin ilke olarak bilgiden önce gelmesini desteklemek yanlıştır. Pratik, bir amaca

yönelmiş eylemdir ve bu da onun, kendi içinde belirlenmiş bir bilgiyi taşıması demektir; zira insanların izledikleri amaç, onların bilgilerinin biçimlerinden biridir. Diğer yandan bilgi, basitçe pratiği izleyen bir şey değildir ve dolayısıyle, pratiğin dışında olamaz. Gerçekte her bilgi, şu yada bu biçimde daima pratiğe bağlıdır. Sözcüğün öz anlamında pratik, tüm halkalarıyla, tüm görünümleri ve bütün temel noktalarıyla karmaşık ve çelişkili bilgi bütününün içine girer. Marksist - Leninist'ler bilgi sürecinin bütününe pratiğin prizması içinden bakarlar. «Hayata, pratiğe değgin görüş, bilgi teorisinin birinci ve temel görüşü olmalıdır. Ve bu görüş, zorunlu olarak materyalizme götürür.» (12)

Maoist basın, pratiğin bireysel görünüşü ile toplumsal görünüşü arasındaki ilişkileri de olduğundan başka gösterir. Marks, Engels ve Lenin'e göre insan eyleminin, hattâ tek başına davranıldığı zaman bile toplumsal bir niteliği vardır. Onlara göre, insan kendini **bilimsel** bir çalışmaya yada tek başına yürütebildiği tamamen başka bir işe verdiği zaman bile **toplumsal bir biçim** mevcuttur, çünkü insan olarak davranma sözkonusudur.

Maoistlerin basite indirgedikleri bir diğer şema, gerçeği tanımak için kişisel olarak onun değiştirilmesine katılmak gereklidir şeklindeki kanıtlamadır. Onlara göre bu tez yüzde yüz doğrudur: «Eğer insanlar şu nesneyi yada bu olayı bilmek isterlerse, kişisel olarak pratik mücadeleye katılmalıdırlar.» (13) Maoistler bu tezi, bilim, sanat ve kültür alanındaki üstün kişileri, burjuva zihniyetinden ve **peşin yargılarından** kurtarmak sözde amacına dönük olarak yeniden eğitmek ve cansıkıcı ve yorucu elişleri yapmaya zorlamak için bahane ve gerekçe diye kullandılar. Bilgi, eğitim ve pratik arasındaki ilişkilerle ilgili bu anlayış biçiminin, Leninizm'le hiç bir ortak yanı yoktur. Oysa maoistlere göre, pratiğe kişisel katılma bile yetersizdir. Gerçeği tanımak ve ona söz geçirmek için kitlelere dayanmak gerekir. Ancak Maoistler için ne anlama gelmektedir «kitlelere dayanmak?» Onlar için kitlelere dayanmak, ne kitlelerin pratik tecrübelerini incelemek, bunları teorik olarak değerlendirmek, ne de onların düşüncelerini benimsemek anlamına gelmez. Yalnızca ve yalnızca kanılarını toplamak anlamına gelir. Kitlelere yöneliş çağrısı biçiminde, teorik plânda yanlış bir diğer tez de yayılır. Bu teze göre, kitlelerin bilimsel olmayan, gözlemsel (ampirik) bilgileri önünde eğilmek gereklidir. Oysa bu, pratikte zararlı olan bir şeydir. Örneğin şu formülleri ortaya atmaktadırlar:

«Kitlelerin kanılarını toplamak ve yaşam içinde uygulasınlar diye bunları yine kitleler içine sokmak.» (14)

«Dünyayı iyi tanıyabilmemiz ancak, kitlelerin tükenmez zekâsıyla, sınırlı bireysel bilgiyi birleştirdiğimiz zaman mümkün olacak.» (15)

«Kitleler, anlamadığımız pek çok şeyi yaratıyorlar. Bazı şeyler bizim için bir zorunluluk iken, kitleler için özgürlük anlamına geliyor. Kitleler için-

de erimek ve kitlelere gitmek; kitlelerin kanılarını toplamak ve yaşama uygulasınlar diye kitlelere bunları tekrar geri vermek. İşte bizim zorunlu diye kabul ettiğimiz köklü yöntemimiz.» (16)

Bazı anlayış biçimi, marksist bir düşünceden çıkmış gibi görünüyor başlangıçta. Ancak daha dikkatli bir çözümleme yaptığımızda, marksizmle çeliştiğini görüyoruz. Kitlelerin etkinliğini ve mücadelesini genelleştirmek ya da yalnızca kitlelerin kanıları düzeyinde genelleme yapmak; işte bu iki şey birbirinden sapına kadar farklıdır. Kitlelerin kanılarını genelleştirerek ve daha da ileri gidip bu kanıların toplamını yaparak bilimsel bir genellemeye ulaşmak mümkün değildir. Kitlelerden öğrenmek demek sadece, yaşamdan edindikleri bilgi ve düşünceleri onlardan almak ve bunları sistemli hâle getirmek demek değildir. Kitlelerin yaşamı hakkındaki anlayışları, toplumsal psikolojileri, genel kural olarak, bilimsel bilgi düzeyinde değildir. Sınırlı bir niteliği vardır. Yaşamı ve hattâ kitlelerin çıkarlarını oldukça yüzeysel, sistemli hâle sokulmamış ve dar bir biçimde yansıtırlar. İşçi sınıfının bilimsel ideolojisi ile birlikte bilime hizmet etmek için, yaşamın bütününe ve kitlelerin çeşitli etkinliklerine, aynı şekilde bilinçlerine bir anlam vermek ve bilimsel inceleme yapmak önemlidir.

Yukarıda anlatılanlardan şu ortaya çıkıyor ki, maoistler, bilimsel teori ile kitlelerin pratiği arasındaki diyalektik ilişkilerde son derece basitlikçi bir yaklaşımı kabul etmektedirler. Pratiğe doğrudan doğruya katılmayı ve kitlelerin kanılarını toplamayı içeren tezleri, demagojik bir niteliğe bürünmesi ve gerçeğin sağlam bilimsel çözümünü saptırması bir yana bilimin, farklılaştırma ve birleştirmelerde ilerlemiş karmaşık süreçlerin bugünkü düzeyini hiç hesaba katmamaktadır. Gerçekliğin ve toplumsal pratiğin yüksek derecede uzmanlık ve yetki gerektiren teorik etüdünün zorunluluğunu da bir yana bırakmaktadır.

Maoistlerin bilimsel dayanaklarının ve anlayışlarının çözümü bize, sübjektivizme ağır bir haraç ödediklerini gösteriyor. Mao Tse-Tung ve öğrencileri sık sık, gerçeğin sübjektif-idealist yansımasının, bazan mistisizme kadar gelip dayanan en yapmacık biçimlerini kullanıyorlar.

Düşüncenin gücüne olan hemen hemen mistik inançlarla bilincin belirleyici rolüyle ve toplumsal yaşamda «sübjektif etkinlik»le ilgili maoist kavramlar esasında, tamamen sübjektif - idealisttir. «Bizim sosyalist devrimimizde zor maddî koşullar önemli bir etkendir» diye başlıyor parti organının bir başyazısı; «ama karar verici etkenler, halkın sosyalist bilinci ve devrimci düşüncesidir, tıpkı kadroların inisiyatifi ve yaratıcı çalışması gibi.» (17)

Çin'de 1970 yılı başında oluşturulan «felsefî» kampanyanın amacı, «Başkan Mao'nun düşünceleri» nin, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ve dünya devrimci hareketinin objektif gelişiminin bütünü için kesin önemi olduğunu

göstermektir. Onun «felsefî eserleri»nin incelenmesi için açılan kampanya, bu düşünceleri benimsemekle «insanın sübjektif yetenekleri»nin gelişip yeşereceğine ve bunlar sayesinde «kısıtlı maddî olanaklar» üzerinde güçlü bir etki yapılabileceğine kitleleri inandırmayı hedef alıyordu. (18) «Mao Tse-Tung'un düşünceleri» mucizevî bir gücü yaratıverecek sanılıyordu.

Genel olarak Mao'nun kişiliğine tapma, ister öğütlensin ister kitlelerin bilincine sistemli olarak sokulsun, maoist sübjektivizmin en parlak belirtisi olmuştur. Emekçilere bilimsel bir formasyon ve devrimci bir eğitim vermek yerine, büyü formülleri ve aldatıcı kanıtlar verilmektedir. Örneğin: «Daima Başkan Mao'yu düşünelim; Başkan Mao'ya herşeyde itaat edelim; Başkan Mao'yu azimle izleyelim; herşeyi Başkan Mao adına yapalım» gibi. (19) Maoistler, **Pratiğin** değişmez objektif ölçütünü belirtmek yerine, şu sübjektivist anlatım biçimini göklere çıkarmaktadırlar: «Mao Tse-Tung'un düşünceleriyle uyuşan her düşünce, sahibi kim olursa olsun desteklenmelidir... ve biz, Mao Tse-Tung'un düşünceleriyle çelişen her şeye karşı mücadele etmeliyiz.» (20)

Temel maoist düşüncelerin tamamı, sübjektif idealizmin değişik bir şekli olan pragmatizmden ödünç alınmadır. Maoistler felsefeyi ve genel olarak teoriyi, kendi politikalarının uysal bir hizmetçisi hâline dönüştürüyorlar. Hedeflerini ve sübjektif niyetlerini en uygun biçimde kanıtlayan teorik-felsefî ilkeleri seçiyor ve baş tacı ediyorlar. Ama kendi politik seçişlerine karşı olduğu zaman, bilimsel teorinin ve felsefenin temel ilkelerini susarak geçiştirdikleri de bir gerçek.

Durum böyle olunca, sübjektivist tapma ve pragmatik kullanım, Maoistler için son derece büyük güçlükler doğuruyor. Mao Tse-Tung'u göklere çıkarmalar saçma boyutlara, korkunç biçimlere ulaşıyor. İşte bunlardan biri; «Başkan Mao özenişi gökten ve yerden daha büyüktür; Başkan Mao bize, babalarımızdan ve annelerimizden daha yakın bir akrabadır; eğer Başkan Mao olmasaydı, ben de olmayacaktım.» (21)

Sonuçta ÇKP liderleri, sübjektivizmin ve çıkarcılığın çirkin propagandasının özellikle çarpıcı bazı biçimlerinden sakınmak yada en azından bunları hafifletmek için tedbirler almak zorunda kalmışlardır. Maoizmi teori ve pratik düzeyinde çürütmek için bazı köklü tedbirlerin alınması ise her marksist-leninistin açık görevidir.

İdeolojisi ve politikasıyla Maoizm, **çağdaş anti-komünizmin en parlak gösterilerinden biri** olarak da açığa çıkmıştır.

YARATICILIĞIN İNKARI

Maoistlerin marksist-leninist ilkeleri lâfta göklere çıkardıkları açıktır. Örneğin çok sık olarak, tarihi emekçi kitlelerin yarattığını belirten tarihsel materyalizmin önemli ilke ve kanunlarına dayandıklarını söylerler. Yuan

Jan'ın, «tarihin kahramanları tarafından yaratılışı teorisinin yeni varyantları» başlıklı makalesinde, yukarıda değinilen aşırı maoist tavırları bu temele oturtma çabası görülür. (22)

Maoistler, özel çıkarları ve arzuları, kişisel tutku ve duyguları, ortak çıkar adına unutmanın zorunluluğunu açık açık öğretiyorlar. Somut insan kişiliğinin, çıkarlarının ve dileklerinin, adı bilinmeyen ve kişiliksizleştirilmiş kitlelerin, sınıfların ve toplumsal tabakaların ululanması hesabına toptan unutuluşu, bu sorunla ilgili maoist anlayışın esasını oluşturuyor.

Bireyin rolünün altını çizmeye çalıştıkları zaman bile, o da bazen, bunu dudak ucuyla ve eksik bir biçimde yapıyorlar. Bireyin tarih içindeki değişken, yaratıcı rolünü görmeyi beceremediklerini her durumda açığa vuruyorlar. Çıkarları ve dilekleriyle somut insan, adsız emekçi kitlelerin yapmacık ululanması gerisinde yitiriliyor. Sonuçta bütün bunlar, maoist hümanizmanın dapdaracık niteliğini bütün çıplaklığı ile gösteriyor.

Maoizmin teori ve pratiğinden alınan ve bu sonuçlara dayanan, son yıllara ait bir çok örnek verilebilir. Altını çizmek istediğimiz husus, maoistlerin maddî isteklendirme biçimlerini uzun süre yadsıdıklarıdır. Çünkü bunları, sosyalist ülkelerdeki burjuvalaşma belirtileri gibi mütalâa etmişlerdir. Son zamanlarda bu kanılarını yeniden gözden geçirmiş oldukları ve üretim içinde maddî uyarıcıların önemini kabul etmeye başladıkları doğrudur. Ancak bu, durumu esasında değiştirmiyor. Sosyalist ülkelerin, halkın maddî ve manevî ihtiyaçlarının daima daha ileri düzeyde tatminini sağlama isteğini burjuvalaşma olarak nitelendirme eğilimleri bugün sürüyor. Varılan paradoks şu: Sosyalist ve komünist toplumun en insancıl amacını, yani, insanların artan maddî ve manevî gereksinmelerinin sürekli olarak sağlanmasını ve sosyalist ülkelerin, halkın yaşam düzeyini ve kültürünü yükseltmesini burjuvalaşma diye suçlandırmak. Ve böyle bir anlayışa dayanarak, daha ilerde göreceğimiz gibi, sosyalist ülkelerle gelişme yolundaki Asya, Afrika ve Latin Amerika uluslarını ve halklarını karşı karşıya getirmeye çalışmak.

Somut bireyselliği toptan horgörme ve adı bilinmeyen, kişiliksiz kılınan kitleler için tumturaklı ve demagojik övgüler yapma temeline dayanarak, tek bir kişi göklere çıkarılıyor: Bu «büyük serdümen», yarı tanrı, Başkan Mao Tse-Tung'tur. Aslında bütün insanlar, bireyler, sınıflar, toplumsal tabakalar, toplumsal gruplar v.b., yani tarihin yaratıcısı olarak tüm halk, büyük rehber Mao Tse-Tung'un istek ve düşüncelerinin basit iletim çarkları durumuna indirgenmektedirler. Mao Tse-Tung'un kişiliğine tapmanın alabildiğine büyütülmüş biçimleri, Maoist teori ve pratiğin göze çarpan çizgisidir. Lâfta, halk kitleleri tarihin (tek) yaratıcısı olarak kabul edilirler. Gerçekte onlar tarihi, yalnızca Mao'nun düşüncelerini gerçekleştirdikleri ölçüde, «Başkanın neferleri», onun aletleri gibi varoldukları ölçüde yaratır-

lar. İşte herşey böyle alt-üst edilmiştir. Tarihsel materyalizme ait olan tarihin halk tarafından yaratılması ilkesi, sübjektif-idealist bir anlayışla yer değiştirmiştir. Kahramanlar, büyük kişiler tarihi yaratırlar ve tarih mekanizmasının motorları bu kişilerdir.

Bu çözümleme yalnızca ve basit olarak, marksizme bağlılıklarını dile getirmelerine rağmen, maoistlerin anlayış biçiminin tarihsel materyalizmin tamamen tersi olduğunu gösteriyor.

Bireyin («kahraman») ve yarattığı düşüncelerin, toplumsal sürecin temel hareket ettirici gücü hâline dönüştürülmesi, herşeyden önce insanın sahte ululanması anlamına gelir. En büyük «kahraman» ların yarattığı en büyük düşünceler bile, eğer yaşamdan doğmamışlar ve kitleleri silâhlandırmaya yaramıyorlarsa, etikisiz kalırlar. En büyük yaratış bile, onu meydana getiren kişinin kafasında kalıyorsa, bir yalancı-yaratıştan başka şey değildir; insanın gerçek gücünü ve etkinliğini göstermez. Bu tarz «kahraman»ların ve onların düşüncelerinin, kişiliksiz ve pasif kitlelere de ters düşeceğinden söz bile etmiyoruz. Kaldı ki, «kahraman»ların ve daha da doğru olarak eserlerinin, insanın engin olanaklarını açığa çıkardığı, insanî kişiliği en yüksek doruklarına kadar yükselttiği, yeni, özgür ve uyumlu olarak gelişmiş insanın gerçek tabiatını ortaya çıkardığı kabul edilse bile, durum değişmez. Ve bunun nedeni yalnızca, halk kitleleri olmaksızın, onlardan bağımsız ve onların dışında, aklın yaratıcı gücünün, seçilmiş «kahraman»ın bir darbesiyle en yüksek doruğa yükselmesinin son tahlilde yanlış, aldatıcı ve olanaksız oluşu değildir. Önemli olan şey, bu biçimde, geniş halk kitlelerinin, insanların engin çoğunluğunun, insancıl ilerleyişe katkıda bulunmuyor oluşudur. Tersine onlara, kişiliksizleştirilmiş, ruhsuz ve pasif, olsa olsa en fazla insan üstülerin — «kahraman»ların — büyük düşüncelerinin uslu uygulayıcıları ve gerçekleştiricileri olmaya yöneltilmiş kitleler gibi, hakaretle davranılmasıdır.

İnsan bireyinin (yalnızca bazı seçkinler değil herkes) felsefesi olarak ilân edilen, insanın hiç bir şeyle sınırlanmayacak etkinliğini ve sübjektif yaratıcılığını tamamen açıklamayarak, mutlak kişisel iradeden yararlanacağını söyleyen Existentialisme gibi, istediği kadar insanı eksen alsın, istediği kadar onun ilerleyişi ve sübjektif yaratıcılığının yeniden doğuşu etrafında oluşsun, sübjektif - idealist doktrinin bu varyantı bile iğreti - hümanist ve aldatıcı olmaktan kurtulamamıştır. Çünkü insanın sonsuz ilerleyişi, sübjektif yaratıcılık ve etkinlik düzeyinde sınırsız açılması, yalnızca bilinç alanında varolabilir.

Maoizm'de ise, son çözümlemede idealist tipte yeni-Hegelci bir iğreti-hümanizma söz konusudur. Tek bir birey tanrılar katına konulduğu ve bütün diğerleri ona hizmet etmeye ayrılmış uslu piyonlar gibi mütalâa edildiği zaman gerçek hümanizmadan söz edilebilir mi? Maoist propaganda-

nın tümü kesin olarak, sadece mao'nun emirlerini kör gibi yerine getirmeyi, onun bulgularına gömülmeyi ve onları uygulamayı hedef aldığına göre, burada hangi hümanizma söz konusu olabilir?

Yakın zamanda (inanılması biraz zor olsa da), Mao Tse-Tung'un kendi kişiliğine tapılmasına karşı olduğunu ilân ettiği şeklinde demagojik ve ikiyüzlü yeni bir manevraya tanık olundu. Ama bu hiç bir şeyi değiştirmez; zira onun kişiliğine aşırı abartılmış biçimde tapma, maoist iğreti-hümanizmanın belirtilerinden sadece biridir.

Son yıllarda Mao Tse-Tung'un kişiliğine tapmaya, yalnızca partinin ve halk kitlelerinin kişiliksizleştirilmesi değil, insanlık dışı bir çok aşırılık da eşlik eder olmuştur. Bu tapma, bir yandan çok sayıda maddî ve manevî kıyım ve baskı kampanyasını ve diğer yandan, Mao düşmanlarının yada tek suçu, Mao'nun davranış ve sloganlarına yeterince coşkuyla alkış tutmamak olan kişilerin hesabını görme kampanyasını kışkırtmıştır.

Maoistler bu insanlık dışı eylemleri, belirli teorik ilkeler adına yaptıklarını kanıtlamak için çok çabalıyorlar. Örneğin sınıf mücadelesinin, tüm sosyalizm dönemi boyunca parti içindeki iki eğilim arasındaki mücadelenin, dalgalanmalı ve dönemsel şiddetlenişi teorisine dayanıyorlar. Aynı rol, uzlaşmaz olmayan çelişkilerin uzlaşmaz çelişkilere dönüşmesi (veya tersi) teorisine de veriliyor. Mao'nun «büyük» keşfi olan, proletarya diktatörlüğü dönemi boyunca devrimin (iktidar için mücadele olarak) sürüp gitmesi tezine de başvuruyorlar.

Bu teori ve tezlerin, daha yukarıda ispatladığımız teorik dayanıksızlığını bir kenara bırakalım ve şimdi bunların, maoizmin iğreti-hümanizmasını nasıl görünür hâle getirdiklerini görelim.

Sosyalizm evresi boyunca sınıf mücadelesinin dalgalanmalı ve dönemsel şiddetlenişi teorisi, aynen uzlaşmaz çelişkilerin uzlaşır olarak (veya tersi) keyfî ifadesi gibi, Mao ve yandaşlarınca, her türlü muhalefeti, her türlü uyuşmazlığı, maoizmin politikası ve ideolojisi hakkındaki çeşitli düşünceleri yaymak için yapılan her türlü girişimi ezmeyi haklı göstermek için kullanılmıştır. Maoistler, sırf kendi durumlarını sağlamlaştırmak amacıyla, anarşik ve kendi arzularına göre yürüttükleri eylem ve kampanyaları, sübjektivizmi ve keyfe bağlı yönetimi, insanın temel özgürlüklerine ve yurttaşların haklarına tecavüzü böylece haklı göstermeye çalışmışlardır. Maoistler bu metafizik şemaları yaşam'a uygulayarak, mücadeleye ve insanları bir arada tutmaya özen göstererek, ardarda gelen kampanyalar yürüttüler ve yürütüyorlar; partinin ve toplumun bağrında her cins çatışmayı yapay olarak körüklüyor ve hattâ kışkırtıyorlar. Çin komünist partisi ile enternasyonal komünist ve işçi hareketi içindeki bölücü eylemlerine de yine aynı biçimde gerekçe buluyorlar. Halkın bağrındaki uzlaşmaz olmayan çelişkilerin uzlaşmaz çelişkiler haline dönüşümü ile ilgili teze gelin-

ce, bu, Mao Tse-Tung'a düşmanlarına tam bir özgürlük içinde ve istediği gibi darbeler indirmesi için, parti ve devlet aygıtındaki sağlıklı unsurların hesabını görmesi için gereklidir. Her kim en ufak bir tereddüt, Mao'nun politikasına karşı en ufak bir kuşku ifade eder, o kişi otomatik olarak, halkla «uzlaşmaz çelişkisi» olan grubun üyesi bir karşı-devrimci diye nitelenir ve bunun sonucunda da, manevî ve fiziksel her türlü kötü davranışla, zulümle, hattâ yokedilme tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Mao grubu, partinin sağlıklı güçlerine karşı kıyıcı «sınıfsal» mücadeleyi felsefî planda bu yolla haklı göstermektedir. «Kültürel» denen devrim sırasında, sosyalizmle gerçekten uzlaşmazlık içinde bulunan gruplar ve toplumsal tabakalar (millî burjuvazi), eğer bu kıyıcı mücadelenin dışında kaldılarsa bunun ne önemi var!

Tüm sosyalizm evresi boyunca sınıf mücadelesinin dalgalanmalı ve dönemsel şiddetlenmesi tezi Mao'ya ve durmaksızın değişen kötülük ortaklarına, her türlü muhalefete karşı mücadele etmek, onlardan başka türlü düşünen, onların yanlış politik çizgilerini eleştiren insanları acımasız bir biçimde, hattâ fiziksel olarak yoketmek olanağını veriyor. Bu tez, Mao Tse-tung'un marksist felsefeye getirdiği en büyük «katkı» gibi mütalâa edilen teoriyle yani, proletarya diktatörlüğü döneminde devrimin (politik iktidar için mücadele olarak) sürüp gitmesi üzerine «büyük» Mao teorisiyle birleştirilmiş bulunuyor.

Bu teori, sosyalist devlet ve komünist parti bağrında tutkuların, bunalımların ve mücadelelerin sürekli kızıştırılmasına yol açıyor. Diğer yandan, Parti ve Devlet içindeki en ufak bir geçici muhalefet isteğinin hesabını görmeyi hedef alan her kampanyayı, Mao'nun ve yandaşlarının haksız yere benimsedikleri «devrim» adıyla niteleme hakkını yasalaştırıyor. Mao'nun, hangi konuda olursa olsun, kendisiyle uyuşmayan tüm güçleri ve kişileri «devrimci» kıyıma uğratmasını sağlıyor. Aslında, sosyalizm dönemi boyunca (ve dış koşullardan bağımsız olarak) devrimin sürüp gitmesi «büyük» teori, Mao'nun kişiliğine tapmaya, onun Devlet ve Parti içinde ömür boyunca egemen olmasına gerekçe bulmak için yapılan diğer bir girişimdir.

Tüm sosyalizm evresi boyunca sınıf mücadelesinin dalgalanmalı ve dönemsel şiddetlenişi, uzlaşmaz olmayan çelişkilerin uzlaşmaz çelişkiler hâline dönüşmesi, proleterya diktatörlüğü sırasında devrimin sürüp gitmesi tezlerinin amacı aynıdır. Bunların hepsi, hemen pek çok durumda sınıflar arasında, toplumsal tabakalar arasında, Sosyalist, Devlet ve Çin Komünist Partisi içindeki çeşitli gruplar arasında her türlü mücadele ve çatışmayı önceden tasarlayıp, yapay olarak körüklemeyi ve hattâ kışkırtmayı hedef alırlar. Bu teorik taban üzerinde Çin toplumu, Devlet ve Parti, sürekli bir gerilim ve güvensizlik içinde tutulur. Bütün bunlar, uluslararası

siyaset arenasında, enternasyonal işçi hareketi ile ulusal kurtuluş için ve sömürgeciliğe karşı hareketin bağrında benzer eylemler ve kavramlarla da ustalıkla birleştirilmiştir. Maoizmin, anti-emperyalist güçler içindeki bölücü politikası tamamen insanlık dışıdır.

ULUSAL KURTULUŞ HAREKETİ VE MAO'CULUK

Gelgelelim çağımızda, ulusal kurtuluşçu güçlerle sosyalist güçleri zıtlaştırmaktan ibaret geleneksel yöntemlere... Bu zıtlaştırma yalnızca, emperyalizm ve sömürgecilik ile ulusal kurtuluşçu ve sömürgeciliğe karşı güçler arasındaki çelişkiye en büyük önemi verdiklerini ifade etmiyor. Bu aynı zamanda, Mao'nun ve çıraklarının bu sorunla ilgili tüm «özel» düşüncelerini de ifade ediyor. Maoistler, sosyalizmin başlıca ilkelerinin oynadığı, yüksek derecede insancıl, özgürlükçü, tarihsel rolü ve onun, tüm ezilen ve sömürülenlere sağladığı güçlü desteği yadsıyorlar. Kısa bir süre önce Çin, Marksist hümanizmanın bütün ilkelerini fırlatıp atarak bütün devrimci hareketleri, tüm ülkeleri ve tüm uluslar (sınıfsal yapılarıyla ilgili hiç bir ayırım yapmaksızın) iki «süper güç»le — ABD ve SSCB — karşı karşıya getirmeye çalışıyordu. Ayrıca, Pekin ile Vaşington arasındaki yakın tarihli gönül macerası gözönüne alındığı zaman, son tahlilde şu gerçek ortaya çıkıyordu: Bıçağın sivri ucu SSCB'ne çevrilmiştir. Sosyalizm ve kapitalizm, kurtuluş hareketi ve emperyalizm, emek ve sermaye arasındaki çelişkinin, Sovyetler Birliğiyle — sosyalizmin en sağlam desteğiyle — çelişki hâline dönüşmesi... Mao grubu, sadece, ulusal kurtuluş hareketini onun en iyi koruyucusu olan SSCB'den koparmaya çalışmakla kalmamaktadır. Kısaca söylemek gerekirse, sınıf düşmanı olanlar dahil tüm güçleri, halkların kurtuluşunun ve eşitliğinin bu dokunulmaz desteğine karşı çıkarmayı da denemektedirler. İşte burada Mao ve çırakları kesin olarak, sınıfsal tavırlarını bütünüyle farketmekte ve gerçekten proletaryanın sınıf düşmanının, ulusal kurtuluş hareketi ve sosyalizm düşmanının tarafında saf tutmaktadırlar.

Bu yargıya hakvermek için «Huntzi» dergisinin son teorik makalelerinden birini, «Yeniden Dünya Tarihi etüdü üzerine» başlıklı, Ça Tsun'un yazısını okumak yeter (23). Bulgar basınında geniş olarak açıklanmış bulunan Çin «Dünya Atlası», aynı ilişki içinde değerlendirilmelidir. Ça Tsun'a göre, modern tarihin önemli anlarından birini, **küçük ve orta ülkelerin** (Altını çizen : G. Girginov ve M. Yankov) ve halkların baskıya, elkoymaya ve yağmaya karşı mücadelesini oluşturur. Burada çağdaş tarih söz konusu olduğuna göre her şeyden önce küçük ve orta ülkelerin bazıları, ya emperyalizmin müttefikidir ya da bizzat sömürgeci ülkelerdir. Örneğin, sömürgeci ve yarı faşist Portekiz, kime karşı ve ne için mücadele etmektedir? (*). Kendi işçi sınıfının ve emekçilerinin sömürüsü gittikçe daha yoğun ve incelikle uygulanır hâle gelen bir dizi gelişmiş kapitalist ülke de, küçük ve

orta ülkeler grubu içinde yer almaktadır. Bütün bu ülkeleri, iki «süpergüç»e karşı özgürlük ve adalet için mücadele eden güçlerin genel hareketine sokacak mıyız? Zorlu sınıf mücadelesinin, iki çizgi arasındaki mücadelenin v.b. —ki bizzat maoistler bunun gözalıcı reklâmını yaparlar— taraftarları ve öğütleyicileri olanlar, bu ülkelerin içinde derin bir toplumsal yara ve sınıf mücadelesi olduğunu pekâlâ bilirler. Bu ülkelerdeki proletaryanın, tekellere ve her biçimiyle baskıya, bu baskının sonucu olan insan kişiliğinin bozulmasına karşı, hakları ve özgürlükleri için, sosyalizm için çetin kavga verdiğini de bilirler. «Siyasal birliğin parçalanması»nı ve uzlaşmaz durumdaki güçler arasında mücadeleyi sürekli olarak öğütleyenler, iki uzlaşmaz gücü, hem de bu güçler aynı bir Devlet sistemi içinde bile çatışırken, ikisini birden barikatın aynı tarafına hangi mantık adına koyarlar?

Gerçekte, küçük ve orta ülkelerde yalnızca işçi sınıfı, ilerici aydınlar ve diğer emekçi sınıflarla sosyal tabakalardır sosyalizm ve ilerlemeden yana güçlerle birleşenler. Buna karşılık yine aynı ülkelerdeki kapitalistler, diğer sömürücüler ve gericiler, emperyalizmin ve insanlık dışı ekonomik sömürünün tarafında saf tutarlar. Tüm kapitalist ülkelerin (yalnızca en büyük ülkeler değil, küçükler ve ortalar da) içinde, işçi sınıfının kapitalist sömürüye karşı mücadelesi, dünyadaki sosyalizm güçlerinin ve ilerici güçlerin genel mücadelesinin önemli bir potansiyelidir. Bu mücadele doğrudan doğruya, sosyalizmin genel cephesinin —başta Sovyetler Birliği— yanında yer alır.

Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın gelişme yolundaki ülkeleri gözönüne alındığında da durum aynıdır. «İki süper gücün sataşma ve baskısı, diye devam ediyor Ça Tsun, halkların yeni ve hızlı uyanışını kamçılıyor; gelişme yolundaki ülkeleri güçbirliği yapmak zorunda bırakıyor.» Burada da, «gelişme yolundaki ülkeler»den genel olarak sözediliyor. Şu anlaşılıyor ki gelişme yolundaki ülkelerin halklarını, mücadeleyi yürütmek için güçbirliğine isteklendiren, Portekiz gibi küçük ülkelerin emperyalizmi ve sömürgeciliği dahil, Birleşik devletin ve uydularının emperyalizmi değil de, iki Süper Devletin (ABD ve SSCB) baskısıdır. Sömürge ve yarı sömürge ülkelerin çoğunun emperyalizmden kurtulduğu ve bugün için, SSCB'nin ve diğer sosyalist ülkelerin maddi, mânevî ve politik yardımıyla bağımsızlıklarını korumak için çaba harcadıkları unutuluyor.

Daha sonra gelişme yolundaki ülkelerden, bu ülkelerde de bir yanda ilerlemeden yana ve devrimci güçler, diğer yanda gerici güçler arasında bir mücadelenin varolduğu; bazı ülkelerde ilerlemeden yana eğilimlerin üstün geldiği ve diğer bazılarında gerici eğilimlerin üstün olduğu; Asya'nın, Afrika'nın yada Latin Amerika'nın küçük yada orta diğer bazı ülkelerinde aşırı gerici, yarı faşist yada faşist rejimlerin egemen olduğu hesaba

katılmaksızın söz ediliyor. «İki süper güç»e karşı savaşmak için harekete geçirmek üzere bağlantı kurdukları ordularda, varsın faşist güçler ve rejimler dahil, en zehirli gericiler bulunsun ne önemi var bunun!

«Bizim halkımızla Asya'nın, Afrika ve Latin Amerika'nın ezilen halkları kan bağıyla bağlıdırlar; onlar sınıf kardeşleri ve mücadele arkadaşlarıdırlar; aynı hastalığın acısını çekerler. Çin ile Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin büyük çoğunluğu üçüncü dünyaya aittirler.» (24) diyor aynı yazar...

Herşeyden önce, eğer sınıfsal bağlar söz konusu ise, anılan halkların bu bağları niye yalnızca Çin'le olsun, bu anlaşılmıyor... İkinci olarak, müttefik nerede aranmaktadır, emekçi kitleler içinde ve halkta mı yoksa bir bütün olarak alınan ülkelerde mi? Eğer yalnızca Çin'le bağlar söz konusu ise, tüm açıklığı ile görülür ki bu bağlar sınıf bağları değildir. Çünkü bu ülkelerin, Avrupa'nın ve her iki Amerika'nın halklarıyla olan bağları dahil tüm ülkelerin emekçileriyle sınıfsal bağları vardır.

Ancak, eğer sınıfsal bağlar söz konusu değilse, eğer bu halklar diğer halklarla ve her şeyden önce kapitalist ve sosyalist ülkelerin işçi sınıfıyla sınıf kardeşleri değillerse nedir bu bağların cinsi? Bu durum da açıktır ki bu bağların ancak, örneğin «deri rengi» gibi ırkçı bir temeli olmak gerekecektir. Bu varsayım, yukarıda anılan metnin ikinci kısmıyla sağlamlaştırılıyor; zira, Çin ve Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin büyük bölümünün üçüncü dünyaya ait olduğu belirtiliyor.

Yazarın sözünü ettiği üçüncü dünya hangi temel üzerine kurulmuştur? Eğer sömürüye, millî, politik ve toplumsal baskıya karşı, sömürülenlerin birliği söz konusu ise tüm sosyalist ülkeler bunun içinde olmalıdır. Bu durumda üçüncü dünyadan söz etmek anlamsızdır. Çünkü üçüncü ve ikinci dünya (sosyalist dünya), kapitalist dünyaya karşı bir bütün oluştururlar. Bundan başka, bu birleşmiş sınıf güçlerine bizzat emperyalist ve kapitalist ülkelerdeki emekçi tabakalarla diğer toplumsal tabakaları eklemek gerekecektir. Böyle olunca durum daha da değişiyor. O zaman iki sınıfsal cepheden sözetmekten başka yapacak şey yok; bir yanda sosyalist ülkeler, enternasyonal işçi sınıfı, ulusal kurtuluşçu ve devrimci, anti-emperyalist ve sömürüye karşı güçler, diğer yanda, emperyalist, kapitalist güçlerle büyük toprak sahiplerinin feodal güçleri, gerici ve tutucu güçler. Acaba Çin'in, bu ikilem içinde yeri neredendir? Sosyalist bir ülke, sosyalizm ve kapitalizm dışında bir üçüncü güç olamaz. Üstelik burada da, gelişme yolundaki ülkelerde sınıfların kutuplaşmasını unutmamak gerekir.

Maoistler bu olguyu, görünür şekilde bile bile unutuyorlar. Onlar için, Asya'nın, Afrika ve Latin Amerika'nın gelişme yolunda olan ülkelerindeki sınıfların bu kutuplaşmasının hiçbir önemi yoktur. Bu ülkelerin gerici

güçlerine seve seve sınıf kardeşleri gibi davranıyorlar. Çin'in, genel olarak bütün gelişme yolundaki ülkelerle birleşmesinden ve ittifakından söz ettiklerine göre, başka türlü nasıl olunabilir? Sağlam bir marksist çözümleme, ulusal kurtuluş hareketini, kurtulmuş ülkelerde iktidarda milli burjuvazi olduğu zaman bile, olumlu olarak değerlendirmek zorundadır. Eğer, bu ülkelerdeki işçi sınıfının millî burjuva ve küçük burjuva ilerici güçlerle ittifak yapabildiği doğruysa, gerici feodal unsurların ve yabancı sermayenin sömürüsünü kolaylaştıran «komprador»lardan oluşan asalak büyük ticaret burjuvazisinin bu ittifakın dışında kaldığı yada daha doğru deyimle kalmak zorunda olduğu da o kadar doğrudur. Sonuç olarak, tek bir bütün olarak alınan bu ülkelerle, her durumda birleşilemez, sınıfsal yaklaşım daima zorunludur.

Üstelik, böyle bir sınıfsal yaklaşımda, bu ittifaka başta SSCB olmak üzere sosyalist ülkeleri ve aynı şekilde kapitalist ülkeler içindeki işçi sınıfı hareketini katmanın mutlak gerekliliği belirtilmelidir.

Tersine durumda, yani Çin'in gelişme yolundaki diğer ülkelerle birliği genel plânda ilân edildiği zaman böyle bir birliğin temelinde, insanlıktan uzak ırkçı anlayışların bulunduğu açıkça görülmektedir. Nitekim, ırkçı bir temel üzerindeki mao grubu aslında, «üçüncü dünya» diye isimlendirdiği şeyi yani tüm küçük ve orta ülkeleri, sosyalist sistemle, Sovyetler Birliği'yle zıtlaştırmaya çalışmaktadır. Mao Tse - Tung'un Çin'i, küçük ve büyük tüm ülkelerin çıkarlarını koruma rolünü oynamak, bu ülkeleri kendi arzularına ve milliyetçi, şoven hedeflerine bağlamak istemektedir. Böylece de, halklar ve ülkeler arasında nefreti uyandırmakta ve tahrik etmektedir doğal olarak.

Mao'nun teorisinde devrim sorunları, devrimci savaşlara, genel olarak savaş ve barış sorununa sıkısıkıya bağlıdırlar.

Bilindiği gibi, mao Tse - tung'un bu sorunlarla ilgili düşünceleri, troçkist sürekli devrim teorisiyle tam uygunluk içindedir. Mao tse - tung bu teoriyi, ona daha da korkunç bir karakter vererek yani, sürekli devrimin amaçlarını gerçekleştirmenin hemen hemen tek aracının dünya savaşı olduğunu resmen ve daima ilân ederek, bir miktar değişikliğe uğratmakla yetinmiştir.

SİLAHLAR BELİRLER...

Mao, dünyanın devrimci dönüşümünün yalnız ve yalnız silâhlarla olacağını düşündüğünü ifade ediyor. Ona göre tek çare budur. «Emperyalizm dönemindeki sınıf mücadelesi deneyini gösteriyor ki, işçi sınıfı ve emekçi kitleler, silâhlı burjuva sınıflarını ve büyük toprak sahiplerini **yalnızca** (a.ç.: G. Girginov ve M. Yankov) silâhların gücüyle yenebilirler» (25). Ve biraz ilerde, marks'a ait olan bir görüşten, ona tamamen başka bir

anlam verecek biçimde dolaylı olarak söz ediyor. Bu, marks'ın çok iyi bilinen şu tezidir: Eğer dünya gerçeklerini pratik olarak değiştirmek istiyorsak ve iskolastik polemiklerden uzaklaşmak zorundaysak...» eleştirinin silâhları yerine, silâhların eleştirisi geçmelidir.» Marks burada, insanın varoluşu ile ilgili sorunlar üzerinde yeni Hegelci tartışmaları irdelemektedir. Mao'nun dilinde marks'ın bu düşüncesi şu biçimi alıyor: «Bu anlamda dünyanın ancak silâh vasıtasıyla dönüşüme uğrayabileceğini söyleyebiliriz.» (26). «Silâh, dünyayı dönüşüme uğratır.» Marks'ın derin ve imgeli (benzetmeli) düşüncesinden temelde farklı olan mao formülü işte budur.

Marks bu düşünceyi, insanların düşüncelerinin değişmesiyle birlikte bizzat kendilerinin ve aralarındaki ilişkilerin de değişeceğini iddia eden yeni - hegelci kısır iskolastik polemikler dolayısıyla formüllendirmişti. Gerçeği dönüşüme uğratmak için teorik eleştiriden pratik eleştiriye, yani pratik mücadeleye geçmeye çağırıyordu. Marks'a göre, düşünceler ve ideolojik mücadeleler tek başlarına maddi gerçekliği değiştiremezler; kitlelerin bağrında yayılmalıdırlar, maddi bir güç olmak için sınıfsal düşüncelere dönüşmelidirler. Marks'ın amacı, mevcut dünyanın devrimci değişimi için, pratik mücadele içinde düşüncelerin maddi güce dönüşmesiydi. Onun düşüncesinde, «silâhların eleştirisi» benzetmeli deyimi, genel olarak toplumun maddi ve uygulama plânında dönüşümü, toplumsal düzende pratik dönüşüm biçimlerinin bütünü anlamına geliyordu. Buna, silâh kullanımı, yani burjuvaziye karşı proleteryanın silâhlı mücadelesi de dahildi tabii. Ama bu tez, dünyanın devrimci dönüşüm biçimlerini ve uygulama araçlarının tümünü, mao'nun arzuladığı gibi, sadece silâhlı eyleme yani silâhlı mücadeleye indirgemekten uzaktı.

Mao Tse - tung için, son tahlilde herşey silâhlı eyleme, silâhlı devrimci mücadeleye varır. Ona göre zaferi, yalnızca silâhlı devrimci mücadele (ve daha özel olarak gerilla) sağlayabilir. Silâhların dışında, dünyanın devrimci dönüşümünün başka hiçbir biçimi mevcut değildir. «Bugün, silâhlı mücadelesiz komünist parti yoktur» (27) diye altını çizerek belirtiyor mao Tse - tung. «Sorunu yalnızca ulusal kurtuluş ve halk kurtuluş savaşları kesip atabilir.» (28).

Marksistler, silâhlı ulusal ve toplumsal devrimin, doğru devrimci ve kurtuluşçu savaşların hiç bir zaman muhalifi olmadılar ve olamazlar, bu açıktır. Tam tersine, bu devrimci savaşları her zaman tüm güçleriyle desteklemişlerdir. Ama marksistler aynı zamanda, «kan dökülmeksizin» yapılacak devrimin yada hiç değilse mümkün olduğu kadar az kurban verecek devrimin herzaman taraftarı olmuşlardır.

Pratikte burjuvazi, sert eylemleri ve halka karşı kıyıcı silâhlı baskısıyla, proletaryanın ve halkın en şiddetli çatışmalarını ve silâhlı eylemle-

rini kışkırtmıştır. Böyle durumlarda, boşuna kan dökülmesinin sorumlusu işçi sınıfı ve onun müttefikleri değil, burjuvazidir. Burada da burjuvazi, kendi insanlık dışı tabiatına sadık kalır. İşçi sınıfı, çatışmanın vahşeti ve kurban sayısının büyüklüğüne rağmen mücadeleyi terkedemez (açıktır ki bunun için en azından somut objektif nedenler olmalıdır). Ancak; marksistler, her hâl ve şartta, mümkün olduğu kadar az kurban verecek, kan döktürmeyecek bir devrimi tercih edeceklerdir. Ayrıca marksistler, sosyalist devrimci barışçı yoldan gerçekleşmesine hiçbir zaman karşı olmamışlardır ve olamazlar. Sübjektif ve objektif, belirlenmiş somut koşullarda bu olasılık kullanılmalıdır.

Mao Tse - tung için, tek mücadele biçimi silâhlı mücadeledir ve bu dokunulmaz yasadır. Ayrıca, Mao'ya göre, kurbanların aslında hiçbir önemi yoktur. Esas olan, bedeli ne olursa olsun devrimin başarısıdır. Hattâ devrimden sonra, ancak ve ancak bir avuç insan ve üretimin, maddi kültürün, toplumsal yaşamın tüm diğer kesimlerinin yıkıntılarından başka birşey kalmamış bile olsa... Maoist şiar bilinir: «Daha beteri, daha iyidir.» «Mücadele (silâhla), bozgun, yeniden mücadele ve yeniden bozgun, yeniden mücadele v.b., tam zafere kadar. Halkların mantığı işte böyledir» diye bize teminat veriyor Mao. «Bu marksist bir yasadır» (29) diyor. Bu durumda bozgunların önemi yoktur. Onlar zaten kaçınılmazdır, mücadeleyi ayrılmaz şekilde izlerler. Mücadele ve bozgunlar zorunlu olarak birbirini izler. Diğer bir deyişle, bozgunların ve mücadelenin zincirleme birbirini izleyişi olmaksızın zafer yoktur. Diğer yandan, her bozgundan sonraki mücadele daha kıyıcı olur ve bunun sonucunda, bir sonraki bozgun da kıyaslanmayacak şekilde daha ciddileşir v.b...

Kuşkusuz, bozgunsuz mücadele yoktur. Çok defa ilk darbede, başarısızlıkları, az ya da çok önemli terslikleri silmeksizin zafer elde edilmez. Marksistler bu nokta üzerinde tartışmazlar. Ama daima daha şiddetli mücadelelerin ve bozgunların uzatılmış zincirlenişini Mao'nun yaptığı gibi, her devrim ve her ülke için değişmez yasa durumuna yükseltmek, tamamiyle yanlıştır. Böyle bir yasayı, objektif durumu, devrimci ya da devrime elverişli bir durumun varlığını hesaba katmaksızın formüllendirmek saçmadır. Bu aynı yasa gereğince her bozgun, devrimci bir durum olsun ya da olmasın zorunlu olarak bir mücadele kargaşası ile izlenmek zorundadır. Ve bu yeni mücadele, yine daima objektif durumdan bağımsız olarak yeniden bir bozgunla bitecektir. Değil mi ki, devrim mücadele ve bozgunların arkasından gelişecektir!

Bozgun ve mücadelelerin böyle birbirini izlemesi olmaksızın zafer gerçekten mümkün değilmidir? Diğer yandan, her bozgundan sonra mücadeleyi başlatmak her zaman gerekir mi? Bunu yapmak için, objektif somut bir durumun zorunlu olarak varolması gerekmez mi? Marksistler,

hazırlığını yaptıktan sonra, minimum düzeyde bozgunla yada hattâ hissedilir hiçbir bozgun olmaksızın, minimum düzeyde kurbanla zaferi kazanacak biçimde mücadeleye başlamak için elverişli anı seçmek zorundadırlar. Mao'nun tezi gerçekte, arzuya bağlılığa ve anarşizme yolaçmaktadır.

Bu sonuç, Mao Tse - tung'un diğer görüş ve düşünceleri çözümlendiği zaman daha da fazla kendini dayatıyor. «Tüm gericiler», diye altını çiziyor, devrimi kan içinde boğmaya çalışırlar ve sanırlar ki ne kadar çok insan telef edilirse devrim de o kadar zayıflar. Oysa, gericiliğin arzuladığının tersine, gericiler kendi sonlarına yaklaştıkça ve daha çok insanı telef ettikçe devrim güçleri bir o kadar daha kuvvetlenir.» **«Bu önüne geçilmez bir yasadır»** (30).

Böyle aşırı bir sonucun gerçek marksist - leninistler tarafından kabul edilemiyeceği açıktır. Daha önce de değindiğimiz gibi marksistler, devrimin gerektirdiği kurbanların nicelik ve niteliğini önemsemezlik edemezler. Bu ilişki içinde, alınması zorunlu tedbirler olmak gerekir. Mao'nun mantığından, kurbanlar ne kadar çoksa başarı da bir o kadar büyük olur sonucu da çıkarılabilir. Ve de büyük bir başarı maksimum kurbanı varsayar. Ayrıca, işçi sınıfının tam ve geriye dönüşü olmayan zaferi, rıza göstermek zorunda olduğu bozgunlar ve kurbanlar daha büyük ve daha kalabalık oldukça bir o kadar daha yakındır sonucuna da varılabilir.

Pratiğe uygulandığı zaman bu metafizik ve iğreti -diyalektik tezden geriye hiç bir şey kalmaz. Pratikte devrimci güçlerin büyük bozgunları, daima zaferi geciktirmeye ya da hatta belirsiz bir tarihe ertelemeye yardım etmiştir. Bununla bağlantılı olarak Paris Komünü en iyi örnektir. Uzun tarihsel dönemler boyunuca süren öyle bozgunlar vardır ki, devrimci hareketi alabildiğine kansız kılmışlardır. Komünist partiler bunları hesaba katmak zorundadırlar. Bozgunların ve kurbanların muhtemel oranlarını öngörmek ve zaferi gerçekten uzaklaştırmayan belli sınırlar içine giriyorlarsa bunların riskini göze almak zorundadırlar. Düşüncesizce, sırf arzuya bağlı ve anarşik eylemler, devrimci süreci daima frenlemiştir.

Söz konusu tezin saçmalığı, Mao Tse - tung'un savaş ve barış ile ilgili anlayışlarında da açığa çıkıyor. Marksistler için savaşların ilerici, devrimci ve doğru, yada gerici olabileceğinin haklı olarak altını çizdikten sonra Mao Tse - tung şu sonuca varıyor: «Savaş, yokedilmesi gereken bir canavardır.» (31). «Bizi ilgilendiren, diye belirtiyor, savaşın hesabını görmekten yana olmamızdır, savaş istemiyoruz.» (32). Buraya kadar herşey iyidir. Her marksist böyle ifadeleri onaylayabilir ve onaylamalıdır. Ama devamında durum baştan aşağı değişir. «Ancak, diye devam eder Mao Tse - tung, savaş ancak savaşla yürürlükten kaldırılabilir.» (33). «Savaşa son vermek için ancak tek bir çare vardır: savaşa savaş. Karşı devrimci savaşlar devrimci savaşlarla yokedilebilir; karşı devrimci ulusal savaşlar

devrimci ulusal savaşlarla, karşı devrimci sınıf savaşları, devrimci sınıf savaşlarıyla.» (34).

«Savaşa karşı savaş», «savaş ancak savaşla yürürlükten kaldırılabilir» tezini kabul etmek güçtür. Bunlar başta güzel cümlelerdir. Ancak teorik düzeyde derinlemesine bir marksist çözümleme, bunların dayanıksızlığını gösterir. Marksizme göre savaşlar ancak, sömürücü sınıfların hesabının görülmesiyle, sınıfsız toplumun inşasıyla yürürlükten kaldırılabilirler. Çağdaş savaşların önemli nedeni, kapitalizmin açgözlü sınıf tabiatında yatmaktadır. Onun hesabının görülmesiyle her türlü savaş nedeni doğal olarak ortadan kalkacaktır. Dolayısıyla savaş, kapitalist toplumun sınıfsız topluma devrimci dönüşümü yolunda ortadan kalkabilir. Oysa bu sonuç Mao'nun «Savaş ancak savaşla yürürlükten kalkabilir» sloganına esastan ters düşmektedir. Ve bu, şu basit nedenden ötürü böyledir: kapitalizmin sosyalizme devrimci dönüşümü savaşsız, silâhlı mücadele olmaksızın, barışçı yolla, en azından zamanımızda atomik yada termonükleer olmaktan başka türlüsü mümkün olmayan bir dünya savaşını başlatmaksızın da yapılabilir. Eğer sadece yöresel (sadece yöresel olmayanlar da dahil) savaşlardan sakınmak yada başlamışlarsa bunları durdurmak söz konusu ise, bu da taraflar arasında uyuşmazlıkların barışçı yolla giderilmesi yoluyla yapılabilir. Aslında Mao Tse-tung böyle bir alternatifi hesap dışı bırakıyor.

Birçok ilişki kurarak (özellikle troçkist «sürekli devrim»le dayanışma hesaba katıldığında) Mao, iki kamp arasında askeri bir çatışma hızlansın diye, yapay olarak durumu kritik hale getirmeye çalışmak gerektiği, çünkü bunun tüm dünyada sosyalizmin zaferini sağlamanın tek çaresi olduğu sonucuna varıyor. Bu konuda, 18 Kasım 1957 tarihli söylevi özellikle anlamlıdır. Sosyalizmin ancak savaşla zafer kazanabileceği tezini destekleyen Mao, Amerikan emperyalizmi ve onun atom bombalarını «kâğıttan kaplanlar» diye nitelemiştir bu söylevinde (35).

Diğer bir deyişle, ona göre sosyalizm ve devrim için savaş, modern atom ve hidrojen bombalarının gücünün varlığında bile, zafer kazanmanın tek aracıdır. Böyle bir savaşta milyonlarca insanın telef olması ve çok büyük maddi ve kültürel zenginliklerin yokolması önemli değildir. Termonükleer bir savaşın insanlığın tamamını yerle bir edeceği tahmininde bulunanlara cevap veren Mao Tse-tung şöyle yazıyor: «İnsanların en fazla yarısının telef olacağını, diğer yarısının hayatta kalacağını, aynı zamanda emperyalizmin hattâ temelleri dahil tamamen yıkılacağını ve tüm dünyanın komünist olacağını savunuyorum. Birkaç yıl sonra dünyada yeniden 2,7 milyar insan olacak ve nüfus artışı hızlanacaktır.»

Görüldüğü gibi, yalnızca emperyalizmin değil atom bombalarının da «kâğıttan kaplanlar» olduğunu ilân ederken Mao Tse-tung, düşüncesiz-

ce, dünya nüfusunun yarısını diğer yarısı adına yada daha kimbilir neler adına kurban etmeye hazırdır.

Herşeyden önce, tamamen termonükleer olacak bir savaşta kaç milyon insanın telef olabileceğini hiç kimse bilemez. Ve Mao'ya itiraz edenlerin, tüm insanlığın yada insanlığın en büyük bölümünün yok olacağını söyledikleri zaman haklı olmaları çok mümkündür. Diğer yandan, böyle bir savaş —hattâ Mao bile bunu kabul ediyor— toplumun maddi, kültürel ve manevi zenginliklerinin en az yarısını yerle bir edecektir. Teknik ve kültür açısından bu, tarihsel gelişimde birçok yüzyıllık bir gerileme anlamına gelecektir. O zaman, maddi, kültürel ve manevi zenginliklerin tümünün yada hemen hemen tümünün yok olacağını ileri süren yazarların tezini kabul edersek, şartlar kökünden değişmiş olacaktır. Böyle beklenmedik bir olayda tarih, başlangıç noktasınd doğru gerileyecek ve akışı askıda kalacaktır. İnsanlığın hesabı görülecek ve yarattığı tüm zenginliklerle birlikte dünya yüzünden silinecektir.

Burada, Mao Tse - tung'un zor cevaplandırabileceği ilginç soruların ortaya çıktığı görülüyor. Marks'a göre, devrimler tarihin lokomotifleridir; insanlığın gelişmesini birçok yüzyıl ileri götürürler. Oysa, eğer bir termonükleer savaş insanlığı birçok yüzyıl geriye götürmek ve onu ilk çıkış noktasına getirmek zorunda bırakırsa, kapitalizmden sosyalizme hangi devrimci geçiş yapılabilir? Demek ki bir termonükleer dünya savaşı ne tarihin lokomotifi olabilecek, ne de bir devrim rolü oynayacaktır. İşte Mao'nun, devrimleri tarihin güçlü «motorları» gibi mütalâa eden Marks'ın anlayışıyla doğrudan çelişkiye düşmesinin nedeni budur. Ve, gelecekteki bir dünya savaşının sonuçları yani, insanlığın ve şimdiye kadar yaratılmış maddi ve kültürel zenginliklerin yalnızca yarısının yokolacağı şeklindeki kehânetleri kabul edilse bile bu çelişkili durum değişmez. Sosyalizm, belli koşullardan yararlanarak, kapitalizm tarafından (ve daha önceki sosyo - ekonomik rejimler tarafından) yaratılmış maddi, teknik ve kültürel zenginliklerin belirli bir toplamı temeli üzerinde gelişir. Bu zenginliklerin yarısının yıkılmasının, sosyalizmin yükselişini geciktireceği doğaldır.

Kapitalist mülkiyetin hesabı görülse bile, durum esasında değişmeyecektir. Sosyalizmin gelişmesi için zorunlu maddî koşulların yeniden yaratılması için yüzlerce yıl gerekecektir ve bu, tam bir olasılıkla, tarihsel gelişimi çok etkin biçimde geciktirmekten başka bir işe yaramıyacaktır. Bu, eşyanın mantığından ötürü böyledir. Sosyalizm, devâsâ bir sıçrama olarak zafere ulaşması ancak, onun tamamlanmasının maddi, teknik ve kültürel ön koşulları olabildiği kadar eksiksiz ise, kapitalizm ve daha önceki sistemler tarafından yaratılmış maddî ve kültürel zenginlikler en iyi şekilde korunmuş ve dönüşüme uğratılmışsa mümkün olur. Diğer bir deyişle, marksizm, mao'nun anlayışlarına kesinlikle karşıt öncüller koymak-

tadır. Bugünkü koşullarda sosyalizme geçiş ancak, termonükleer bir dünya savaşı tehlikesini uzaklaştırma işi başarıldığı takdirde gerçekleşecektir. Çeşitli ülkelerin nasıl davranacakları, yani barışçı biçimde mi yoksa silâhlı mı, pek önemli değildir. Esas olan termonükleer yıkımı savmaktır. Çeşitli ülkelerde sosyalizme geçiş, ancak ve ancak iki zıt sistemin barış içinde birarada varolması çerçevesi içinde gerçekten başarılabilecektir.

Mao Tse - tung'un böylesine hafiflikle kurban ettiği insan potansiyeline gelince, durum daha da trajik olmaktadır. Sosyalizm halkların, tüm insanların özgürlükleri ve daha iyi duruma gelmeleri adına, insanın (her insanın) maddî ve manevî plânda uyumlu gelişmesi adına kuruluyor. Oysa Mao Tse - tung bize, sosyalizmin yani, insanların hayatını sadece korumak değil, onu daha da iyileştirme, daha mutlu daha insancıl kılma yollarını arayan bu en üstün insancıl toplumsal rejimin tam zaferi adına, yeryüzündeki insanlığın yarısını feda etmeyi öneriyor. Mao Tse - tung, yıkımdan sonra yeryüzü nüfusunun hızla savaş öncesi düzeyine ulaşacağının ve hatta onu aşacağının doğru olduğunu söyleyerek bize teminat vermeye çalışıyor. Oysa sosyalizm, insanlığın yarısının yokedilmesi pahasına ve milyonlarca insanın iskeletleri üzerine inşa edilmesi zorunlu olan bir rejim değildir ve olamaz. Kaldı ki, insanlığın yarısının diğer yarısı hesabına telef olması, ayrıca bu kalan yarının ekonominin, kültürün, sanatların v.b. yıkıntılarından kalkarak herşeye yeniden başlamak zorunda kalması yerine, tüm insanların oldukça iyi ve hattâ çok iyi yaşamaları mutlaka tercih edilmelidir.

Mao Tse - tung için kurbanların genel olarak önemi yoktur. Mao'nun mantığı bizi paradoksal sonuçlara götürebilir. Örneğin, bu mantığın esprisi içinde, dünya nüfusunun çok büyük bir bölümü telef olmak zorunda olsa bile, kabul edilen ve arzulanan şeyin yalnızca sosyalizmin zaferi olması gerektiğini düşünebiliriz.. Gerçekten insanlığın çok büyük bir bölümü sosyalizm zaferine kurban edilebilir mi ve üstelik bu, maddi, teknik ve kültürel plânda herşeye yeniden başlamak zorunda kalacak bir sosyalizm için yapılabilir mi? Ayrıca, insanlığın hemen hemen tamamının yokolmasından sonra sosyalizmin mümkün olacağını düşünmek olanağı olsa bile, engin yeryüzü üzerinde şurada burada yaşayakalmış olacak birkaç kişi yada azınlık için bu, nasıl bir sosyalizm olur? Uzun zamandan beri aşılmış bulunan bir toplum biçiminden, yani ilkel sosyalizmden esasta farklılığı olacak mıdır bunun? Yalnızca kapitalizmin değil, feodal ve köleci toplumların bile ilkel komünizme göre ilerici oldukları biliniyor. Acaba mao Tse - tung bizi ilkel komünizme geri götürmek mi istemektedir?

Mao Tse - tung'un yukarıda anılan muhakemesi çelişkilidir. Aşırı eğilimler olmanın da ötesine geçmiştir. Mao Tse - tung ve yandaşlarının devrim, devrimci savaşlar, genel olarak savaş ve barış üzerine düşünceleri,

sekterliğin ve insanlık dışı oluşun en yüksek noktasına varmıştır. Bunlar «iğreti - hümanizma» olarak bile suçlanamazlar. Açıkça sekter ve insanlık dışı tezler, anlayışlar ve eylemler denir bunlara. Bu durumda artık, Li Li - San'ın sol oportünizmine dönüş de söz konusu olamaz, çünkü aradan 34 yıldan fazla zaman geçmiştir. Sol sekter unsurlar ve görünümler, başlangıcından bu yana maoizmin ayrılmaz parçaları olmuşlardır.

Şimdiye kadar anlatılanların tümünden şu sonuç çıkıyor : Teorik - politik plâtform ve pratik çizgi olarak maoizm, aşırı iddialarına rağmen, iğreti - hümanizmanın bir çeşitinden başka şey değildir. Maoist hareket, tabiatı gereği iğreti - hümanisttir. Bir çok durumda, marksist - leninist tezleri göklere çıkarır ama insanlık dışı eylemleri yerine getirir. Bu anlamda maoizm, marksist hümanizmanın da bir revizyonudur. Ayrıca, çeşitli görünümleriyle, marksist teorinin ve sosyalist pratiğin son derece insancıl ilkelerinin açıkça inkârı olarak da ortaya çıkar.

Maoist anlayışlar çağdaş yaşamla, toplumsal ilerlemenin objektif yasaları ve eğilimleriyle, daima daha görünür biçimde çelişki içine girmektedir. Maoistlerin, sosyalist görevde büyük suçları ve sınıf ihanetleri olduğunu milyonlarca insan görüyor artık.

Bulgar halkının tümü gibi Bulgar bilim adamları da, Çin Halk Cumhuriyeti ve ÇKP içindeki olayları dikkat ve kaygıyla izlemektedirler. Tamamen inanıyorlar ki, eşyanın objektif mantığı, sınıf mücadelesinin ve sosyalist devrimin, dünya devrimci sürecinin ve onun başlıca gücü olan dünya sosyalist birliğinin mantığı, maozmin anlayış ve tavırları hakkındaki yargılarını doğrulayacaktır. Zira, hiç kuşkusuz, yanlış bir doktrinin en iyi eleştirisi, devrimci olayların akışından çıkar.

(*) «Agence Sofia - Presse» yayını.
Üniversite Profesörü GİRGİN GİRGİNOV ve Fesefi Bilimler Öğretim Üyesi MİTRU YANKOV tarafından hazırlanmış broşürden çevrilmiştir.

(23) «Huntai» Dergisi, No. 5, 1972.

(*) Yazının yazıldığı sıralarda Portekiz Demokratik Devrimi gerçekleşmemişti (İLKE).

(24) «Huntzi» Dergisi, No. 5, 1972.

(25) Mao Tse - tung, «Savaş ve Strateji Sorunarı», 6.X.1938.

(26) A.G.E.

(27) Mao Tse - Tung, *Söylev*, 4 Ekim 1939.

(28) Yun - nan'da kadrolar konferansındaki söylev, 1939.

(29) Mao Tse - tung, *Söylev*, 14 Ağustos.

(30) Mao Tse - tung, «Emperyalistler ve tüm gericiler kâğıttan kaplanlardır», 17 Haziran, 1945.

(31) Mao Tse - tung, «Çin'de devrimci savaşın stratejik sorunları» Aralık, 1936.

(32) Mao Tse - tung, «Savaş ve strateji sorunları» (anılan eser).

(33) Mao Tse - tung, «Savaş ve strateji sorunları» (anılan eser).

(34) «Çin'de devrimci savaşın stratejik sorunları» (anılan eser).

(35) Mao Tse - tung «Komünist ve İşçi partileri moskova konferansındaki söylev», 18 Kasım 1957.

KAPİTALİST BUNALIM, SOSYALİST VE KAPİTALİST ÜLKELER ARASINDAKİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

Prof. Dr. OTTO REİNHOLD
(Almanya Sosyalist Birlik Partisi MK Üyesi)

Savaş sonrası dönemde, burjuva ideologları ile politikacılarının kapitalist dünya ekonomisinin nasıl yürüyeceği konusunda yürüttükleri tahminler hiç bu kadar yoğun olmamıştı. Şimdiki bunalımın az sonra bitip, yerini yeni bir atılıma bırakacağı konusundaki öndeyiler kadar, bu öndeyilere karşı çıkan görüşler de var, hatta bu görüşler daha bile fazla. Haziran ayında Federal Almanya Sanayiciler Birliği (BDI) Münih'te ekonomik durum üzerine bir seminer tertiplediğinde, bu olay basın tarafından şu başlıkla nitelendirildi : «Godot'yu beklerken - ama Godot gelmiyor.» Ana konuşmalarda ise belirtilen şuydu : «Kendimizi üç ya da dört yıllık bir ekonomik tıkanıklığa hazırlamalıyız.» Bonn Ekonomi Bakanı Friedrichs ekonomik atılımın ne zaman yeniden başlayacağını «açık bir kesinlikle» söylemeyeceklerini bildirdi. Öteki yetkililer de, gerçi bunalımın en alt noktasına artık varılmış olduğunu, gelgelelim ekonominin bu noktadan kurtulmak yerine, aksine hâlâ burada tıkanıp kaldığını belirttiler.

Şurası çok doğal ki, kapitalist ekonomide üretimin ya da öbür ekonomik alanların nasıl gelişeceklerini kesinlikle söyleyebilmek olanaksız-

dır. Ama son bunalımda belirsizlik öncelikle bu genel ana nedenden kaynaklanmamaktadır. Bu kesinsizlik de ana rolü, son bunalım karakteri, yani devri bunalımın gitgide ağırlaşan genel bunalımla iç içe olması, oynamaktadır. Devri nedenlerden sayılan geçici etkenlerin yanı sıra, bir çok da birbirinden ayrı karakterde etken vardır. İşte bu etkenler devri bunalım geçse bile, kalacaklar ve etkilerini sürdüreceklerdir.

Marx'ın kanıtladığı gibi; devri fazla üretim bunalımı bir yandan kapitalist çelişkilerin bir hareket biçimi, bir sonucudur, - öte yandan, onun işlevi, yeni bir atılıma gerekli olan koşulları yaratmak için, kapitalizmin temel çelişkisinden kaynaklanan kapitalist çelişkileri çözmektir. Marx şöyle yazar: «Bunalımlar zaten var olan çelişkilerin büyük patlamaları ve anlık çözümleridir yalnızca. Bozulmuş olan dengeyi bir an için yeniden sağlarlar.» (1). Burada söz konusu olan şey, üretim ve pazar arasındaki çelişki ile, ekonominin çeşitli alan ve dalları arasındaki oransızlıklardır.

Şimdiki bunalımda ise artık sorun; keskinleşen üretim ve pazar çelişkisinin geçici bir çözüme bağlanması değildir, tersine, bunalımda bunca etkili olan çelişkinin, enflâsyon ve para bunalımına bağlı oluşudur. Yalnız devir sırasında oluşan oransızlıklar değil, aynı zamanda bir dizi yapısal bunalımlar da etkili olmaktadır. Örneğin uzun bir kuluçka devresinden sonra patlak veren inşaat ve otomobil endüstrisi bunalımı gibi. Yakıt ve ham madde pazarlarında ortaya çıkan fiyat patlamalarına bağlı bunalım da, kapitalist ekonomide egemenliğini sürdürmektedir. Kapitalist yeniden üretim sürecinin uluslararası boyutları, eşit olmayan ekonomik ve politik gelişmenin emperyalist güçler ve güç grupları arasında doğurduğu çelişkilere gelip dayanmaktadır.

Devri Bunalım ile Kapitalizmin Genel Bunalımının Birbirine Karışması.

Kapitalist ekonominin bu son bunalımı, yalnızca doğal olarak bunalımın devresini belirleyen çelişkilerin değil, aynı zamanda ayrı ayrı karakterdeki çok yönlü çelişkilerin de bir sonucu, bir ifadesidir. Bunalım devresinin karakteristik etkenlerinin yanı sıra, uzun sürecek ve her şeyden önce genel bunalımın şimdilik daha da ağırlaşmasına yol açacak etkenler de söz konusudur. Dolayısıyla bu bunalımın karakteri ve işlevi, yalnızca kısa bir zaman için üretim ve pazar çelişkisini çözmek değildir. Bu bunalımdan aynı zamanda, sermayenin toplumsal yeniden üretim sürecini, net kâr koşullarını ve biçimlerini, tekelci devlet kapitalizmine uygun ayarlama yöntemlerini, uluslararası ilişkileri, malların, sermayenin yapısını ve yönetilmesini ve kapitalist dünya pazarına gelen para akımını, genel bunalımın ağırlaşmasıyla oluşan yeni koşullara uydurması da istenmektedir.

Bu işin kısa bir süre içinde başarılamayacağı ve birçok zorlukları, çelişkileri de birlikte getireceği açıktır. Açıkcası yeni koşullara uyma ye-

teneğinin ve büyüme hızının ne ölçüde olacağı —yani çok özel bir bunalım halinde ve burjuva ideologlarının kehanette bulunduğu gibi sıfır büyüme temposunda mı, yoksa orta derecede bir tempoda mı olacağı— konusunda kesin bir söz söylenemez. Büyük bir olasılıkla, önümüzdeki yıllarda 1950 yada 60 yıllarınınkine benzemeyen bir büyüme görmiyeceğiz.

Günümüzün ekonomik bunalımının karakteri ve bunun olası sonuçları zorunlu olarak sosyalizm ve emperyalizm arasındaki savaşın karakterini ve gidişini uluslararası ölçüde etkilediği gibi, kapitalist dünyadaki sınıf savaşının da karakter ve gidişini etkilemiştir. Nispeten kısa bir bunalım süreci —örneğin F. Almanya'da 1966 - 67 yılında, ya da öbür emperyalist devletlerdeki devri bunalımlarda olduğu gibi— söz konusu olmadığı için, işçi sınıfı ve öteki emekçi sınıfların tekelci sermayenin şimdiye dek hiç görmedikleri ağırlıkta bir baskısına uğrayıp, bunalımın şimdiye dek hiç çekmedikleri kahırlarını çektikleri ve daha da çekecekleri bellidir. O nedenle; kapitalist ekonominin bu son bunalımının karakterinden tüm sınıfların strateji ve taktikleri için sonuçlar, dersler çıkarmak zorunda oldukları ve de bu dersleri çıkaracakları kesindir. Kesin olan bir şey daha var; o da, kapitalist ve sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin de bir çok yönden etkileneceğidir. Öyleyse şimdi olanaklar elverdiğince bu bunalımın karakterini inceleyelim: Pratiğin de gösterdiği gibi, devri ekonomik bunalımların patlak vermesi, savaş sonrası için de yeni bir şey değil. Kapitalist ülkelerin çoğunda her üç beş yılda bir, emperyalist ve sağ sosyal demokrat ideologlar istedikleri kadar tıkanıklık ya da piyasa durgunluğu diye adlandırsınlar, bir devri bunalım patlak verir.

Bu son bunalımın öncekilerden ayrıcalığı, savaş sonrası dönemde ilk kez pratik olarak kapitalist ülkelerin tümüne birden egemen olmasıdır.

Savaş sonrası dönemdeki bunalımlar, şimdiye dek uluslararası ölçüde, her ülkede aynı zamanda patlak vermemesiyle (eş zamanlı olmama karakteriyle) tanınırdı. Bazı ülkelerde bunalımın egemen olduğu sırada, ötekiler yükselme anında bulunurdu. Böylece bunalım geçiren ülkeler, dış ticaret yoluyla belirli bir denge sağlar ve bunalımı hafifletirlerdi. Bu olanak günümüzün koşullarında gitgide azalmaktadır. Örneğin F. Almanya'da 1974 dış ticaret cirosu önemli ölçüde artmış olmasına rağmen, 1975'in ilk aylarında yaklaşık yüzde 4 azalmıştır.

Savaş sonrası bunalımlarının bir çoğunun nedeni üretim artışının gerilemesiydi. Şimdiyse tüm büyük kapitalist ülkelerde üretim mutlak olarak düşmektedir. 1975'in ilk üç ayında üretim düzeyi geçen yılın aynı zamankinden yüzde 5 düşüktür. Üretim kapasiteleri yüzde 76, yalnızca inşaat endüstrisindeki üretim kapasitesi ise yüzde 52 ile çalışmaktadır.

Kapitalist ülkelerdeki ilk üç aylık endüstri üretimi düşüşü aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

	Bunalım öncesi tepe noktası (1970 = 100) Yıl	3 ay	endeks	1975 ilk üç ay endeksi	gerileme yüzdesi
Tüm kapitalist ülkeler	1974	II.	125	120	— 4,0
Gelişmiş kapitalist ülkeler	1974	II.	121	113	— 6,6
A.B.D.	1973	IV.	119	105	—11,0
Japonya	1973	IV.	135	116	—14,1
F. Almanya	1974	II.	116	105	— 9,5
Ingiltere	1974	III.	111	109	— 2,7
Fransa	1974	III.	126	118	— 6,3
İtalya	1974	II.	126	116	— 8,0

Şimdiye dek bunalım sonrasında işçi sınıfının yalnızca küçük bir bölümünün gerçek ücreti düşüş gösterirdi. Şimdiyse korkunç bir çoğunluğun, yaklaşık olarak tüm işçi sınıfının gerçek ücreti düşüş gösteriyor, ya da yerinde sayıyor. Amerikan işçisinin gerçek ücreti bu yılın ortalarında, 1972'nin 10. ayından yüzde 11 daha düşüktür.

Şimdiye kadarki bunalımlarda da işsiz işçi ve memur sayısı artmıştı. Ama bunların çoğu nispeten kısa bir zaman sonra yeniden iş bulabilirlerdi. Oysa şımdi tüm emperyalist ve sağ sosyal demokratların tahminleri, işsizliğin uzun bir süre yüksek bir seviyede süreduracağı konusunda birleşiyor. Yıllar yılı F. Almanya'da işsiz sayısı 100 ya da 150 bin arasında oynardı. Ama şimdi, hesaplara göre önümüzdeki yıllarda yaklaşık 1 milyon işsizin «pinekleyeceğini», yani yuvarlak hesap eski sayının yedi katı daha fazla insanın işsiz kalacağını bildiriyorlar. Öbür kapitalist ülkelerde de buna benzer gelişimler olacağı konusunda öndeyiler yapılıyor.

Günümüzün devri bunalımının ikinci özelliği ise; uzun süren etkenlerle, örneğin enflâsyon ve para bunalımıyla iç içe oluşudur.

Daha önceki bunalımlarda fiyatlar devreye uygun olarak hareket ederlerdi. Canlanma devresinde yükselir, bunalım ve çökme devresinde düşerdi. Fiyatların düşmesi özellikle devre süreci ile bunalımın işlevini tamamlaması bakımından çok önemliydi. Fiyatlar ne kadar çok düşerse, elde yığılı kalmış mallar da o kadar çabuk tüketilirdi. Fiyat hareketi üretim ile pazar arasındaki çelişkinin çözülmesine ve talebin arzı aşmasına, böylece yeni bir atılıma katkıda bulunurdu.

Ama artık fiyat hareketi özünden bir değişikliğe uğramıştır. Son bunalım sürecinde enflâsyonist fiyat artışı ne durmuş, ne de azalmıştır, tam tersine hızlanmıştır. 1974 de gelişmiş kapitalist ülkelerde perakende fiyatları yüzde 9, 1975'in ilk aylarında ise yüzde 14 artmıştır. Bu enflâsyonist fiyat artışı doğal olarak emekçilerin satın alma gücünün artışını engeller. Bunun sonucu olarak kapitalist ülkelerde, daha 1972 ve 73 yıllarında, hatta bunalımın başlamasından önce bile tüketim mallarının ve peraken-

de malların sürümü durmağa başlamıştı. Otomobil endüstrisi, dokuma endüstrisi, konut yapımı bunalımdan ilk etkilenenlerdir. Bunun sonucu olarak da, şimdiki bunalımdan önce beliren canlanma çok kısa sürdü. Yalnızca 14 - 18 ay kadar. Çünkü bizzat bunalım sırasında hızlanan fiyat artışı, yeni bir canlanmayı daha doğmadan engelliyor, yok ediyordu.

Enflâsyonist fiyat artışı hızları gelecekte de sarsıntı geçirecek, duraksamadan büyüme olanağını bulamıyacaktır. Ama bu son bunalımın önceden tahmin edilir kısa bir sürede biteceğine olasılık tanınamaz. Çünkü her şeyden önce üç ana nedeni vardır:

1 — Tekellerin özellikle de çok uluslu şirketlerin fiyat politikası,

2 — Çok sayıdaki devlet giderleriyle ekonomiyi işletmek isteyen, ama sonuçda dağlar gibi devlet borçları yığan devlet ekonomisi,

3 — Saldırı ve silâhlanma politikasının giderleri.

Öyleyse günümüzün enflâsyonunda söz konusu olan şey; kısa süre etki eden nedenler değildir. Günümüzün enflâsyonu; kapitalizmin gitgide keskinleşen genel bunalımın özünden, günümüz emperyalizminin özünden kaynaklanmaktadır. Bunun anlamı şudur: Bugün olduğu gibi gelecekte de sermayenin toplumsal yeniden üretim süreci enflâsyonist fiyat gelişiminden etkilenecek, dengesizlik ve bunalım etkeni olarak kalacaktır. Artık burjuva ekonomistleri bile, yeni bir canlanmanın yeni bir enflâsyonu getireceğini, yeni bir enflâsyona bağlı olacağını kabul ediyorlar.

Devre'nin süreci kesinkes uzun bir süre için gelişmiş ve uzun sürede de kalacak olan bir dizi yapısal bunalımlardan etkilenmektedir. Belirtmek istediğimiz şey; inşaat ve otomobil endüstrisindeki ağır bunalımdır. Bu iki endüstri şimdiki ve gelecekteki olanaklarını kullanmışlar ve hızlı bir gerileme sürecine gireceklerdir. F. Almanya da yapı endüstrisinin üretimi 1974 yılında yüzde 7, bu endüstride çalışanların sayısı ise yüzde 10 azalmıştır. Bu alandaki yatırımlarda da radikal bir azalma görülmektedir.

1972	4,2 Milyar DM	1974	2,3 Milyar DM
1973	3,6 Milyar DM	1975	1,8 Milyar DM (yaklaşık olarak)

Üçüncü önemli özellik ise şudur: Genç ulusal devletlerin emperyalist devletler ve tekeller tarafından yağmalanmasının önlenmesi ile ilgili etkenler bunalımı büyük bir güçle etkilemektedir.

Ham madde ve yakıt fiyatlarının yükselmesi şimdiden sermaye, mal ve para akımını, buna bağlı olarak da kapitalist dünya pazarının yapısını değiştirdi. Frankfurter Allgemeine gazetesi 16 Haziran 1975 de şöyle yazıyordu: «Dünya açısından bakarsak, enerji pahalılanması endüstri alanında önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu değişikliklere «mali zorluk» demek yeterli bir açıklama sayılmaz. Tüketim yapısı ile üretim teknikleri değişmektedir. Üretim güçleri başka alanlara yöneltilmektedir.» Petrol fiyatları sorunu bu olguyu daha iyi belirtiyor.

Tekellerin sözcüleri hiç durmadan petrol bunalımından, şantajlardan söz edip duruyorlar. Ama bu bunalımın çekirdeğinin petrolle olan ilgisi pek dolaylıdır. Söz konusu olan şey; artık emperyalist devletlerle genç ulusal devletler arasındaki politikanın, ilişkilerin bir bunalıma düştüğü, bu ilişkilerin ve politikanın temelden değiştirilmesi gerektiğidir. Fiyatları daha da yükseltmek çin çok uluslu firmaların durumdan yararlanmaları bu önemli gelişimin özünü değiştirmez. Emperyalist devletlerle genç ulusal devletler arasındaki ilişkilerde çıkan bunalım, kapitalizmin genel bunalımının ağırlaşmasında en önemli etkenlerden biridir. Ayrıca devri bunalıma etkileri de büyüktür.

Yeni durumun sonucunda ne gibi değişiklikler ortaya çıktı? Petrol ihraç eden ülkeler (OPEC ülkeleri) örneğini de alalım. Petrol fiyatlarının artışıyla, bu ülkelerin petrol ihracından olan gelirleri hızlı bir tempoyla arttı. 1972'de 24,9 Mrd dolar, 1973 de 37,0 Mrd dolar idi, 1974 de bu gelir 110,2 Mrd. dolara fırladı.

Bundan çıkan sonuç şudur: İhraç edilen petrolün miktarı pratik olarak değişmemiştir, fiyat artışları ile bu ülkelerin gelirlerinde değişiklik olmuştur. Ve bundan çıkan sonuç ise: Ortalama olarak petrol fiyatlarının yarısından çoğu bu ülkelerde kalmaktadır. Oysa evvelce ancak çok küçük bir miktarı kalırdı.

Bu çerçeve içindeki fiyat değişiklikleri doğal olarak gelişmiş kapitalist ülkelerde yeniden üretim süresini etkilemektedir, artık o, korkunç düşük tutulan enerji fiyatları sayesinde iç üretkenliği hızla yükseltmenin çağı geçmiştir.

Bu gelişimlerin en önemli sonucu ise bu genç ulusal devletlerin kapitalist dünya ekonomisinde ve buna bağlı olarak uluslararası politikada durumlarının değişmesidir. Eğer kapitalist dünyanın tüm ihracatını analiz edersek görürüz ki, 1950'den 1972 ye dek endüstri alanında gelişmiş ülkelerin payı yuvarlak hesap yüzde 60 dan hemen hemen yüzde 75 e çıkmıştı. Şimdi ise bu pay düşmüştür. Buna karşılık petrol ihraç eden ülkelerin payı yuvarlak hesap yüzde 10 dan yüzde 20'ye çıkmıştır. Öyleyse gelişmiş kapitalist ülkelerin payı yüzde 65 e düşmüş oluyor.

Bu gelişim bizi şu saptamaya vardırıyor: Kapitalist dünya pazarının yapısı özünden değişmiştir. En büyük 20 ihracatçı ülkeyi incelersek görürüz ki; az zaman öncesine dek bunların içinde biri bile ulusal devlet değildi. 1974 de durum değişti. İlk 20 devlet içinde artık 7 tane petrol ihraç eden ülke bulunmaktaydı. Suudi Arabistan bu listede 6 cı sıraya çıktı, yani İngiltere'nin az gerisinde, İtalya'nınsa çok ilerisindedir.

Bu olguları incelediğimizde, uluslararası güçler oranı ne ölçüde değiştiği ortaya çıkar. Ekonomik alandaki değişim, bu «üçüncü dünya ülkelerinin» günümüzde uluslararası alanda elde ettikleri yeni politik durumun

kaynağıdır. Birleşmiş Milletlerdeki ortaya çıkışları da gene aynı konuda iyi bir tanıttır.

Emperyalist tekellerin, emperyalist devletlerin, dünyanın o kısımlarında hiç bir önemli politik dirençle karşılaşmaksızın, her çıkarlarını, her politikalarını gerçekleştirdikleri günler artık geçmiştir. Emperyalist sömürgecilik sistemi çöktükten sonra, şimdi de yeni sömürgecilik hiç bir çıkar yolu olmayan derin bir bunalıma düşmüştür.

Böylece bir çok temel sorun yeniden ortaya döküldü: Emperyalizmin kurmuş olduğu, dünya ekonomi sisteminden, hem nitelikçe, hem de ilişkilerinin yönü bakımından önce farklı yeni bir dünya ekonomi sistemi, yeni bir uluslararası ekonomik ilişkiler düzeni kurmak zorunluğu bu son bunalımda kendini dayattı. Yalnız burada yeni bir ekonomi sisteminden söz edilirken, toplum düzeninin temelden değişimi, yâni kapitalizmden sosyalizme geçiş kastedilmemektedir. Kastedilen şey, sosyalist toplumların dışındaki, ve emperyalist güçler tarafından yönetilen dünya ekonomik ilişkiler sisteminin artık çökmüş olduğudur. Sosyalist ülkelere karşı yürütülen soğuk ekonomik savaş yenilgiye uğramıştır, emperyalist dünya uzun zamandan beri bunalımlar içindedir. Artık bir çok ulusal devlet ekonomi ve toprak servetlerini kendi istedikleri gibi yönetmek, üstelik tekellerin diktasından kurtulmuş ve eşit hakka dayanan uluslararası ilişkiler kurmak istemektedir. Bu isteklerinde Sovyetler Birliği ve öbür sosyalist ülkeleri tamamen kendi yanlarında, emperyalist devletleri ise her engeli çıkarmağa hazır bir durumda karşılarında buluyorlar. Ama kapitalizmin genel bunalımının bir başka yönü de, kapitalizmin genç ulusal devletlere isteklerini zorla kabul ettirememesidir.

Bugünkü kapitalist ekonomi bunalımının dördüncü önemli özelliği ise; bunun aynı zamanda tekelci devlet kapitalizminin düzenleme sisteminin de bir bunalımı oluşudur.

Bugünkü durumuyla tekelci devlet kapitalizmi, üretimin toplumsal karakterinin durmadan güçlenmesi, kapitalizmin temel çelişkisinin derinleşmesi, bilim, araştırma, yatırım ve sermayenin uluslararası hale getirilmesi için yapılan harcamaların dev boyutlara erişmesi karşısında, sermayenin toplumsal yeniden üretiminde ve tekellere yüksek kazançlar sağlamada objektif olarak gerekli bir koşul oldu. Burjuva, özellikle sağ sosyal demokrat ideologlar ve politikacılar ise tekelci devlet kapitalizminin ekonomik bunalımları önleyecek bir çare olduğunu sandılar.

Ama görüldü ki; tekelci devlet kapitalizmi düzenlemesi, bunalımları önlemek şöyle dursun, günümüzün en önemli bunalım belirtilerinden birisinin, enflasyonun kaynağı olmaktadır. Pratikte görüldüğü gibi, tekelci devlet kapitalizmi düzenlemesi uzun süre uygulanamamaktadır, çünkü sonuçta para hacmı aşırı ölçülerde büyümekte, temel kapitalist çelişkiler kes-

kinleşmektedir. Örneğin Almanya'da 1973 yılında devlet borçları 25 milyar DM arttı, 1975 de 50 milyar DM lık bir bütçe açığı bekleniyor. A.B.D. de ise bütçe son yıllarda 100 milyar doları aşan açıklar verdi.

Tabii ki, tekelci devlet kapitalizmini değiştirerek bunalımlardan kesinkes kurtulmak olanak dışıdır. Söz konusu olan, objektiv, geri dönüşü olmayan bir süreçtir. Son bunalım devletin etkinliğinin artmasına yararlı bile olmuştur. Nasıl kapiatlizm genel uzlaşmaz çelişkileri, bunalımları olmadan yaşayamazsa, aynı şekilde bu özel gelişme biçiminde, yani tekelci devlet kapitalizminde de bunalım ve çelişkilerini önleyemez.

Son bunalımın beşinci özelliği ise, egemen çevrelerin gitgide keskinleşen sosyal çelişkilere karşın işçi sınıfı ve öbür emekçileri boyunduruk altında tutmak için yollar aramasıdır.

Çalışanların baskısı karşısında, işsizlerin gelirinin tamamen düşmesini önlemek için gerçi bir dizi tedbir alındı. Ama tekelci kapitalist öte yandan bunalımı, işçilerin ve memurların zararına radikal bir makineleştirme, rasyonalistleştirme eğilimini uygulamak için bir bahane olarak kullandı. Hızla artan işsiz sayısı üretimin gerilemesi ile hiç de orantılı değildir.

Tekelci sermayenin amacı, çeşitli yapısal bunalımları işçilerin ve memurların iş ve gelirleri zararına çözmektir. Bunun en iyi belirtisi otomobil endüstrisi ve öbür endüstri alanlarında uygulanan «sağlıklı daraltma programı» dır. Burjuva uzmanları analizlerinde; iş gücü tasarrufu sağlayacak rasyonalistleştirme tedbirlerini uygulayabilmek için yatırımları hızlandırıcı devlet tedbirlerinin öncelikle kullanılmasını öneriyorlar. Profesör Schmölders 28. Nisan. 1975 tarihli Frankfurter Allgemeine gazetesinde şu yargıya varmıştı: «Ulusal ekonomi uzun zaman sürecek bir «az çalışma» devresine girmek üzeredir. Yalnız enflasyona değil, işsizliğe de katlanmasını öğrenmeliyiz.»

Bugünkü devri bunalımın altıncı özelliği, bu bunalımın tekelci kapitalizmin uluslararası bir durum kazanmasından doğan çelişki ve bunalımlara bağlı oluşudur.

Bu konuda en önce; eşit olmayan ekonomik ve politik gelişmelerin ve dünyada üç emperyalist merkezin oluşmasının, (ABD, Batı Avrupa, Japonya) sonuçları etki etmektedir. Emperyalist dünya sisteminin savaş sonrası gelişimi, Amerikanın her şeyden üstün sayılan gücüne dayandırılmıştı. Doğal olarak, anlaşmalar sistemi, paktlar sistemi, ekonomik ve politik ilişkiler sistemi de bu duruma uydurulmuştu. Dünya para sisteminden tutun da Nato'ya kadar. Şimdiye değin, yerine başka bir sistem konulması olanaksız olan bu sistem, emperyalizm çerçevesi içindeki güçler oranının değişmesiyle yıkıldı gitti.

Gerçi A.B.D. evvelce olduğu gibi şimdi de egemen kapitalist güçtür,

ama öbür emperyalist güçlere kendi politikasını kayıtsız şartsız kabul ettirecek güce artık sahip değildir. Ve gerçi Batı Avrupa'nın emperyalist güçleri ABD ye karşı biraz daha güçlü duruma gelmişlerdir, ama onlar da kendi politikalarını ABD ye zorla kabul ettirecek durumda değillerdir. Bunun sonucu olarak emperyalist merkezler arasındaki çelişki ve mücadele keskinleşmektedir.

Emperyalizmin uluslararası oluşu bir çok farklı olayları da içermektedir. — Örneğin tekeller aracılığıyla ham madde ve yakıt kaynaklarına hakim olma sistemindeki bunalım, AET'nin sürekli bunalımı, çok uluslu firmaların eylemleri v.b. v.b... —

Yâni; ekonomik yaşamın uluslararası duruma getirilmesi objektif olarak gereklidir, ama bu iş emperyalist yöntemlerle uygulanırsa, yeni çelişkilere, bunalımlara yol açacak ve böylece kapitalizmin genel bunalımını ağırlaştıracaktır.

Bunalım Çok Uzun Etkili Sonuçlar Doğuracaktır.

Kapitalist ekonominin son bunalımının karakterini derinlemesine ve genişlemesine saptayabilmek için, tabii ki etraflı bir bilimsel çalışma gereklidir. Ve tabii ki tüm sorulara şimdilik tam kesin cevaplar verilemeyeceği de açıktır. Ama devri bunalım ile kapitalizmin gitgide ağırlaşan genel bunalımının iyice belli olan iç içe geçmesini, buradaki etkenleri göz önüne alırsak, şu gerçeğe varırız: Bundan böyle bunalımlardan, yeni bir canlanmayı doğuracak sosyo-ekonomik koşullar kaynaklanamayacaktır. — Oysa daha önceki bunalımlardan bu koşullar kaynaklanabiliyorlardı — Sonuçta (başka etkenlere de bağlı olarak) kapitalist dünya ekonomisinde bir dizi değişiklikler olacak, ya da en azından gereklilikleri gün ışığına çıkacaktır. Bu durum hem her kapitalist ülkedeki yeniden üretim olayını, tekelci devlet kapitalizminin ilerleme eğilimlerini, sömürünün ve sınıflararası ilişkilerin koşullarını, hem de kapitalist dünya ekonomisinin yapısını ve uluslararası ilişkiler sistemini etkileyecektir.

Kapitalist ekonominin son bunalımı bu tür etkiler yaratınca, bir çok komünist partisinin (Finlandiya, Fransa, İtalya), bunalım ve bunalım sonrası ile ilgili strateji ve taktik sorunlarını gündeme getirmeleri anlaşılır olmaktadır. İşçi sınıfı sosyalistlerinin görevi, bu durumda yalnızca bunalımın işçi sınıfı ve öbür çalışanları ezmesine karşı savaşmaktan ibaret kalamaz, onların görevi bunu aşar. Onlar, mutlaka, gerekli olan bu savaştan başka, bir de, bu koşullar altında bunalıma tekelciliğin dışında bir çare bulmak ve 1929 dan 1933'e kadar süren dünya ekonomi bunalımından sonra olduğu gibi bir gericilik ya da faşistlik yoluna sapılmasını önlemek zorundadırlar. Bu arada bunalımın etkileri nispeten uzun süreceği ve açıkça görüldüğü gibi, derin olacağı için sosyalistler ve diğer anti emperyalist güçler bu buna-

lımdan savaşları ile ilgili tüm sonuçları, dersleri çıkarmalıdır.

Ana sorunlardan biri, sosyalist, topluluğun uluslararası mücadelesi ile işçi hareketinin, özellikle kapitalist ülkelerdeki sosyalistlerin mücadelesinin iç içeliğidir. Gerçek sosyalizmin etkisi çok yönlüdür. Sosyalist ekonominin bağımsız gelişimi, sosyal güvenlik, özellikle iş güvenliği uluslararası sosyalist etkenlerdir. Bu etkenler egemenliğini sürdüren emperyalist bunalımda, bunalım sonuçlarına karşı bazı sosyal tedbirler alınmasını sağladılar. Şimdiki durumda, barış içinde yanyana yaşama politikası son derece önemlidir. Bu konuda varılmak istenen gerçekçi amaçlar antiemperyalist savaş için gerekli uygun koşulları sağlamaktadır. Aynı zamanda emperyalist bunalımın, tarihte sık sık görüldüğü gibi, kendi iç çelişkilerinden kurtulmak için dışarıda askerî maceralar aramasını önleyecektir.

Sınıf Mücadelesi, Sosyalist ve Kapitalist Ülkeler Arasındaki İlişkiler.

Kuşkusuz sosyalist ve kapitalist ülkelerin arasındaki ekonomik ilişkiler sınıf mücadelesinde gitgide daha fazla rol oynuyor. Ekonomik ilişkilerin nasıl bir önem kazandığını şu rakkamlar göstermektedir. F. Almanya için ihracat çok önemli bir rol oynar. Yaklaşık her dört işçiden, memurdan biri dolaysız olarak ihracat işlerinde çalışır. Bu nedenle Alman ekonomisi 1975' in ilk aylarında ihracatın gerilemesiyle ağır bir darbe yedi. Bu yılın ilk üç ayında tüm ihracat yüzde 3,7 düştü. Yalnız mart ayında ihracat, bir önceki yıla göre yüzde 10, sipariş ödemesi ise yüzde 20 düşük olmuştur. Ama tek tek ekonomi bölgelerini ele alırsak, 1975 in ilk üç ayında, 1974'ün ilk üç ayından tamamen başka bir gelişme olduğunu görürüz.

AET ülkeleri	yüzde — 11
Kuzey Amerika	yüzde — 28
Avrupa dışındaki öteki endüstri ülkeleri	yüzde — 20
Sosyalist ülkeler	yüzde — 23

Tabii F. Almanya'nın sosyalist ülkelere yaptığı ihracatın mutlak boyutlarının AET ülkelerine yaptığından daha küçük olduğunu göz önünde bulunduruyoruz. Ama bu durum birbirine zıt gelişmeyi değiştirmez ki. Yani sosyalist ülkeler bunalımsız ve düzenli ekonomileri ile dengeli, sürekli büyüyen bir pazar yaratıyorlar. Yalnız son dört yılda kapitalist ülkelerin sosyalist ülkelere olan dış ticaret cirosu dört kat artmıştır. Haftalık Alman gazetesi Vorwârts şu sonuca varıyor: «Sosyalist ülkelerle olan ticaret gitgide bir denge öğesi haline gelmektedir.» (2) Elimizdeki hesaplardan, yalnızca Sovyetler Birliğinin siparişleri sayesinde Almanya'da 220 000 işçinin güvenlik içinde yaşadığını görüyoruz. Demokratik Alman Cumhuriyetinin ve öbür Sosyalist ülkelerin siparişlerini de hesaba katarsak, deminki sayının en azından iki katı ortaya çıkar. Bu nedenle SPD bazkanı Willy Brandt, İşçi Sorunları Derneği'nin Bremen'deki bir toplantısında şöyle konuştu :

«Uluslararası çapta piyasa durgunluğu) ağırlaşmaktadır ve çoğumuzun birkaç hafta önce sandığından daha uzun sürecektir. İşsizliği atlatabilmek için, doğu bloku ülkeleriyle daha etkin bir ticaret yapmamız yararlı olabilir. Ama ne yazık ki, bazı kimseler, küçümseyerek (doğu politikası) dedikleri şeyin, aynı zamanda iş güvenliği ile ilgili bir şey olduğunu anlayamamışlardır.» (3).

Sayılar ve olgular — ve Brandt'ın belirttikleri — kapitalist ülkelerden yaptığımız ithalatın ekonomimizin temeli hatta bir yerde kurtarıcısı olduğu şeklindeki geçmişteki ve günümüzdeki antikomünist propagandanın nasıl bir sahtekârlık olduğunu ortaya koymaktadır. Tabii ki, iki ayrı dünya sistemine bağlı uluslar arasında, karşılıklı çıkarlar olmadan ticaret ilişkileri de olmaz. Sosyalist ve kapitalist ülkeler birbirlerine armağanlar sunacak değillerdir.

Biz ekonomik ilişkilere, ancak bu ilişkiler sosyalist yapıya yararlıysa, sosyalist birliği güçlendiriyorsa, güçler oranının bizim yararımıza değişmesine katkıda bulunacaksa, o zaman girişiriz. Şöyle de diyebiliriz: Ekonomik ilişkilerin çeşitli etkilerini göz önünde bulundurmalıyız. Önemli olan şey, sosyalist devletler birliğinin tüm olarak güçlenmesi ve güçler oranının sosyalizm yararına değişmesidir. İşte ancak bu bağlantı sayesinde sınıf mücadelesi gelişir. Egemen emperyalist çevreler ellerinden geldiğince, güçler oranının değişmesine izin vermeden, ticaretin yalnızca denge sağlayıcı etkenlerinden yararlanmak istiyorlar. Sosyalist devletlerse, bunun tam aksine, güçler oranının değişmesine çalışmaktadırlar.

Çok doğal olarak, egemen emperyalist çevreler de kendi sınıf çıkarlarından hareket ediyorlar. Sosyalist ülkelerle ekonomik ilişkilere, ancak mallarının sürüm ve pazarlarını ve böylece kârlarını garantilerlerse, bu sayede ham madde, yakıt ve yeni teknikler elde ederlerse, girişirler. Ticaret ve öteki ekonomik ilişkilerin gelişmesi, bu nedenle, iki tarafın da çıkarlarına ve çıkarların uyuşmasına bağlıdır.

Aynı zamanda hem sosyalist ülkeler, hem de egemen emperyalist güçler tamamen ayrı sınıfsal konumlardan hareket ediyorlar ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi sayesinde tamamen ayrı amaçlara varmak istiyorlar. Bu nedenle ekonomik ilişkiler farklı sınıf çıkarlarının birbiriyle çatıştığı, ayrı amaçları ve çıkarları gerçekleştirmek için sert bir sınıf savaşının verildiği bir alandır.

O yüzden artık geçerli olan şey, barış içinde yan yana yaşama ilkesinin karakteristik diyalektiği olan zıt çıkarların birliği ve savaşıdır. Bizim amacımız ekonomik ilişkileri, barış içinde yan yana yaşama ilkesine güçlü bir maddi temel olacak biçimde geliştirmektir. Ayrı toplum düzenlerine sahip devletler arasındaki tüm ilişkilerin siyasal yönden normalleşmesinin sağladığı ekonomik çıkarlar yumuşamayı artık geri döndürülmez hale ge-

tiren en önemli etkendir. Sosyalist ve kapitalist ülkeler arasındaki geniş çaplı ekonomik ilişkiler daha yeni yeni gelişmeye başladığı halde, bugün egemen emperyalist çevreler bu ilişkileri geliştirmeyi istiyorlar. Bu istekleri özellikle son bunalım sırasında belirginleşti. Ama bunun gerçekleşmesi siyasal yumuşamaya bağlıdır.

Bazan, «acaba kapitalistlerle geniş ekonomik ilişkiler kurduğumuz için bunalım sırasında onların can kurtaran simidi durumuna mı düştük, acaba onların bunalımdan kurtulmalarına, ya da daha ötesi bunalıma düşmemelerine yardım mı ediyoruz» diye sorular soruluyor. Bu soruları cevaplamak için çeşitli görüş açılarını dikkate almalıyız. Önce ekonomik ilişkilerin çabuk gelişmiş olmalarına karşın, ne sosyalist ne de kapitalist devletlerin ulusal gelirlerinde bir düşüş yaratmadığını söylemeliyiz. Ekonomik ilişkiler bundan sonra da gene aynı hızla gelişseler bile, kendi öz kuralları değişemez, her şeyden önce ekonomik yasaların etkisi ve bunalımın sürecini belirleyen yasalar değişmez.

Sosyalist ülkelere yapılan ihracat birkaç yüzbin emekçiye işlerini, işyerlerini garantiler, ama kapitalizmin çerçevesi içinde ne işsizliği önleyebilir, ne de sosyal güvenliği yaratabilir. O yüzden ticaret ilişkilerinin bir yandan sosyalizmi güçlendiren, sosyalizm ve emperyalizm arasındaki güçler oranının değişmesine yarayan etkisini, öte yandan daha önce açıkladığımız anlamda zorunlu olarak sınırlı olan ekonomik ilişkilerin kapitalist girişimlerin yükünü hafifleten ve buna bağlı olarak istihdam durumunu düzelten etkisini görüp, bu iki etkiyi birbirinden ayırmalıyız. Üstelik yalnızca ekonominin söz konusu olmadığını, başka etkilerin de işe karıştığını dikkate almalıyız.

Ticaret ilişkilerinin büyük siyasal önemine başka açılardan da işaret etmeliyiz. Sosyalist devletler birliği ticaret yoluyla nitelik ve nicelik bakımından yeni bir dünya pazarı, yani yeni bir dünya ticaret düzeninin oluşmasında etkin bir rol oynuyor. Ama daha önce de belirttiğimiz gibi, kapitalist devletlerle olan ticaret ilişkilerimizin karakteri, sosyalist ülkelerle olandan başkadır. Kapitalistlerle olan ilişkilerimiz de, artık emperyalist güçlerin dikte ettiği gibi sürdürülen o eski ilişkiler değildir. Ve ilerde sosyalist ülkelerin ağırlığı daha da artacaktır. Ve nihayet bu ticaret ilişkileri hiç kuşkusuz kapitalist ülkelerdeki anti emperyalist savaş için gitgide daha iyi koşullar yaratacaktır. Daha bu günden, tarafsız olarak, sosyalist toplum düzeninin dengeli ekonomisi ve pazarları ile kapitalist düzenden daha üstün olduğunu kanıtlıyorlar.

Bu nedenle bir çok işçi sınıfı partisinin bunalıma karşı savaş programında (anti-kriz programı) Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle ekonomik ilişkiler kurulması önde gelen bir öneridir. Tabii sosyalizmin objektif üstünlüğü — özellikle anti komünizm etkisinin hâlâ güçlü olduğu yerler-

de — hemen otomatik olarak emekçilerin sınıf bilincine dönüşmeyebilir. Bu görülmüştür. Kapitalist ülkelerin içindeki sınıf savaşıyla, sosyalist ülkelerle kurdukları ticaret ilişkileri arasındaki bağ üzerinde hemen bugünden bir yargıya varamayız. Tekellerin gücünü gerilettiğimiz ölçüde, ekonomik ilişkiler demokratik, anti-emperyalist düzenin sağlanmasında önemli bir etken olurlar. Yani bugün gündemdeki görev; yalnızca bunalım sonuçlarının günlük düzene yansımasını önlemek değildir. Aynı zamanda tekellerin gücünün kırılması ve sonunda yenilgiye uğratılması da görevimizdir.

1 — Karl Marx Kapital Cilt III, sayfa 259.

2 — Vorwärts 19. Haziran. 1975.

3 — Suddeutsche Zeitung Münih. 14/15 Haziran 1975.

«EİNHEİT» dergisinin Ağustos 1975 sayısından çevrilmiştir.

Tekelci Sermayenin Ekonomik Bunalımı Devam Ediyor

Dergimizin 27 ve 28 inci sayılarında 1976 yılı başlarında tekelci sermayenin içinde bulunduğu durumu ve egemen sınıflar arasındaki çıkar çekişmelerini özetlemiştik. Bu sayıya ek olarak koyduğumuz bu bölümdeki belgeler tekelci sermayenin zorluklarını ve «yakınmalarını» kendi dilerinden kanıtlamak açısından önemlidir.

Dikkat edecek olursak, tekelci burjuvazinin bugün çözümsüz kaldığı başlıca noktalar şunlardır :

● **Yatırım için fon yetersizliği :** Tekelci sermaye bugün içinde bulunduğu krizi atlatabilmek için yeni sanayi yatırımları yapmak zorunda ve isteğindedir. Ama bunu yapmak için gerekli fona ve daha ileri sanayi yatırımlarını finanse edecek kaynaklara sahip değildir. Orta vadeli krediler ve devlet sübvansiyonları azami derecede kullanıldığı halde varolan imkânlar finansman ihtiyacını karşılayamamaktadır.

● **Pazar sıkıntısı :** Yerli tekelci sermaye aynı zamanda pazar sıkıntısı da çekmektedir. Türkiye büyük ölçüde tarıma dayalı ürünlerini pazarlamakta sıkıntı çekmektedir.

AET ile ilişkiler çıkmazda : Yatırım kaynağı ve pazar ihtiyacını Türkiye nereden karşılayabilir? Şimdiyedek Ortak Pazar yerli tekelcilerin pek fazla bel bağladıkları bir olguydu. Tekelci burjuvazi AET sermayesi ile Türkiye'de ortak yatırımlar yapmak ve AET ülkeleriyle dış ticaretini geliştirmek yolunda 1960 sonrasında oldukça önemli adımlar atmıştır. Ama dünya kapitalist sisteminin içinde bulunduğu bunalımın bugün vardığı noktada yerli tekelciler AET ilişkilerinden yeni avantajlar elde edemez durumdadırlar. Şöyle ki :

● Türkiye'nin AET ile ilişkilerinde artık gümrük duvarlarını indirmesi gerekmektedir. Bu durumda yerli sermaye, AET ülkelerine Türkiye pazarını alçak gümrüklerle ve bazı alanlarda gümrüksüz açmak zorundadır. Türkiye tekelci burjuvazisi AET ile ne Avrupa pazarında ne de Türkiye pazarında rekabet edebilecek, boy ölçüşebilecek güce sahip değildir. Gerçi Türkiye'de işgücü, AET ülkelerindekinden daha ucuzdur ama teknoloji geri olduğu için emeğin üretkenliği düşüktür ve ileri teknoloji ile yüksek emek prodüktüvitesine sahip olan AET emperyalizmi, gümrük duvarları alçaltıldığı takdirde Türkiye'ye ucuz sanayi ürünleri pazarlayacaktır. Bu ise yerli sanayinin önemli sektörlerinin iflâsı demektir. Zaten pazar sıkıntısı çeken yerli tekelci sermaye, Avrupa ürünleriyle hiç başa çıkamayacaktır.

Ortak Pazar, Türkiye'den AET'nin öngördüğü vecibeleri yerine getirmesini istemektedir. Bu vecibeler, başlıca, gümrük duvarlarını indirmek olduğu için yerli sanayinin düzeyi bunu kaldırabilecek ve AET ile boy ölçüşebilecek durumda değildir. Bu nedenle yerli tekelciler AET'den «taviz» istemektedirler. Tekelci sermayenin sözcülerinden Ertuğrul Soysal'ın İSO'daki konuşması ve Kâmran İnan'ı eleştirmesi, Türkiye sanayisinin dışa bağımlılığından yakınması, bu konuda en somut belgelerden birisini oluşturmaktadır. Ayrıca sanayicilerin Mart başında üç büyük parti yöneticisiyle yaptıkları görüşmelerde ve konuyla ilgili olarak gazetelerde çıkan haberlerde de bu nokta açıkça göze çarpmaktadır.

● Yerli tekelci burjuvazi AET ile Türkiye'de ortak yatırımlar yapmak konusunda da önemli avantajlara sahip değildir. Gerçi emperyalizmin en önemli özelliklerinden birisi sermaye ihracıdır, ama AET finans kapitalistleri Türkiye'deki ortak yatırımları için % 50'den fazla hisseye sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Türkiye'deki bugünkü mevzuat ise bunu engellemektedir.

● Ayrıca, yerli tekelci burjuvazi hangi sektörlere yatırım yapması gerektiğinde de belirgin bir tercihe sahip değildir.

Geri Teknoloji ve «Enfrastrüktür» Yetersizliği

● Türkiye, daha ileri teknolojiyle, ağır sanayie yönelmesi için hem yeterli sermaye birikimine sahip değildir, hem de içinde bulunduğu bağımlılık ilişkileri buna elvermez. Ayrıca ağır sanayi için gerekli olan ve teknik deyimle «enfrastrüktür» adı verilen tesisler yoktur. Tekelci sermaye bu gibi tesislere yönelmekte **kısa vadede** fayda ve önemli kârlar ummamaktadır. Türkiyenin sanayii basit veya dayanıklı tüketim malları sanayiini aşamamıştır. Ve dayanıklı tüketim malları üretimi ise belirli bir doygunluğa ulaşmış, pazar tıkanıklığına gelip dayanmıştır. Türkiye tekelci burjuvazisi daha ileri sanayi atılımına girişebilmesi için:

a — Yeterli derecede sermaye birikiminden ve fonlardan yoksundur,

b — Bu daha gelişkin sanayinin öngördüğü enfrastrüktür'e sahip değildir,

c — Teknolojik bakımdan geridir,

d — Emperyalist burjuvaziye bağımlılık ilişkileri yerli tekelci sermayeye, ne daha ileri sanayileşme imkânlarını, ne de daha gelişkin teknolojiyi sağlayamamaktadır.

e — Tekelci sermaye tüketim ekonomisini körükleyerek basit ve dayanıklı mallar üretimi ile kısa vadeli hesaplar ve büyük kârlar peşindedir.

● İşte Türkiye tekelci sermayesi bu kısır döngü içinde sıkışmış kalmıştır. Bu nedenle üçüncü dünya ülkelerine açılmak gereğini duymuş ve sosyalist ülkelere karşı güttüğü Mc Charty'ci-antikomünist siyasetinde değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır.

● Türkiye tekelci sermayesinin önündeki almaşıklardan (alternatiflerden) birisi de son iki yıl içinde fazlasıyla gürültüsü koparılan «silah ve motor sanayii»dir. Türkiye emperyalist silah tekelleri tarafından bir silahlanma yarışına sokulmuştur. Bu yarış içinde yerli sanayiciler yani bir yatırım — ve kâr -- alanı bulmanın sevinciyle fazlasıyla iştahlanmışlardır. Fakat ancak yabancı sermaye ile birlikte gerçekleşebilecek böyle bir silah-montaj sanayii gerçekleşememiştir. Özellikle AET'den beklenen bu yabancı sermaye katılımı, Türkiye ile AET arasındaki ilişkilerde karşılaşılan çelişkiler ve güçlükler nedeniyle şimdilik çıkmaza girmiştir. Oysa yerli tekelci sermayenin çeşitli sözcüleri Vehbi Koç'a varıncaya kadar, yakın yıllarda silah ve motor sanayii konusunda demeçler vermişler ve «hizmete», «her türlü yardıma» hazır olduklarını dile getirmişlerdir.

● Türkiye'nin ödemeler dengesindeki açık giderek büyümektedir. Ayrıca döviz kaynakları hayli kurumuştur. Büyük bir kaynak sıkıntısı içinde olan tekelci sermaye yurt dışına turistik gezilerin kısıtlanmasını önerecek kadar güçlük içindedir. Öte yandan yatırım ve kredi için tasarruf sağlayabilmek amacıyla bankaların verdikleri ikramiyeler kaldırılmıştır. Yani tekelci sermaye küçük, büyük demeden her türlü fon imkânını değerlendirmek isteğindedir.

● Tekelci burjuvazinin yıllardır çabaladığı fon imkânlarından birisi de tarım sektörüdür. Kırsal kesimde kalan, tekelleşemeyen tefeci ve orta ticaret sermayesi biçiminde (bir yandan kapitalist ilişkiler içinde, bir yandan prekapitalist sömürüler tarzında dolaşım yapan) önemli bir para hacmi vardır. Tekelleşmenin hızlanmasına rağmen, tekelci burjuvazi bu hacmi istediği gibi direkt kontrol edememekte, aracı kârlarını azaltıp, aracı sömürücüleri aradan çıkaramamaktadır. Kırsal kesimden, tarımdan ve

Anadolu'daki küçük ve orta ticaretten yeni sanayi yatırımlarına kaynak sağlamak tekelci burjuvazinin yıllardır gösterdiği çabalar arasındadır.

İşçi Sınıfının Ekonomik Mücadelesi ve Tekelci Sermaye:

İşçi sınıfımızın ekonomik mücadelesi giderek güçlendikçe işverenler bu mücadeleye karşı tedbirler almak için çabalamaktadırlar. Yukarıda anlattığımız önemli çıkmazlar içinde olan tekelci sermaye, başlıca sömürü kaynağı olan artı değer sömürüsünü yükseltmek amacındadır. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi ise buna imkân tanımamaktadır. Bugün istisnasız bütün işverenler muttasıl bir koro halinde işçi ücretlerinin yüksekliğinden yakınmaktadırlar. Oysa işçi ücretleri yüksek değil, tersine oldukça düşüktür. Fakat tekelci sermaye artı-değer oranını arttırıp, işçi sınıfımız üzerindeki insafsız sömürüsünü daha da şiddetlendirmek dileğinde olduğu için ücretleri yüksek bulmaktadır.

Tekelci sermaye bir yandan grev yasaklamaları, sıkıyönetim uygulamaları veya açık faşist diktatörlük gibi yöntemlerle bu amacına erişmek isterken, öte yandan oldukça komik demagojilere başvurmaktadırlar. İşçilere böyle «fazla» ücret ödemeğe devam ederlerse günün birinde fabrikaların kapanacağını ve işçilerin hepten işsiz ve parasız kalacaklarını söyleyerek, işçileri kendi gelecekleri açısından «kanaatkâr» olmağa davet etmekte, ücretlerin yüksek olmamasının sadece işverenlerin değil, işçilerin de lehine olduğunu anlatmağa çalışmaktadırlar. Buna en son örnek olarak Vehbi Koç'un, Milliyet Genel Yayın Müdürü'ne söylediği şu sözleri gösterebiliriz:

«Efendim bir fabrika kazanırsa çalışanlara birşeyler verebilir, kazanmazsa veremez. Bu dengeyi muhafaza etmek lâzım. Benim üzerinde durduğum nokta bu. Kazanırsam fazla alsınlar. Ama kazanılmadığı zaman da fazla para istiyorlar, bu yüzden kapanıyor. Mesela en son yaptığımız bir toplu sözleşmede 17 bin liraya geliyor vasati maliyeti bir işçinin. Bu fabrikamız bunu kaldıramaz. Öyleyse fabrika kapanacaktır. Kapandığı zaman da işsizlik biraz daha büyüyecektir. Yani ölçüyü kaçırmamak lazımdır. Son zamanlarda bu ölçü kaçmaktadır. (...) Bugün grevler oluyor, işi yavaşlatmak oluyor, haksız yere talepler oluyor. Hem işçi, hem sanayici, hem memleket mutazarrır oluyor. Biz ortaya daha doğru sistemler koymak mecburiyetindeyiz. Bugünkü gidiş, iyiye gidiş değildir.» (Milliyet, 1.6.1976).

Koç'un söylediği gibi işverene yılda 137 bin (ayda 11 bin 500) liraya malolan işçilerin sayısı **parmakla sayılacak kadar** azdır. Bu bakımdan böyle bir işgücü maliyetinin **vasati** (ortalama) olduğu yolundaki beyan samimi ve doğru değildir. Ama burada asıl dikkat edilecek nokta, işverenlerin kendi kazançlarını, işçinin işgücü ve emeği dışında göstermeleridir. «Kazanırsam alsın, kazanmazsam almasın» demek işçi ücretlerini bir lûtuf olarak

kabul eden, anlayışın sonucudur. Oysa işverenin kazandığı her kuruşu yaratan işçidir. İşçinin işgücü olmadığı takdirde, işveren ne artı değere el koyabilir, ne de herhangi bir kuruş kazanabilir. İşçinin çıkarıyla işverenin çıkarını, yani bu uzlaşmaz çıkarları, **ortak çıkarlar** olarak göstermek, burjuvazinin dünyanın her yanında sarıldığı başlıca demagoğilerden birisidir.

Sanayicilerin, parti başkanlarıyla yaptıkları görüşmelerde en çok işlenen konulardan birisinin de işçi ücretleri olduğuna burada dikkati çekmek isteriz. Demirel ve Erbakan zor yoluyla işçi sınıfının ekonomik mücadelesini önlemeği önerirken, CHP Genel Başkanı kendi iktidarında işçi sınıfı ile işverenler arasında sosyal barış kurabileceğini söylemekte, örnek olarak İsveç'i göstermekte ve Türkiye'de işçi sınıfının yüzde seksenini siyasî bıkamdan kontrol ettiğini iddia ederek, elindeki en büyük kozu işverenlerin önüne açmakta, işçi sınıfının desteğini almayan bir iktidarın hükümet edemeyeceğini söyleyerek bu göreve talip olmaktadır.

Hammadde Sıkıntısı ve Bürokratik Mevzuat:

Tekelci sermayenin şikayetleri arasında ham madde sıkıntısı da gelmektedir. Daha çok montaj sanayii biçiminde olan sanayi için yurt dışında pek çok ham madde veya ara malı ithal edilmektedir. Dış ticaretin dengesizliği, döviz rezervlerinin yetersizliği nedeniyle bugün sanayiciler ham madde sıkıntısı çekmektedirler.

Tekelci sermayenin **önemsiz** bir şikayeti olarak da, devlet mekanizmasındaki ağır bürokratik işleyişi sayabiliriz.

Sonuç:

Bu sayıda verdiğimiz belgelerle ilgili olarak yazdığımız bu kısa giriş yarın yerli tekelci sermayenin sözcüleri ağzından dile getirilen tekelci sermaye çıkmazlarını ve aktüel sorunlarını özetlemektedir. Sözkonusu belgeler gerçekten ilginçtir ve işçi sınıfı sosyalistlerinin uzun yıllardır dile getirdikleri gerçeklerin ve öngörülerin bizzat tekelciler ve onların çeşitli siyasî temsilcileri ağzından dile getirilmesi, aslında işçi sınıfı biliminin Türkiye'deki yeni bir ideolojik başarısıdır. Tekelci sözcülerden aktardığımız alıntılardan bir kısmı gazetelerde yayınlandı veya özetlendi, bir kısmı ise basında yayınlanmadı. İşçi sınıfı sosyalistlerinin Türkiye kapitalizmi ve tekelci sermayesi ve 1976 ilk yarısındaki durumu, 1970'ler ortasındaki konumu hakkında bilgi edinebilmeleri, ve sosyalizm adına yanlış ekonomik yorumlara karşı daha uyanık bulunabilmeleri için ekte sunduğumuz bu derlemenin yararlı olacağı kanısındayız. Ve aslında tekelci sözcülerin kendi ağızlarından yaptığımız bu alıntılar hiçbir yoruma yer bırakmaya-

cak kadar nettir ve basittir. İlke'yi izleyen işçi sınıfı sosyalistlerinin bilinç ve bilgilenme düzeyleri açısından ve İlke'nin ikibuçuk yıllık tekelci sermaye ve siyasal ortam tahlillerini izleyenler için ekteki derleme sadece tamamlayıcı bir dökümtasyon niteliğindedir.

VEHBİ KOÇ'UN SÖZLERİ

Abdi İpekçi'nin Vehbi Koç'la yaptığı röportajdan bazı bölümleri buraya aktarıyoruz: (Milliyet 1.6.1976)

Fon Temini ve Tasarruflar:

İpekçi — Efendim izin verirseniz, tekrar ekonomik kalkınmamızla ilgili sorunlara gelelim. Biraz önce yaptığımız açıklamalardan şu sonuç çıkıyor yanılmıyorsam: Bu gelişmeyi sağlamak için yatırımlara önem vermek lâzım. Yatırımları gerçekleştirmek tasarruflara bağlı. Bu tasarruflar çalışanlara verilebilecek, dağıtılabilecek paraların, onlara verilmeyip yatırımlara kullanılması zorunluğunu yaratıyor. O zaman bir ikilem ortaya çıkıyor, neyi tercih edeceksiniz? Yatırımları mı tercih edeceksiniz, yoksa sosyal adalet isteklerini karşılamaya mı önem vereceksiniz? Siz bu sorunu nasıl çözümlüyorsunuz?

Koç — Demin söylediğim gibi, işin ayarını kaçırmamak lâzım. Bir kısmını çalışanlara vereceksiniz, bir kısmını da yatırımlara tahsis edeceksin. Şimdi Türkiye'de o kadar tasarruf edilecek işler var ki, bir misal olarak, bugün turizmden 300 milyon dolar geldi deniliyor. Benim kanaatime göre 600 milyon dolar da dışarı çıkıyor. Biraz da vatandaşın aklını başına toplayıp memlekete yardımcı olması lâzım.

İpekçi — Ama dış seyahatlerde harcanan paralardan tasarruf, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu tasarruf ihtiyacını karşılamaya yeter mi?

Koç — 600 milyon dolar büyük paradır.

İpekçi — Bunun tamamının mı ortadan kaldırılmasını teklif ediyorsunuz?

Koç — Efendim önüne gelen gezmeye gidiyor. Olmaz böyle iş. Tasarruf yapılacak başka sahalar da var. Meselâ trafikte benzin tasarrufu büyük yekûn tutar. Bunun gibi parça parça toplayacak olursak, millet yardımcı olursa çok faydalı neticeler alınır. Kanunla olmaz bu işler, insanın içinden gelmesi lâzım. Mecbur olmadıktan sonra Avrupa'ya gitmemeli. Vaziyetimiz israfa müsait değildir. Borçlanıyoruz mütemadiyen. Aklımızı başımıza toplamamız lâzım. Memleketin bizim olduğunu unutmamalıyız. (...)

İpekçi — Türk ekonomisi döviz tedariki yönünden ciddi bir darboğaz içinde. DÇM kredileri bu soruna çözüm olur mu, görüşünüz nedir?

Koç — Türkiye böyle durumlarla birçok defa karşılaşmıştır. Fakat hiç birisinden ders alınmamıştır. Hakikaten Türkiye'nin döviz durumu bugün kritik bir safhadadır. Bir memleketin borçlanması normaldir. DÇM kredilerinin faydası muvakkattir. Asıl mesele, büyümekte olan Türk ekonomisinin döviz ihtiyacının plânlı bir şekilde uzun vadeli kararlara bağlanarak halledilmesidir. Bu konuda akla gelen bazı tedbirler şunlardır:

a) Çeşitli teşvik tedbirleri ile sanayi mamûllerimizin ihracatını geliştirmek,

b) Tarımımızın randımanını arttırmak,

c) Turizm gelirlerini çoğaltmak,

d) Her türlü israfın önüne geçmek,

Meselâ benim bildiklerim:

Kaçak gelen Amerikan sigarasına verilen döviz yılda takriben 50 milyon dolardır.

Memlekette 2 yıldan beri tevsi müsaadesi verilmediğinden ithal edilen traktörlere tahsis edilen döviz farkı 50-70 milyon dolardır.

Turizmden yılda 300 milyon dolar döviz geliyorsa 60 milyon dolar çıkmaktadır.

Tabii israfı önlemek yalnız hükûmetlerin işi değildir. Her vatandaşın vicdanı ile karşı karşıya gelip memleketin içinde bulunduğu durumu görerek israftan kaçınması ile mümkün olabilir. (...)

Yabancı Sermaye ve Teknoloji:

Koç — O işte hiç bilgim yok. Cevap verecek vaziyette değilim.

İpekçi — Ama herhalde yabancı sermaye konusunda bilginiz var.

Koç — «Yabancı sermaye iyi», «Yabancı sermaye kötü». Böyle bir ayırımı benimsemiyorum. Memlekete lâzım olan yabancı sermayenin getirilmesi icabeder, işin mahiyetine göre, icabeden işte yabancı sermayeye yüzde yüz veririm, icabeden işte yüzde 10 veririm. Tamamiyle bir akıl işi bu. Yani bunun ölçüsü yok bana kalırsa. Bizim bilgili, memlekete faydalı yabancı sermayeye ihtiyacımız var. Benim görüşüm bu. Ama dediğim gibi ölçüsü önemli, filânca işte yüzde 10 veririm, başkasında hiç vermem, bazısına da yüzde yüz veririm.

İpekçi — Bugüne kadar yapılan uygulama nasıl olmuştur sizce?

Koç — Bugüne kadar yapılan uygulamada büyük hatalar yapılmadı, iyi sonuçlar alındı. Meselâ, misal olarak, lâstik sanayiinde yabancı sermaye girmeseydi, biz bu işi yapamazdık.

İpekçi — Neden yapamazdık?

Koç — Ne mühendisimizin, ne işçimizin hiç bilgisi yoktu.

İpekçi — Ama bilgi sermaye değil ki efendim. Sermayenin yerine o bilgiyi ithal etseydik yine olmaz mıydı?

Koç — 1960 senesinde o da yoktu. Yani onu yapacak, düşünecek halde değildik. Bunlar 1958-1960'da başladı. Bugün meselâ iyi işçiler yetişti, mühendisler yetişti. Knowhow almak şartıyla kurulabilir. Ama bazı sanayi kollarında gelişmeler o kadar ileri gidiyor ki, hergün yeni yeni sistemler çıkıyor. Bu sistemleri elde etmek ve uygulamak mecburiyetindeyiz. Şimdi ben bir lâstik fabrikası kursam, karşımdaki yeni sistemlerle çok ileri gitmiş ise ve ben eğer bu yeniilklerden istifade etmeyecek olursam, olduğum yerde kalırım, rekabet edemem. Sonra kâr transferini kontrol etmenin kolayı var. Normal kazançlara transfer hakkı verildikten sonra kimsenin şikâyeti kalmaz.

İpekçi — O zaman gelir mi?

Koç — Normal kazancını verirsen gelir.

İpekçi — Normal kazançtan kastınız nedir?

Koç — İşine göre. Yüzde 10 mu dünya kazançları, 15 mi ne ise...

İpekçi — Yaygın iddia şudur ki, yabancı sermaye bugüne kadar Türkiye'de getirdiğinden çok götürmüştür, aşırı kârlar sağlamıştır. Zaten Türkiye'de aşırı kâr görmese, Türkiye'de yatırım yapmayı, Türkiye'ye sermaye yatırmayı bir macera sayar, onun için gelmez. Bu iddialara katılmaz mısınız?

Koç — Şimdi şüphesiz ki, Almanya'da lâstik fabrikası kuracak bir Amerikan şirketi aynı fabrikayı Türkiye'de kurmak için bir fark isteyecektir. Bu, kendini emniyete alma farkıdır. Fakat bizde yabancı sermayeyi kötüleme değişik şekilde yapılıyor.

Yabancı Sermaye Kanunu 1954'de çıktı. O tarihten bugüne kadar gelen yabancı sermayenin kârı her yıl transfer ediliyor. Bu transferler mukayese edilirken daima bir yıl evvel gelen yabancı sermaye ile kıyaslanıyor ve tenkitler o noktaya teksif ediliyor. Bu doğru değildir.

İpekçi — Yani siz genel olarak yabancı sermaye Türkiye'ye zararlı değil, yararlı olmuştur görüşüne katılıyorsunuz, öyle mi efendim?

Koç — Evet.

İpekçi — Bir de yeni bir görüş var: Deniyor ki, bu Türkiye'de artan nüfus fazla iş gücü oluşturuyor. Bunu biz ihraç etmek zorunda kalıyoruz. Almanya'ya gidiyor işçiler, orada çalışmaya. Bunu yapacak yerde, Alman

işyerleri de Türkiye'ye gelsin ve Türk işçileri de orada kendilerine yeni imkânlar bulsunlar. Bu görüş hakkında ne düşünüyorsunuz?

Koç — **Almanlar Türkiye'de bizim ihdas edeceğimiz gümrüksüz bölgelerde fabrika kurup Türk işçilerini burada çalıştırıp ihracat yapmayı düşündüler. Fakat biz kabul etmedik.**

İpekçi — Sizin görüşünüz nedir bu konuda?

Koç — **Şart.**

İpekçi — Şart diyorsunuz.

Koç — **Evet şart. Ama dediğim gibi bu tesisler gümrüksüz alanlarda kurulacak. Yapılan mallar dış memleketlere o firmanın kendi markasıyla ihraç edilecek.**

İpekçi — Bundan bizim kazancımız, iş gücüne yeni imkân yaratmak bakımından başka bir yararımız olur mu?

Koç — **Önemli bir kısmı döviz tasarrufu bakımından olur.**

Çokuluslu Şirketler ve AET ile İlişkiler:

İpekçi — Bir de yeni bir gelişme var bütün dünyada efendim. Çok uluslu şirketler. Bu gelişme karşısında değişik görüşler ortaya atılıyor ve genellikle bunun karşısına da çıkılıyor. Siz bu çok uluslu şirketler konusunda ne düşünüyorsunuz?

Koç — **O kadar çeşitli fikirler ortaya atıldı ki son zamanlarda. Petrol şirketleri üzerinde çok duruluyor, dikkat ederseniz. Deniliyor ki, petrolü birisi çıkarsın, rafineriyi birisi yapsın, satışı başkası yapsın. Böyle bir sistem yürümez sanırım. Bu gibi görüşler Amerika'dan çıkıyor. Amerika her bakımdan kaynıyor. Seçim dönemlerinde çeşitli fikirler ortaya çıkıyor orada.**

İpekçi — Yani bu çok uluslu şirketlerin gelişmesi, devleşmesi ve tekeller kurması konusunda kesin bir fikriniz yok mu?

Koç — **Bunlardan kurtulmak imkânı yok. Bu şirketler o kadar büyümüşlerdir ki, misal olarak General Electric'i alalım. Bu sene araştırmaya tahsis ettiği para 250 milyon dolar. 550 milyon dolar da Amerikan Hükûmeti veriyor. Bu 800 milyon dolarla araştırma yapıyorlar. Uçak motorlarının, feza araçları motorlarının elektrik aksamını General Electric yapıyor. Bu araştırmayı başka kim yapabilir? Bu yıl 800 milyon dolar vererek? Çok büyük paralar bunlar. Yani onların araştırmaya verdikleri paraların ölçüsü**

yok, muazzam birşey. Tabii bu gibi imkânlar şirketlerin devleşmesini kolaylaştırıyor.

İpekçi — Bir de Ortak Pazar sorunu var efendim. Siz, bir Türk sanayicisi olarak, Ortak Pazar'dan tedirgin değil misiniz?

Koç — Ortak Pazar işi çok konuşuluyor. Geçen sene ben Belçika'ya gittim. Ortak Pazar işini aklımın erdiği kadar tetkik ettim. Döndükten sonra burada bir konuşma yaptım, belki okudunuz. Gazetelerde de çıktı. Biz nerede olduğumuzu bilmiyoruz, evvelâ. Hangi sanayimiz dayanır, hangi sanayimiz dayanmaz, ayakta durabilir, hangisi duramaz? Bugün bunun farkında değiliz. Yani bu iş devletçe, Sanayi Odaları'nca, tüccarca zamanında ele alınmış değil. Kalksın bir yetkili desin ki, «Mensucat sanayiimiz ayakta kalır», yahut, «Şu sanayiimiz batar». Böyle bir hesap görmedim bugüne kadar.

İpekçi — Bunda biraz da sizin kabahatiniz yok mu?

Koç — Çok, çok. 1963 senesinde ilk protokol imza edilmiş Ortak Pazar'la. Hazırlık anlaşması için, ikinci döneme geçebilmek için. İkinci dönem 1971 de başladı. 1963-1971 arası 8 senedir. 8 sene yatmışız biz. Ondan sonra ikinciye geçmişiz, gene yatmışız. Bugüne kadar da ciddî bir çalışmanın yapılmış olduğu kanaatında değilim.

İpekçi — Yatmışız derken, sanayicileri mi kastediyorsunuz?

Koç — Devletçe, milletçe, hepimiz dahiliz işin içersine. Ortak Pazar'a bizim girmemizin şart olduğu kanaatindeyim. Ama adamlarla müzakere masasına oturduğumuz zaman «Ben şunda dayanırım, bunda dayanamam, bu, bu şartları yaparsanız girerim» demeliyiz. Bunu ortaya açıkça koymamız lâzım bizim.

İpekçi — Neden şart olduğunu görüyorsunuz, Ortak Pazar'a girmemizi?

Koç — Avrupa Birliği anlaşmasıyla, çeşitli anlaşmalarla, biz Batı'yla ilgiliyiz, diyoruz. Batı'yla mukadderat birliği yapmışsak Ortak Pazar'a gireceğiz. Biz Ortak Pazar'dan 1 milyar dolarlık mal almışız, 300 milyon dolarlık mal satmışız, zarar etmişiz diyoruz. Buna bakarak da Ortak Pazar bizi aldattı diyoruz. İyi ama, Ortak Pazar olmasaydı bu malları nereden alacaktık? Yine o memleketlerden alacaktık, bu paraları verecektik.

İpekçi — Ama Ortak Pazar'dan mal almak için mutlak Ortak Pazar'ın içinde olmak zorunluğu yok.

Koç — Yok. Ama bizim açığımız ondan dolayı değil. Ortak Pazar'dan dolayı değil bence.

İpekçi — Fakat efendim, Ortak Pazar'a girmenin şart olması için de-

diniz ki, biz madem ki Batı'dayız. Batılı olacağız, onun için Ortak Pazar'a girmek lâzım. Yani Batılı olmanın şartı ve neticesi olarak gösteriyorsunuz, Ortak Pazar'a üye olmayı. Halbuki Batılı olduğu halde Ortak Pazar'a girmeyen ve girmeyecek olan birçok ülkeler var.

Koç — Var ama, onlar ekonomileriyle ilerlemiş memleketler. Ayakta durabiliyorlar. Girmeyenler içerisinde İsveç var, İsviçre var, Fillandiya var, Norveç var. Onlar bizden çok ileri durumdalar.

İpekçi — İsveç ve İsviçre şüphesiz. Fakat Finlandiya ve Norveç'in durumu çok mu ileri acaba?

Koç — İleri. Şimdi ileri şurada, muhtelif yerlerden kazançları fazla onların. Meselâ ben yine tarıma geliyorum. Finlandiya Reisicumhur'u gelmişti evvelki sene. Hariciye Vekili de vardı. Onlar 1 milyar 200 milyon dolarlık orman mahsulü ihraç ediyorlardı. Bir yemekte dediler ki, «Orman sahanız 19 milyon hektar ise, sizin asgarî 750 milyon dolarlık orman ürünleri ihraç etmeniz lâzım.» Biz ne kadar orman ürünü ihraç ediyoruz? Hiç?. Bu konulara ehemmiyet vermeliyiz biz.

İpekçi — Evet. Şu halde, bu verdiğiniz örnekte de belirttiğiniz gibi, potansiyel olarak büyük imkânlarımız var. Ve meselâ, Finlandiya kadar potansiyele sahip olduğumuz halde, niye Finlandiya'nın duymadığı bir zorunluğu biz duyalım?

Koç — Biz bu hale gelmişiz daha. İhraç edecek hale gelmemişiz.

İpekçi — Ortak Pazar'a girersek, gelecek miyiz o hale?

Koç — Efendim, pazarlık yaparsınız. Bugün İtalya dayatıyor, diyor ki, benim domateslerim, konsantre domateslerim satılmadan, sen dışarıdan alamazsın. O vakit girersin Pazar'a dersin ki, benden senede 200 bin ton domates konsantresi alacaksınız. Ben demiyorum ki, körükörüne girelim. Bilerek girelim.

İpekçi — Evet. Bu isteklerimiz kabul edilmezse ne yapacağız?

Koç — O vakit girmeyeceğiz tabii.

İpekçi — Meselâ şimdi Ortak Pazar'a girsek, sizin kurduğunuz sanayilerin akıbeti ne olur?

Koç — İşte demin de söylemek istediğim nokta buydu. Hangi sahada tutunabileceğiz? Hangi sanayii güçlendirmeliyiz? Hangisini kaldırmak lâzım? Bunları tesbit edip, sonra şapkamızı önümüze koyup düşünmemiz icap edecek.

Montaj Sanayi, Ham ve Ara Madde İhtiyacı

İpekçi — Sizin sanayi kuruluşlarınızın geleceğini, Ortak Pazar'la ilgili olarak sordum. Bir de, içinde bulunduğunuz koşullarla ilgili olarak sormak istiyorum. O da şu: Sanayie, montaj sanayii ile başladınız. Yanılmıyorsam, kurduğunuz sanayilerin önemli bir bölümü, yine o montaj aşamasında. Şimdi döviz bakımından Türkiye kritik bir döneme girdi. Denge çok bozuldu. Bu birtakım yakın tehlikelerin habercisi oluyor. Siz monte etmek üzere ithal etmek zorunda olduğunuz maddeleri ithal edemezsiniz...

Koç — **Bir misal vereyim: Şimdi biz traktör imal ediyoruz. Montaj deniyor ama, montajı çoktan geçmiş. Yüzde 60 küsuru yerli yapılıyor. Bir traktör için dışarıdan getirdiğimiz malzemeye verdiğimiz döviz, bugün 1.500. — dolardır. Müracaat ettik, yerli nispet %85 - 90'a çıkmak için, o vakit 900 dolara inecek getirdiğimiz malzeme. Bugün ihtiyaç olduğu için traktör ithal ediliyor, 4.500 dolarla 6.000 dolar arasında döviz ödeniyor, traktör başına. Siz olsaydınız hangisini tercih ederdiniz?**

İpekçi — Efendim, benim sorum bu değildi. Ben bugün montaj sanayiini eleştirmek için söylemedim de, bugünkü aşamasında bu montaj sanayii ayakta kalabilmek için dışarıdan ithalât yapmaya meçbur. Bundan dolayı onlar olmasaydı demiyorum. Demek istediğim şu: Bugün Türkiye'nin elindeki dövizler eridiğine göre, siz yarın üretiminizi sürdürmek için yapmak zorunda olduğunuz ithalâtı yapamazsanız, ne olur? Buna karşı bir tedbiriniz, bir hazırlığınız var mı?

Koç — **Peki, bu olmasaydı traktörü dışarıdan ithal edecekti. Eh ben, traktör de ithal etmem derseniz, o vakit ziraatte gelişme nasıl sağlanacak?**

İpekçi — Tekrar edeyim efendim, yanlış bir anlama olmasın. Ben bugün kurduğunuz sanayinin montaj olmasını eleştirmiyorum, Türkiye'ye zararınız oldu demiyorum. Ama bugün de yüzde 60'a yükselseniz, yüzde 40'ını ithal ediyorsunuz. Türkiye'nin döviz durumu, bu yüzde 40 ithalâtı yapabilmenizi uzun yıllar için garanti altına almış sayılmaz. Kötüye doğru giden bir gelişme var. Yarın, öbürgün üretimi sürdürmek için ithal etmek zorunda kaldığınız bazı malları, maddeleri ithal edemezsiniz, ne yapacaksınız? Ben yarınki durumunuzu sormak istiyorum.

Koç — **Çok fena vaziyete düşülür, büyük bir işsizlik başlar, fabrikalar çalışmaz hale gelir, gayet kötü bir durum ortaya çıkar. Bunun için en ehemmiyet vereceğimiz iş, petrol üretimi ile sanayi yatırımları olmalıdır. Başka yolu yok bu işin. Bugünkü Türkiye, 1950 Türkiyesi değildir. Bugünkü Türkiye, 1976 Trükiyesi'dir. Bugün belki iki milyon kişi çalışıyor sendikalı, sendikasız, sanayide. Bu adamlar işsiz kalırsa ne olur durum? onun için yapılacak ilk iş, her seyden önce sanayinin ihtiyaçlarını karşılamaktır, başka yolumuz yok.**

İpekçi — Başka bir tedbir gerekmez mi? Siz tasarrufu öneriyorsunuz. Tasarruf yeterli olur mu? Başka yolumuz yok mu? Meselâ, döviz gelirlerimizi arttıracak ihracata ağırlık vermek...

Koç — Ben size sorayım. Aklınıza ne geliyor? Benim aklıma gelmiyor. Benim aklıma, demin söylediğim turizmle, tarım işlerinde randımanı arttırmak geliyor. Ondan sonra da birtakım tasarruflarla dış harcamaları kısmak gibi tedbirler geliyor aklıma.(...)

İpekçi — Evet, ona gelecektim. Bazı tasarruf tedbirleri almak lâzım. Döviz tüketici masrafları kısmak lâzım dediniz, seyahat harcamalırını buna örnek verdiniz. Bunun dışında, zorunlu sayılmayan tüketim maddelerinin kısıtlanmasını da kabul eder misiniz?

Koç — Memlekette üretilen dayanaklı tüketim mallarından hangisini kısıtlayacağız. Televizyon diyelim, buz dolabı diyelim. Buzdolabının, bugün yüzde 90'ını yerli yapıyoruz. Vatandaşa «Efendim sen buzdolabında vazgeç, televizyon alma» denir mi? Bugünkü devirde olurmu böyle şey?

Tüketim Ekonomisine Devam:

İpekçi — Evet. Buna karşılık otomobil üretimi giderek artıyor, halbuki yollarımız zaten taşıyamaz hale geliyor. Oysa bir yandan da, yeni otomobil üretecek fabrikaların yatırımları düşünülüyor. Otomobil üretiminde meselâ, bir kısıtlama düşünülemez mi?

Koç — Efendim, Türkiye'de yılda yapılan otomobilin yekûnu yalnız 70 bin. 40 milyon nüfuslu bir memleket için bu miktar çok az. Keşke Türkiye'de daha fazla üretim yapılsa, dışardan ithal edilen arabalar gelmese. Bugün bir Mercedes arabayla, bilmem Cadillac arabayla, bir Buick arabayla, bizim 10 arabalık dövizimiz dışarıya gidiyor. Mâni olunacaksa, bu ithalât durdurulmalıdır.

İpekçi — Zannediyorum İşverenler Sendikası'nın Başkanı Halit Narin'in bir önerisi oldu. Dedi ki, her sanayici ne kadar ihraç ediyorsa, o kadar ithal etsin. Bu sizce haklı, doğru bir çözüm müdür?

Koç — Eminim ki, Halit Narin Bey bu söydiğini gazetelerde okuduktan sonra kendisi de beğenmemiştir.(...)

DİĞER TEKELCİ SÖZCÜLER

Cumhuriyet gazetesinin ekonomik sorunlara ilişkin sorularına cevap veren diğer bazı tekelci sermaye sözcülerinden bazı alıntılar: (2.6.1976)

NURULLAH GEZGİN (İstanbul Sanayi Odası Başkanı).

● «Türk ekonomisinin sanayi kesiminde bugün güncel olan iki önemli sorun vardır. Bunlardan biri ödemeler dengesinin getirdiği sorunlardır.

Bugünkü sanayi yapımız gereği sınırlı ihraç olanakları karşısında ithal gereksinmelerimiz bu olumsuz gelişmenin temel nedenidir. Hükümetin dış kaynakları değerlendirmek amacıyla yayımladığı üç tebliğe işçi dövizlerine tanınan yeni ayrıcalıklar sorununun kısa dönemde çözümü için zorunlu girişimlerdir. Ancak uygulamada ne gibi değişiklik olacağını zaman gösterecktir.

● «Sorunun çözümünde sağlıklı gelişme sanayimizin ara malı hammadde ve yatırım malı üreten yapısal değişikliğe süratle geçmek, sanayi mamülleri ihracını ulusal bir hedef olarak almak ve ithal girdilerinde ulusça bilinçli bir tasarrufa yönelmektir.

Sanayimizin bugün için içinde bulunduğu bir değer önemli sorun ise işçi - işveren ilişkileridir. Konunun önemi bütün siyasi sorumlular tarafından bilindiği ve ifade edildiği halde çözüm için hiçbir girişimde bulunulmamaktadır. Türkiye'nin bu önemli sosyo - ekonomik sorununun çözümünü siyasal güçlerden beklemekde doğru değildir. İşçi ve işveren kuruluşları belirli bir sorumluluk içinde konuya toplum çıkarları doğrultusunda bir yön vermek gerekmektedir.

● «Bu vesileyle belirtmek isterimki, yaklaşık bir milyar dolarlık ithal girdisine konu olan petrol ürünlerini petrol üreticileri dışında dünyanın en ucuz fiyatlarıyla tüketiciye satmanın gerekçi görüşle izahı mümkün değildir. Başka bir deyişle bu alanda devlet kesesinden hovardalık yapılmamalıdır. Petrol tüketiciye gerçekçi fiyatlardan satılmalıdır.»

CELAL UMUR (İstanbul Ticaret Odası Başkanı).

● «Hammedde darlığı, esas itibariyle döviz gelirlerimizin hacmine ve transferlerin seyrine tabi bulunmaktadır. Transfer öncelikleri ile sanayimizin hammadde sorununun çözümlenmesine çalışılmaktadır.»

● Umur, sanayicilerin yeni yatırımlar için işçiler ve işçi kuruluşlarından itidal beklediklerini de sözlerine ekleyerek, Ekonomik istikrar ve anti - enlasyonist politika içinde kendilerine düşen yükümlülükleri büyük bir anlayışla taşıyan sanayicilerimiz, yatırımları artırmak, yeni istihdam imkânları yaratmak ve ekonomik gelişmemizi yüksek bir düzeyde sürdürmek zorunluluğu karşısında, işçilerimizden ve kuruluşlarından anlayış ve itidal beklemektedir» demiştir.

FEYYAZ BERKER (Türk Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı)

● «Bu arada transferlerde öncelikle malların ayrıcalığı ilgililerce belirtilmektedir. Ama bu ancak kamu sektörünün hammadde ve yatırım ihtiyacına yönelik kotalar için uygulanabilir. Yoksa genellikle özel sektör

ihtiyaçlarına yönelik liberasyon listelerinde öncelikle transferi yapılacak malların ayrımını yapacak bir merci yoktur. Bu nedenle uygulaması mümkün olamaz.

● Öte yandan, ihracat sorunu gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Uzun vadeli köklü tedbirler vaktinde alınmadığından sorunlar ortaya çıkmaktadır. Oysa bir ekonomi satın aldığı kadar satamazsa ekonomik bağımlılıktan kurtulamaz. Darboğazdan çıkabilmek için ithalâtın kısılması da Türkiye için geçerli yol olamaz. ihracat olanaklarını geliştirmek için uzun ve kısa vadeli ihracat planlaması yapılmalı kontrollu teşvikler arttırılmalıdır.

● Transferlerin hızlandırldasını umarken döviz erimelerinin önüne geçmek üzere gizli ithalâtın başka bir deyişle kaçakcılığın önlenmesine çalışılmalıdır.»

HAMİ KARATAY (Ankara Sanayi Odası Başkanı)

● «Ödemeler dengesinin bugün için aleyhte sonuç veren durumdan kurtarılmasının, sınai ürün ihracı ile mümkün olacağına ilişkin beyanlar, bir yerde 40 milyon insanın refaha erişmesi ve fert başına düşen milli gelir payının artması için bir ihracat seferberliğinin zaruretini ortaya çıkarmıştır.»

● Hami Kartay, bürokratik engellerin kaldırılıp ihracata dönük faaliyet formalitelerinin asgariye indirilmesini istedi.

● «İşçilerimiz üretim artmadan, verimlilik sağlanmadan ücret artışının ne kendilerine ne de ülkeye yarar sağlamayacağına inanmalıdırlar. Yine bu meyanda sınai ürün ihracına ilişkin seferberliğin gerçekleşmesinde, bankacılarımıza büyük görevler düştüğü kanısındayız. Sanayicilerin daha büyük yatırım yapıp, daha çok üretim meydana getirebilmesi için mevcut kaynaklar hiç şüphesiz yeterli değildir. Bu noktada banka kredileri ve özellikle orta ve uzun vadeli kredilerin önemi çok büyüktür.» (Politika, 2.6.1976)

PARTİ LİDERLERİNİN SANAYİCİLERLE KONUŞMALARI

SÜLEYMAN DEMİREL :

- Hükümeti kurduğumuzdan bugüne kadar geçen 11 ay içinde sanayiimizi hammaddesiz, dövizsiz ve enerjisiz bırakmadık; vazifeye devam edersek bundan sonra da bırakmayacağız. **Bunların yanında işyeri huzuru da mevcut olursa bir işletmenin ihtiyacı olan rasyonel üretim şartları sağlanmış olur.** Biz, Türk hür teşebbüsünden işletmelerini rasyonalleştirmesini bekliyoruz.

- Türkiye'de rekabet gücü olan endüstriler kurulmalıdır.

- İşyeri huzurunu biz sağlarız. Ancak sizler de üzerinize düşenleri yapmalısınız.

- Şunu da ifade edeyim ki, işyeri huzursuzluğu sadece bugünün konusu değildir. Biz bu konuda kesin kararlıyız. **Okullarda ve fabrikalarda çalışma huzurunu sağlamak için devletin bütün güçlerini seferber edeceğiz.**

- **Ödemeler dengesindeki açığı kapatmadan Türkiye'yi bağımsız yapamayız.** Sokakta bağırarak Türkiye bağımsız yapılamaz.

- Devalüasyon olmayacaktır. Çünkü devalüasyon bugün Türkiye'ye yeni bir şey sağlamaz. 1970 devalüasyonunu biz yaptık, fakat o zaman devalüasyonu yaptıracak bir çok sebepler mevcuttu. Fiili durum devalüasyonu zorunlu kılıyordu.

- **Hedefimiz enflasyonu kontrol altına almaktır.** 1975'te fiyatlar nisbeten kontrol altına alınabilmiştir. 1976 yılı enflasyonla savaş yılı olacaktır. Fakat yatırımları da durdurmayacağız. Başlanmış yatırımları büyük bir hızla bitirmeye çalışacağız. Bu yıl birçok yeni yatırıma başlayacağız.

- Enerjisiz kalmayacağız. Ben her sabah baraj göllerinin su seviyelerini alıyor ve enerji üretimini kontrol ediyorum. Bu yıl endüstriyi kısıtlayan elektrik kesilmeleri olmayacaktır. Rezervimiz de mevcuttur.

- Döviz sıkıntısı da olmayacaktır. 1976 yılında beş milyar dolarlık dövize ihtiyacımız var. Bunu karşılayacak kaynakları hesaplamış bulunuyoruz. Bu kaynaklar şöyledir:

2 milyar dolar ihracattan, 1.5 milyar dolar işçi dövizinden, 1 milyar dolar kadar rezervimiz var ,700 milyon dolar Elbistan kredisi mevcut. DÇM

(Dövize çevrilebilir mevduat) kanalını işletiyoruz, 1975 yılında DÇM'den 1 milyar dolar sağlanmıştır. DÇM'ye devam ediniz, günü gelince karşılığı ödenecektir. Sizlere hem yatırımlarınızı yapma, hem de hammadde temin etme bakımından döviz sıkıntısı çektirmeyeceğiz.

Tekrar ediyorum :

- Devalüasyon olmayacaktır,

- Hammadde sıkıntısı olmayacaktır,

- Döviz sıkıntısı olmayacaktır,

- Enerji sıkıntısı olmayacaktır,

- Bunlara ilaveten işyeri huzurunu sağlamak için de biz görevimizi yapacağız.

- **Sizlerden daha çok istihdam imkânı yaratmanızı, daha çok ihracat yapmanızı istiyorum. Tesislerinizi rasyonalleştirmenizi ve yeni rasyonel tesisler kurmanızı bekliyoruz. İhracata dönük yatırım teklifleri getirirseniz sizlere her ölçüde yardımcı oluruz.**

- **Ekonomimiz gelişmeden sokağın hakkından gelinemez.**

Dış ekonomik ilişkiler konusunda en önemli olanı AET'tir. Katma Protokol'u biz imzaladık. O zamandan bu zamana kadar dünya ekonomik konjonktürü çok değişmiştir. Meselâ petrolün bir varili 3-4 dolardan 11 dolara çıkarıldı. Bu durum AET şartlarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Taahhüdümüz % 40 olduğu halde AET'den aldıklarımız % 78'e yükselmiştir. **AET ile olan ilişkilerimizin tümü değişecektir.**

- Altı ay içinde AET ile olan ilişkilerimiz yeniden ele alınacaktır. İşçilerimizin AET ülkelerinde serbest dolaşımı sağlanmalıdır. Endüstrimize göre müşterek ilişkiler kurulmalıdır. **Kredi nisbeti yükseltilmelidir.**

- Nisan ayında bir Japon heyeti; Mayıs sonunda Federal Almanya Başkanı Türkiye'ye gelecektir. Araplarla da iyi ilişkilerimiz vardır.

- İki milyar dolarlık ihracat ile büyük devlet olunmaz.

- Hür teşebbüs, mülkiyet ve miras hakkı olmayan bir ülkede demokrasi olamaz ve o durumda rejim tehlikeye düşmüş demektir. Herkes karikatür çizerken serbesttir; fakat işletme açarken kısıtlanır.

- Bugünkü siyasî iktidar servete ve hür teşebbüse karşı değildir.

- Üreticinin başlıca faktörü teşebbüstür. Biz Türk müteşebbisinin elinden tutacağız, onu ezdirmeyeceğiz.

● 25 senelik hizmet hayatımın 7.5 senesini Başbakan olarak memleketime hizmet vererek geçirdim. Başında bulunduğum bu hükümetin ve diğer zamanlardaki iktidarlarımızın hesabını her zaman veririm. Yalnız devleti bu derece tahrip edilmiş olarak şimdiye kadar görmemiştim. Devlet son derece tahrip edilmiş vaziyettedir. Elbirliği ile devlete sahip çıkmalıyız.

● Yakında parlamentodan bazı yetki kanunları çıkaracağız.

● **Devlette bürokrasi kırtasiyeciliğe, kırtasiyecilik de servet düşmanlığına dönüşmüştür.** Biz bu arada hem devleti koruyor, hem de sokakla mücadele ediyoruz.

● Biz kırtasiyeciliğe karşıyız.

● Şeytan taşlamaktan namaz kılmağa vakit bulamıyoruz.

● **Bir kalem mal ihraç etmek için 147 imzaya ihtiyaç var. İşte böyle bürokraside gecikme de olur, rüşvet de olur.**

● **Devletin organları arasına da servet düşmanlığı yerleştirilmiştir.**

● 2.5 milyon işsize iş bulmak zorundayız. 35 milyon insanın yanında belli bir grubun ücreti ön planda tutulursa mesele değişir.

● Türk müteşebbisini hırsız sayan bir zihniyetle savaşıyoruz.

● Ben, Fiyat Kontrol Komitesinin bir işe yaradığına inanmıyorum.

● **Madene dokundurma, toprağa dokundurma, teşebbüsü hırsız say, bu nasıl zihniyettir?**

● Bütün dünyada demokrasilerde huzursuzluk var. Bu iş ABD'de başlamıştır. 48 yıl işbaşında kalan bir Başbakan hakkında Time'de yazılanlar ibret vericidir.

● Bugünkü şartlarda güçlü hükümet kurmak zordur. Bu parlamentodan sola karşı başka bir hükümet çıkaramazsınız.

● Asya'da demokrasi ile idare edilen üç memleket kalmıştır. Japonya, Hindistan ve Türkiye.

● Kıbrıs meselesini bir şeyler vererek çözemezsiniz.

● Amerikan Kongresi bize boyunduruk takmış durumdadır. Başkan Ford ile birkaç defa görüştüm. Hep «haklısınız» diyor.

● Devletin tekliğinin kaybolduğu yerde idare zordur.

● Bu memleketin ekmeğini ye, bayrağına hürmet etme, olmaz böyle.

● Asgarî müştereklerde mutabık olmalıyız. (1.3.1976)

NECMETTİN ERBAKAN:

● Siyasal, ekonomik ve sosyal konulara ilişkin hızlı bir çalışma temposu içindeyiz. Bu maksatla bir mücadeleye girmiş bulunuyoruz. Bu mücadele şu noktalarda yapılacaktır:

1 — Yoklarla mücadele. Zaruri ihtiyaç maddelerinin sıkıntısının çekilmemesini temin edeceğiz. Bu maksatla şu istikamette mücadelemizi sürdüreceğiz:

a — Gıda ile ilgili maddeler:
Bunlar 7 adet olup, buğday, şeker, yağ, pirinç, et v.s. dir.

b — Tarım ile ilgili maddeler:
Bunlar 3 adet olup, traktör, gübre ve mücadele ilâçlarıdır.

c — Sanayi ile ilgili maddeler:
Bunlar da 7 adet olup, enerji hammadde, lâstik, kamyon, demir, çimentodur. Yeni organizasyon ve mevcut depolama kapasitesinin artırılması ile ihracata da imkân sağlanacaktır.

2 — Pahalılıkla mücadele:

a — Vergi sistemlerini yeniden ele almak,
b — Faiz nisbetlerini düşürmek ve ıslah etmek,
c — Üretici artırıcı tedbirler almak,
d — Zamanında kredi sağlamak,
e — Yarım kalmış yatırımların ikmali mevcutların tam kapasite ile çalışması hammadde temininde zorluk çekilmemesi ücret ödeme zorluğunu kaldırmak.

3 — İşizlikle mücadele:

a — İşsizlik planlaması,
b — Emek yoğun yatırımları teşvik,
c — İşsizlerin sendikalaşması.
Şunu gözden uzak tutmamak gerekir ki, binlerce insan ayda 500 TL.na bir yer ararken, binleri alan sendikalı, üretimi durduruyor.

4 — İstikrar içinde ekonomik büyüme mücadelesi.
5 — Refahı bütün kesimlere yayma mücadelesi.
6 — Millî güçle sür'atli ve yaygın kalkınma mücadelesi.

Sadece kalkınma değil, aynı zamanda güçlü kalkınma. İşte bu altı kalkınma hedefini planlamak suretiyle israfı kaldırıp yaygın kalkınmaya yöneleceğiz.

● **İşçi-işveren meseleleri halledilmeden hiçbir konuyu çözemeyiz.**

● İşte sendikal mücadelenin bugünkü İngilteresi; güneş gören imparatorluk güneş görmeyen bir ülke haline dönmüştür. Zira toplu sözleşme ve ücret pazarlığı mücadelesini sürdürenler odalardan çıkıp güneşi görecek vakit bulamamaktadırlar.

● **Hükümet temel politikasını tesbit etmeden kamu iktisadi kuruluşlarında toplu sözleşme imzalanmayacaktır.**

● **İhracatta bir nümune göndermek için 44 imza gerekli. İhracat yapılacak vasatı temin etmeğe mecburuz.**

● İhracatı artırmak için altı bakanlık görevlidir.

● Formaliteleri kaldırabilecek bir yetki kanununa ihtiyaç var. Aksi halde mevcut engelleri yıllarca kaldıramayız.

● 5 milyarlık ithalat yapacak güçteyiz ama bütün bir yıllık ihtiyaçlarımızı bir kalemde istemek suretiyle Merkez Bankasını bunaltıp işi çıkmaza sokmayız. Kaynak tamdır. Kademeli talep için mensuplarınızı uyarınız.

● Traktör konusundaki sorunları artık biliyoruz. Tevsiat üretimini arttırmak için tevsiatla ilgili kararnameler kısa bir zamanda çıkarılacaktır.

● Enerji üretimi ile ilgili Çukurova şirketinin yatırımını destekleyeceğiz.

● Sanayi hammaddesinde darlık yaratmayacağız, yalnız ihtiyaçlarınızı bize zamanında bildirmelisiniz.

● Türkiye'nin Avrupa ile tek devlet olmasına karşıyız. AET'nin siyasî gayesini kabul etmiyoruz.

● Batı ülkeleriyle belli şekillerde münasebetlerimizi geliştirmeliyiz. AET ile ticari münasebetlerimizin gelişmesi millî menfaatlere uygun şekilde gelişmesini istiyoruz.

● AET ile aramızda mevcut durum lehimize değildir.

● Devalüasyon kesinlikle söz konusu değildir. Gereğinde kur ayarlamaları yapılacaktır.

● Sanayicilerle yapılan toplantı faydalı olmuştur. Bunun tekrarı uygun olur. (2.3.1976)

BÜLENT ECEVİT:

● Ülkemizde siyasal ve sosyal gelişme, ekonomik gelişmenin önünde gitmektedir. Bu nedenle bazı sorunlar çıkmaktadır. Fakat bunlar demokratik rejim içinde çözülebilecektir.

● Siyasî istikrarsızlık çok sürmeyecektir. Erken seçim bunu çözecektir.

● Büyük partiler demokrasinin oyun kurallarında birleşmelidirler. Bir taraf futbol oynarken, diğer taraf güreş tutmamalıdır.

● Hükümetin kuruluş şekli ve gerekçesi bu imkânı ortadan kaldırıcıdır. Bugünkü hükümetin yapısı ve kuruluşu diyalog kurma imkânını or-

tadan kaldırmıştır. Çünkü hükümet bir cephe anlayışına dayalıdır.

● AP ile aramızda anlaşma olamıyor. Zira, AP, mevcut Anayasa ile bu ülke yürütülemez demekte, değişmesini istemektedir. Yetki dağılımını kabul etmemektedir. Demokrasinin temel kurallarından olan siyasal iktidar yetkilerinin sınırlanması gereğini kabul etmemektedir.

● AP, bazı kuruluşların özerkliğini istemiyor.

● Demokrasilerde çoğunluğun dediği olur ama, azınlığın da başı ezilmez. Yetki dağılımı azınlığı korur.

● Rejimi korumak için AP'ye açık ve kesin tekliflerimiz oldu. Bu samimi tekliflerimiz karşılık görmedi.

● Birlikte hükümet kuramayabiliriz, ama rejimi koruyabiliriz dedik. Ama cevap alamadık.

● Sosyal demokrasi, komünizmin gerçek önleyicisidir.

● Bu kadar çok oy almış ve ülkenin en güçlü partisinin, bölücülüğün ve komünizmin taraftarı olduğu yolundaki iddialar doğru olsaydı rejim ve devlet zaten çökerdi. Biz rejimin bekçisiyiz.

● Siyasal istikrarsızlık dış ilişkileri de bozmaktadır.

● Türkiye yeni bir savunma kavramı hazırlamalıdır. Bunun NATO üyeliğimizle çelişmesi gerekmez. Herhalde, olup bitenlerden sonra, ulusal güvenliğimiz için sadece NATO'ya güvenemeyiz.

● Hükümeti, dış sorunların çözümünde cesaretli adımlar atmaya çağırıyoruz.

● Türkiye Kıbrıs'ta elde ettiklerini kaybetmeyebilir, **ama cesaretli kararlar almazsa** dünya ile ilişkilerinde çok kaybeder.

● Kıbrıs'ta bir şey kaybetmeyiz, ama Remo planında beş milyarı onbeş milyara çıkarmakla yatırımları aksatmayız. Bu sözlerimden Remo planının maliyetinde bir artış olmamalıydı anlamı çıkarılmasın. Bugün karşı karşıya kaldığımız durumda belki bu kadarı da yetmez. Fakat Türkiye'nin yalnızlaşması sonucunu doğuran bir tutum, ister istemez, Türkiye'nin savunma yükünü de arttırıyor.

● **Yunanistan'la aramızda devamlı bir silah yarışı sürmekte ve bir savaş ekonomisi vasatı yaratılmaktadır.**

● Bu durum Türkiye'nin yalnızlaşmasına sebep olmakta ve AET ile olan uzaklaşma da bu açıdan dikkatle izlenecek bir nokta olarak ortaya çıkmaktadır.

● Türkiye silah almak için kendisi rüşvet verecek durumdadır. Rüşvet almak diye bir konunun olduğunu sanmıyorum.

● Türkiye dış politikada riskli bir yola girmemelidir ve NATO'dan ayrılmamalıdır. Ancak ilişkilerini NATO ve AET dışında da genişletmelidir.

● Başka ülkelerle yakınlaşmamız çok yerindedir. Bunu yaparken Amerika ile hasım durumuna girmek de gerekmez.

● Türk sanayiinin yapısal bozukluğu üzerinde bazı sanayiciler de son zamanlarda durmaktadırlar.

● Bu yapısal bozukluklarda özel sektörün de kusurları vardır.

● Nedir bu bozukluklar:

Sanayileşmenin tarımı ihmal ederek gerçekleşebileceği zannedilmiştir.

● Üçüncü Beş Yıllık Plan, sanayileşmek için tarımın ihmal edilmesi esasına dayanmaktadır.

● Halbuki, tarıma da gereken ağırlık verilip yeterli kaynak yaratmadan hızlı ve güçlü bir sanayileşme sürecine girilemez.

● Toprak reformu bu maksat için yapılmalıydı. Bu reform ölü doğdu ve uygulanamadı.

● **Köylü ve çiftçi kooperatifleri teşkilâtlandırılmalıydı.** Bu da yeterince yapılmadı, hatta engelleniyor.

● Temel sanayilerin büyük ölçüde ihmal edildiğini söyleyebiliriz.

● **İmalat sanayileri girdileri yönünden % 50 civarında dışa bağlıdır.**

● Sanayiimizin çoğu, malî bakımdan zayıf kuruluşlardır.

● Sanayiimizin bugünkü durumu «sera sanayi» olarak vasıflandırılmalıdır. Çünkü devamlı teşviklerle ayakta durabilmektedir. Seranın dışına çıkarıp, enjekte ettiğimiz teşviki kestiniz mi solmaktadır. Dolayısı ile sanayiimizi malî bakımdan güçlendirmek lazımdır.

● Ancak, devlete astarı yüzünden pahalı gelen destekleme tedbirleriyle ihracat imkânı olabilmektedir.

● Bu ölçüde teşvik tedbirleri (mobilya ihracında % 75 olduğu gibi) ile, sunî teneffüsle, dünya pazarlarında rekabet olanağı sağlanamaz.

● Vergi iadesi tatbikatı bir nevi devalüasyondur. Devalüasyon yapılmayacak denmekte, fakat fiilen kur değişiklikleri ve vergi iadeleri yolu ile paramızın değeri gün geçtikçe düşürülmektedir.

● **Sanayiide işçi başına verim çok düşüktür.** Avrupa'da en düşük verim İtalya'dadır. Türkiye'de ise İtalya'dakinden 3.5 misli daha düşüktür. Bunda işçimizin kusuru yoktur. Çünkü, ileri sanayi ülkelerinde Türk işçisi en verimli işçi olarak kabul edilmektedir.

● Sanayiin yurda dağılışı dengesizdir. Ekonomiye yük getirmekte, şehirleşme masraflarını arttırmaktadır.

● Türkiye'de devlet sektörü ideolojik olmayan sebeplerden doğmuştur. Devlet sektörü ekonominin yükünü taşımak için kurulmuştur. Ama bugün ekonomiye yük olmuştur.

● Devlet işletmeleri siyasal nedenlerle adama iş bulma aracı ve partizanlık aracı haline gelmiştir.

● Şili'de Allende hükümeti çeşitli siyasal gruplardan kurulu idi. Allende bu grupları tatmin için devleti parsellemeye gitmiştir. Yıkılışında baş-

lıca etkenlerden biri bu olmuştur. Bugün ülkemizde aynı zihniyet ile devlet parsellenmektedir.

● Türkiye'de iyi işleyen bir devlet sektörü olmadan, zayıf özel sektör ile dışa açılma pek mümkün görülmemektedir.

● Devletin patron olduğu bir yerde toplu sözleşme tam yürütülemez. Devlet işletmelerinin kendi kendilerini yönetir duruma gelmeleri, siyasal iktidar müdahalesine açık bürokratik yöntemden kurtarılıp, demokratik işletmeciliğe kavuşturulmalıdır.

● 440 sayılı kanunun çıkışında yönetime katılmayı öngördük. Fakat bu maddeler yozlaşmış şekilde kanunlaştı ve 1965'te biz hükümetten ayrıldıktan sonra değiştirilen tüzükle büsbütün işe yaramaz hale getirildi.

● Kamu iktisadi kuruluşlarında toplu sözleşme düzeninin olumlu biçimde işlemesi, bu işletmelerin, kamu mülkiyetinde kalmak üzere, yönetim bakımından tam bağımsızlığa kavuşturulmasıyla mümkün olacaktır. Kamu iktisadi kuruluşları tam bağımsız şekilde kâr ve zararını hesap edip, verimli çalışmayı sağlamalıdırlar. Bu yapılamaz ise kamu iktisadi teşekkülleri devlete yük olur.

● Kamu iktisadî kuruluşları demokratik bir yapıya ve gerçek ekonomik işlerliğe kavuşturulmalıdır.

● Türkiye son yıllarda ele geçen işçi dövizlerini çarçur etmektedir. Bu dövizler son aylarda aşırı ithalat için harcanmıştır.

● Aşırı ithalat yapmışlardır. (Dövizin kırıntıları kalmıştır). Daha tüketim ve istifçilik için kullanılmıştır.

● İthal edilen mallar istifçiliğe yaramıştır.

● AET-Türkiye ilişkilerinin temeli olan Ankara anlaşmasını biz yaptık.

● AET ile ilişkilerimizde akıllıca davranırsak yararlı olacağını düşündüktü ama o zaman atılan adımların gerekleri yapılmadı. Türk ekonomisini üyeliğe hazırlayıcı tedbirler alınmadı. Ne hükümet ne de sanayiciler bu konuya önem vermedi, yüzeysel sanayie yer verildi. Konunun önemi kavranmadı. Çalışma ve hazırlık yapılmadı.

● Bay Ortoli ile ve başka yetkililerle yaptığımız görüşmelerde «protokolu değiştirme» tabiri kullanılmadan istediğimiz birçok değişikliklerin yapılabileceği izlenimini edindik.

● Bu konuda, ilgilileri toplantıya çağırdık (Yalçıntaş da dahil) ve bir rapor hazırladık. Hükümetten ayrıldığımız sıralarda. Fakat bu çalışmalar bizden sonra sürdürülmedi. Türkiye AET'ye somut isteklerini tatmin edici biçimde bildirmedi.

● Yüzeysel bir sanayi kurmaya çalışıldı. Katma Protokolde AET'nin sanayi alanında verdiği tavizler aldatıcı, tarım alanında verdikleri de çok yetersiz.

● AET ilişkileri konusundaki DPT raporunu hükümet okumadı bile...

● AET bize avutucu şekilde davranıyor. Tehlikenin çok ciddi bir noktaya vardığını Başbakan ve diğer ilgililer yeni anlamışlardır.

● **Bugün AET konusunda çok tehlikeli bir noktaya geldik. Hükümet ya siyasal sonuçları ağır bir ayrılma kararı alacak ya da daha etkin pazarlık gücü ile ve ne istediğini bilerek AET topluluğunun karşısına çıkacaktır.**

● Enerji üretimi dışa bağımlı olarak kurulmuştur. Su ve kömüre önem verilmemiştir. Gözümüz yağmurdadır. Bu konuda dövize bağlılık durumu ortaya çıkmıştır.

● Enerjide Türkiye suyun yüzde 7-8'ini, kömürün yüzde 6'sını değerlendirebiliyor. Gerisi ithal malı fuel-oil'dir.

● Diğer altyapı konusunda Türkiye çok geride. Sulama oranı bizde yüzde 8, Yunanistan'da yüzde 25, gelişmiş ülkelerde yüzde 80'dir.

● Türkiye'de yatırımlar geciktiğinden maliyetler çok yükselmekte ve planlanan hesaplara uymamaktadır. Atılan temeller değil, bitirilen yatırımlar önemlidir.

● Teknik personel eğitimi plan hedeflerinin çok gerisinde kalmaktadır.

● Bürokrat eğitimine önem veriliyor. Teknik eğitim geriliyor.

● Plan bir tarafa bırakılıyor. Personel politikası kötü işliyor.

● Bir ülkenin her şeyi olabilir ama eğitilmiş insan olmaz ise netice alınamaz.

● Plan diye bir şey kesinlikle kaale alınmamaktadır.

● Biz şayet spekülatif kazançları önleyebilirsek sizden o zaman daha az kârla çalışmanızı isteyebiliriz.

● Sadece işçi hakları sağlamakla sosyal adalet sağlanamaz. Maalesef bu noktada kalınmıştır. Özellikle köylü ihmal edilmiştir. Kamu personeli hakları da ihmal edilmiştir.

● **Sendikal rekabetin olumsuz sonuçları hakkındaki fikirlerinize tamamen katılıyoruz.** Ama çözüm sendika sayısını azaltıcı yasal değişiklik yoluna gitmek değildir. Sarı sendikacılığı teşvikten kaçınmak gerekir. Zamanla demokratik işçi hareketi birleşip bütünleşme gereğini duyacaktır.

● Ankara Belediye'sindeki bir temizlik işçisi bir teknik elemandan daha fazla ücret alıyor. Bu bir dengesizliktir. İşçinin kazancını azaltmak değil, fakat teknik personelin meslek adamı durumunu düzeltmek gerekir.

● Ekonomik yapısal bozukluklar ile düzen bozukluğu birbiriyle ilişkilidir. Nedir bu düzen bozukluğu? Ya da düzeni değiştirme?

Halka yolsuzlukları anlattığım zaman hep birden kahrolsunlar diyorlar. Bunun kusurunu kişilerde değil, düzende aramak gerektiğini kendilerine söylüyordum.

● Avrupa'da bir sanayici yüzde kaç kâr eder? (Yılmaz Bey, gıda

sanayiinde yüzde 7-8 civarında). Akdeniz'de işçi ile uğraşmayan bir aracı elini sıcak sudan soğuk suya sokmadan yüzde 50 kâr ederken sizler neden bu konuda ciddi çalışmalar yapıp vergi verirken bunun en az yarısı kadar bir kârı isteyemezsiniz? Bu konuda ekonominin yapısal bozukluğunu tamir için düzen bozukluğunu gidermek, spekülatif kazanç kapılarını kapatmak gerekir. Yoksa sanayici makul kâra razı olmaz. Razı olmayınca da dünya piyasalarına astarı yüzünden pahalı teşvik tedbirleri olmadan açılamaz.

● Yapı ve düzen değişikliğinin bir diğer örneği de tasarruf eksikliği, tüketimi teşviktir. Sanayiimizin bugünkü yapısı tasarrufla ters düşmektedir. Zira, tüketim ekonomisine dönüktür.

● İskandinav ülkelerinde televizyon reklamı yok. Bizde tüketimi kamçılayan bir reklam kampanyası uygulanmaktadır.

● Tüketim sanayiinin çarklarına döndürücü nitelik taşıyan kamçılayıcı reklamları ayıp sayıyoruz. Ama sanayiimizin bozukluğu bunu gerekli kılıyor.

● İşçi-işveren-devlet arası üçlü kurulun gerçekleşmesini biz de uygun görüyoruz. Ama sendikal harekette gerekli bütünleşme sağlanamazsa üçlü kurul bir işe yaramaz. Sendikal rekabeti ortadan kaldırma gayretleri Türk-İş'in isteksiz davranışı nedeniyle netice vermemiştir.

● **İki işçi konfederasyonu uzattığımız eli tutmazsa biz de tabanda faaliyet gösteririz.**

● **Türk-İş'in de, DİSK'in de tabanı yüzde 80 CHP'lidir. Yöneticiler fikir yapısı itibariyle ayrı da olsalar biz tabanı birleştireceğiz. Buna kararlıyız.**

● **İşçiyle bütünleşmemiş bir hükümetin başarı şansı yoktur. İskandinav ülkelerinde üçlü kurulun yararlı oluşu hükümetlerin dayanışından gelmektedir. Böyle bir bütünleşmeyi ancak bizim gibi bir demokratik sol parti sağlayabilir.**

● Bazı iş adamları bol kazanç yanında siyasal iktidarlara da etkili olmayı arzu edebilir. İşçiyle bütünleşen bir demokratik sol iktidar iş adamlarının bu arzusunu engeller. Ama onlara huzur, güvenlik, istikrar sağlar. Anarşi olmayan bir toplum içinde yaşamayı, çocuğunun kaçırılmayacağını, fabrikasının bombalanmayacağını bilerek huzur içinde çalışma isteyenlere biz bunları gerçekleştirecek bir hükümet kurmayı vaad ediyoruz. Biz ne Dubçek ne de Allende durumuna düşecek kadar safız.

● Bazı iş adamları sarı sendika kurdurmanın yararına inanmaktadır. Sanayicilerin bu sakıncalı yoldan kaçınmaları gerekir. Ankara otellerindeki hükümeti kurma kulislerinde ve sendikaların bölünmesinde iş çevrelerinin de rolü büyüktür. Bu sakıncalıdır.

● Ülkücülerle işbirliği yapılıp, işyerlerinin savaş alanı haline geldiğini görmekteyiz.

● MHP'ye hizmet eden iş adamları ve kuruluşlar vardır. Ankara Ticaret Odasının komandolara yardım ettiğine dair elimizde belgeler var.

● Şiddetten, anarşiden bahseden her solcuya ben bir kışkırtıcı ajandır demekten çekinmiyorum. (2.3.1976)

ERTUĞRUL SOYSAL'IN İSO'DA 17.4.1976 GÜNÜ YAPTIĞI KONUŞMA

Bu konu, zannederim bugüne kadar bu kadar çıplaklığına tartışılmadı. Yani protokol seviyesindeki, Ankara anlaşması ya da gümrük birliği kelimeleri telafuz edilerek çıplaklığına tartışılmadı. Ama, artık günü geldi, karar safhasındayız. Binaenaleyh yadırgamıyorum. Şu izlenim, sanayicilerde, biraz hassasiyetle not edildi: Parlamento, ekonomiye oldukça uzaktır. Özellikle sanayi hakkında fikri yoktur. Sayın İnan, çok önem verdiğimiz, çok üstün bir kafa ve kültür yapısıyla dolu, ama, değil Türk sanayii, genel dünya sanayii hakkında, elemanter bilgilerden yoksundur. Beni bağışlayın. Böyle olunca, Türk sanayicisi (imajını) Ankara'da parlamento, bürokratlar, bir tembellik içinde, bir meskenet içinde, bir dolçe vita peşinde, yaşayan, aman rahatları kaçmasın zannedilen kişilerden oluşturuyorlar. Bu sanayici imajı, tümüyle yanlış ve sakattır. Böyle sanayici yok mudur? Vardır. Ama size muhatap olan sanayici, şu memlekete asgarî sizin kadar, şu meseleye sahip çıkma ümidinde olan sanayici, böyle değildir. Sanayici dertlidir. Dertlerini size nakletmem günlerce sürer. Zannettiğinizden fazla Türkiye'ye katkılıdır. Ve sizin her gün sosyal adalet, ezilenler olarak yöneldiğiniz kitleler karşısında işi, ekmeği yaratanı unutmanız, ağır şekilde sanayii rencide etmektedir.

Sanayici Türkiye'de Türkiye'nin çıkarına yatırıma adeta tövbe etmiştir. Söylediğim sanayici, sanayii bilen sanayici. Lütfen kabul ediniz. Anadolu sanayicisi, bir teşvik hastalığı, sarhoşluğu içinde, kâğıdı almakta, hemşehrileriyle şirket kurma çabası içine gitmektedir. Çok az istisnasiyle, izmihlal, üzüntü, çöküntüdür. Ama sanayii biz, yaşımız büyük olduğu için tesadüfen öğrendiysek, başarılı olduğumuzdan kaabiliyetimizden değil, bizi bugün istihdam yaratacak sanayie yöneltmeye kanun gücü bile yetmez. İnadına istihdamdan kaçmak için yeminliyiz. Sanayiden döndürücü bir küskünlük içindeyiz. Ama şunu biliyoruz ki, kıdem tazminatı karşısında hiçbir endüstri, kapılarımı kapıyorum, diyemez. Dediği gün iflas eder. Bu iflas, önümüzdeki yıllarda, astronomik rakamlarla bir çıkmaza Türk sanayiini götürmüştür. Türkiye'de, bu sefalet istismarlarıyla, dolayısıyla, Ceberrutlukla alınan haklarla, dengeyi İtalya'dan çok önce bozmuştur. Beni işveren olarak dinlemeyin, sanayici olarak dinlemeyin, şu memleketin bir evladı olarak dinleyin. Bu yıl da sanayie istifasını vermiş, tarafsız bir va-

tandaş olarak dinleyin. Özel sektör, sadece işgücü çıkmazıyla sanayie veda etmek istidadındadır. Özel sektör batacaktır. Kamu batmayacaktır, hepimiz ödeyeceğiz. Bu bakımdan lütfen sanayi denilen kavramı konuşurken sanayiin iki yönü olduğunu, parlamenterlerimiz dile getirsinler. Dertliyiz. Çalışanı vardır, iş yaratanı vardır. İşi yaratanın hakkı bir üretimde, acaba çalışandan az mıdır? Bunu tartışmak bile caiz değildir. Ama kaçınılmazdır. İşi yaratan özel sektör olmayabilir, kamu olabilir. Lütfen kabul ediniz. İşi yaratan olmayınca iş yoktur, taksim edecek börek yoktur.

Genel hatlarıyla parlamenter arkadaşlarımız şuraya dokunuyorlar. Peki, sizi himaye edelim, peki tüketiciyi kim himaye edecek? Kaç yıl biz sizi kalkınacağız diye bekleyelim? Bu arada istismarınızı yapın. Fiyatınızı arttırın, tüketiciye aktarın, enflasyon olsun, bir fasit daire dönedursun. Bu soru bu şekilde ortaya konduğu zaman haklıdır. Buna karşı sanayici de bizi ilanihaye, fabrikalarımızın duvarları yıkılana kadar koruyun demeyecektir. Ama siz bana, 10 ilâ 20 sene gümrük himayesiyle kalkınmasını becerivermiş bir ülke gösterebilir misiniz? Japonya mı? Yüz sene. Elli yıl himayekâr gümrükler. Gösteremezsiniz. Batı, batı, batı... Batı, 17. bilhassa 18 ve 19. yüzyıllarda müşterek alışverişiyle, aynı kafa yapısıyla kalkınmış, gelmiş bir yere. Asgarî 50 yıl bizden ileri. Matematik olarak belli. İstihlakine bakın, millî gelirine bakın, kullandığı kilovatına bakın, İlh. Koyun bir torbaya, asgari 50 yıl sonra Türkiye zor gelecektir. Şimdi, siz bir at arabasındasınız. Gelin diyorsunuz, burada beraber koşun.

Bunları neden söylemedi sanayici. Bilinçsizdik. Ben şahsım için söylüyorum. Ben bunun füsnuna, tadına kandım. Ben Atatürk çocuğuyum. Batı benim için hedeftir. Batı benim hedefim dedim, oraya baktım. Gayet samimi söylüyorum. Yazılar yazdım, konferanslar verdim. Ortak Pazarla entegre oluyoruz, ne mutlu, dedim. Dedim ama, bu kadar sanayide tecrübem de yoktu ve dünya ekonomisini, üçüncü dünya meselelerini, kalkınmışların çıkarcılıklarını bu kadar bilmiyordum. Şimdi görüyorum ve diyorum ki, bu gümrük birliği ile, yani 12,20 veya 8 yılda, GATT'ın izin verebildiği limitlerde, geri kalmış bir ülkenin, biz oyuz, geri kalmış, kalkınmakta kibarıdır. Lütfen 500 dolarlık millî gelirlik bir ülkeyiz. Yarısı okuma yazma bilmeyen bir ülkeyiz. Nereden bakarsın... Bu kadar gasp olan arada, kalkınmışlarla, beraber kurallarımız beraber olarak gümrük birliği; sıfır gümrükle alışveriş, bunun Türkçesi sanayie vedadır. Eğer sanayileşmeyi unutarak Yunan modeliyle, turizmle, envisible rantlarla, dışarıda envestismanlarla, aksiyonlar alarak, birtakım oyalamalarla kalkınmayı başaracağız iddiasında olan varsa içimizde, ben muttali değilim. Buyurun, yapın! Ama öncelik sanayide ise, yani ülkemizin refahı, bu milletin şenlenmesi, öncelikle sanayi yanında tarımla olacak ise, hiç tartışmasız bizi bu badireye atamazsınız. Atarsanız vebal sizin.

Biz devremizi yaptık. Birşeyler yaptık, hatalı günahlı. Bu fabrikalar batar. Batsın. Memleket, yıllarca evlatlarımız, çeker. Buna bu kadar inanıyorum, inanınız, ve siz siyaseti ne kadar iyi biliyorsanız, yahut ilminizi biliminizi, ben de maliyetimi, kabul ediniz ki sizin kadar hassasiyetle biliyorum. Ben endüstrimi nasıl yürüttüğümü biliyorum. İlle misal mi istiyor sayın İnan? Sordu, nedir bizim başımıza gelen bela buradan? Efendim, arkadaşlarım diyorlar ki size, bugünkü endüstriyi bırakınız. Bu küçük egoizmimizle ifade ediliyor. Deniliyor ki, adamın malı 12'de de 22'ye kaydırmak istiyor. Değil. Zaten özel sektöre senin malın hangisinde olsun diye sorar iseniz, içinden çıkamayız o kavganın. Herkes 22 ister. Yarın 32 olur oraya gider. Kaos. Asıl tehlike, Türkiye'nin ihtiyacı olan ve gerçek bir sanayi toplumuna götürecek olan Türkiye'yi, sanayilere mahrum kalıştır. Bu mahrum kalış dinamik sanayilerdir. Nedir onlar? Dünyada çok hızlı işleyen kimya sanayii. Kimya sanayii bütün ana mallarıyla 12 yıllık listededir. Yani, Türkiye bir kimya sanayii kurmasın mı? Kurmasın mı beyefendiler? Neden? Benim hakkım yok mu kimyaya? Ben jilet, naylon çorap, gözlük mü yapacağım? Ben bisküvi şerbet mi yapacağım? İnsaf ediniz. Benim kimyaya hakkım yok mu? Yok. Nitekim, kimyaya taalluk eden maddeleri, sıkıştı devlet, liberasyonun arttırılan yüzde 10'u var ya oraya koydular ve konsolide ettiler. Yazıktır, günahtır. Ben kimyacı değilim. Ben metal-makinacıyım. Ama, görüyorum, dünya nereden kalkınıyor, nereden kazıklıyor geri kalmışı. Bir kilo kimya satıyor, bir vagon bulgur alıyor. Gerçek budur ve bu ta 19. yüzyıldan beri. Bütün, kabul ediniz, dün okudum daha, Tiers Mond'da okudum, 1900 yılında gelişmişlerle gelişmemişlerin arasındaki gelişmişlik farkı 1'in 6'ya oranı imiş. Bugün 1'in 15'e oranı beyefendiler. 1980'de 1'in 25'e olacak. Diyorlar ki sen de yerinde durmadın. Beyefendiler, ben de yürüdüm. Yürüdüm ama, Atatürk'ten beri şu kadar geldim. Adam öyle gelmiyor, o nükleer hızla gidiyor. Aradaki fark açılıyor. Ne olacağız, ne zaman ulaşacağız? Binaenaleyh, her ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar batılılar, bugün 5 milyar, yarın 6 milyar, çok iyi söyledi Feyyaz Bey, 10 milyar alıcı olan bir piyasaya şüphesiz benim gözümle bakmayacaktır. Kendi gözüyle bakacaktır. Tradisyoneldir. Ben, onun için bir pazarımdır. Anlaşmalı ülkeler sosyalist ülkelerin kapitalist ülkelerin alıcıları satıcıları ve diplomatları fink atıyorlar burada. Ne için arkadaşlar? Bir tanesi de gelip bana, yeni teknoloji verdi mi? Gel seninle makina yapalım, dedi mi? Kırıkkale'yi niçin sokakta bıraktılar? Ne yaptılar burada? Tamamı tüketim maddesi. Düşman değilim, ama kimya sanayii elden kaçtı mı? Onun son kuyruğu olan tıbbî malzeme sanayii terkediyor Türkiye'yi. Yapmaz, menfaatini bulamıyor çünkü. E, biz de o zaman, getirin dışarıdan, teknolojisini getirin, makinesini, getirin hammaddelerini, getirin işletme maddelerini, burada nihai prosesi yapılan maddeleri, vatandaşımıza 40

milyona satın. Sanayileştik... Yok! Mahkumsunuz, bu alışveriş gelişmemişin aleyhine gelişmişin çıkarına büyüye gider. Kuşkusuz, sanayileştikçe dış ticaret alışverişi büyür. Büyür ama, bizde büyüyen bir taraftır. İthalatım büyüyor, ihracatım büyümüyor. 70 devalüasyonundan sonra ve dünya krizinden sonra, 74'de canlı bir ihracat hepimizin yüzünü güldürmek istedi, ama şok gibi aşağı düştü. Sınai mamul ihracatı 75'de düştü, bu yıl daha da düşecek. Hiç üzülmeyiniz, düşecek. Çare yoktur. O halde ithalat talebin artıyor, çünki her sanayici, dışarıdan bir şeyler istiyor. Kiremitçi rulman istiyor, yerli sanayi yok. Seramikçi de dışarıdan boya istiyor. Öyle ana maddeleriyle, yardımcı maddeleriyle siz uçkurunuzu verdiyseniz, yutulacaksınız. Kaçınmasızdır. Bunu da 10 senede aşalım derseniz, hayal peşindesiniz. Biz aldandık, lütfen bizim için karar veren sizler aldanmayınız.

Bu mahrum kalacağımız sanayi dalları arasında metal makine ve elektroniği de sayın İnan'a hatırlatmak için söyleyeyim. Yeni kuracaklarımızdan mahrum kalmak bir yana, sanayiciler aramızda şunu konuşmuşuzdur ki, bir an için gümrüklerin sıfıra indiğini farkediniz, çeşitli nedenlerle tuğla sanayii bile çöker Türkiye'de. Tuğla bile, ben size misal istiyorsunuz konkre, izin verin bağışlayın yönettiğim fabrikadan bahsedeyim. Zincir ve makine üreten iki bölümün mumandanıyım. Hammaddem İtalya'da 480 kuruş, bu hafta İtalya'ya ihracat yaptım. Sordum, çünkü hammadde gönderin fasonaj yapalım dedim, olmadı. Bende o hammadde 7,5 lira. Sayın İnan, beceriksizim, dil bilmiyorum, menajman bilmiyorum, dünya bilmiyorum. Bütün aczimi kabul ediyorum. Ama 480 kuruşla 7,5 lira. Adımımı attığım zaman bana bu handikapı veren nedir? Türk toplumunun Türk ekonomisinin zaafıdır. Kimse kimseden şikayetçi değil, biz de buradayız. Kusurlarımız da sevaplarımız da sizler kadar. Ama Türk ekonomisi geri olunca, işte demir böyle olur, elektrik böyle olur.

Menagementin prodüktivite artışındaki payı yüzde 25'ten fazla olamaz. Hammadde fiyatları aynı dahi olsa rekabet şansımız yoktur. Çünkü bizim teknolojimiz geridir.

Ben menacer miyim fabrikada yoksa işçinin haftalığını, fürnisörün parasını, bankanın kirasını ve devletin vergisini karşılamakla yükümlü ırgat mıyım? Ben ikincisiyim. Bunu bilmiyorsunuz. Gelin bir ay sanayide kalınız. Sadece çalışma barışının anarşisi sizi Türkiye'de ne olmuş dedirtir. İnanınız biz burda benim teknolojim geri. Türkiye'de teknoloji üretilmiyor, üretilmelidir deniyor. Çok saygı duyuyorum bu düşünceye, heyecanlanıyorum. Gözümden yaş geliyor. Birşey üretelim diye. Lütfen inanınız. Ben sanayinin içindeyim. 26 yıldır. Girmediğim fabrika kalmadı. Türkiye'de teknoloji üretmek laftadır. Yapabildiğimiz kopyadan ibarettir. Biz kopya edene kadar adam 15 sene sonraki, sofistike teknolojiye varıyor gidiyor. Demodesiniz. Mahkûmsunuz. Japonya 50 sene uğraştı. Espiyonaj, kopye.

Rusya'da gördüm. Amerikan tezgâhlarını yere yatırıp kopye ediyorlar. Olmuyor. Rusya Batıdan teknoloji alıyor. Yani bu bir hamasi gururla da halledilmiyor. Geri kalmışlığınızı kabul edecek ve şapkanızı koyacaksınız. Ben belli bir perspektifde yürüyeceğim. Kaldı ki bu rekabet şansımızı işçimize bağışlıyorsanız, lütfen bizi bundan masun kılın. Ben Türkiye'deki işgücünün randımanıyla İtalya'nın gerisine düştüm. Bin tane sanayide ispatlarım. Bazı arkadaşlar diyorlar ki, meseleye radikal gitmeyelim, kaabili tahammül olan sanayilerimizi araştıralım, bunlar dayanıyorlarsa bir vakit kazanalım. Bir ülke geriyse onun sanayii içinde çok ileri gideni, çok geri kalanı yoktur. Menejman farkıyla, yöneticinin kabiliyetiyle bir fark vardır ama, Atlantiğin oratsında duran bir ada değildir sanayi. Sanayi kamuoyunun şartlarını yansıtır. Bunun ispatı, Türkiye'de, yüzde yüz yabancı sermaye ile kurulmuş mülti nasyonel şirketlerin üretimleridir. Hiçbiri bizden daha prodüktif değildir. Sanayi bu ülkenin şartlarını yansıtır.. Alt yapı herkes için aksaktır. Kominikasyon herkes için aksaktır. Telefon aksaktır, teleksimiz yoktur. Alt yapıdan bahsediyorum. Onun dışında Türk iş gücünün daha gelişmemiş, acemiliği vardır. Bütün iyi niyetine rağmen pense tutamayan bir işçi ile otomobil yapmaktasınız. Türkiye'de otomotif sanayiinde, fikstür denen bir yöntemle otomobiller monte ediliyor. İtalya'da fiat, senkronize bantlarla bu işi yapıyor. Sordum, Türkiye'de yapamaz mısınız diye. Şans yok dediler. Rusya'da bile, fikstürle çalışıyoruz, yürüyen konveyör yapamadık dedi.

Ben bu bakımdan sektörel şansı olan olmayan diye bir ayırım yapmıyorum. Teşviklerin her türü, her tür sanayie eşit olmalı, ceza da öyle olmalı. Çünkü iç içedir sanayı.

Dış rekabet ve tüketici meselesi... Bu sanayi, dış rekabete itilecek Ortak Pazarla. Bir sanayii dış rekabete itmenin tek koşulu illa Ortak Pazar'a üye olmak değildir. Sizin dış rekabete açılabilecek gücünüz oluşmuş ise ülke içinde tüm ülkelere karşı gümrüğünüzü indirerek rekabet tercihinizi kullanabilirsiniz. Dokuz ülke yerine 29 ülkeye yönelin. Onlar bana sağladıkları ödünlerde Yunanla Türke mi kalmışlar. Yugoslav gibi benden sanayide çok ileri olan bir ülkeye geri kalmış ülke telakkisiyle preferanslar tanıyarak sanayi ürünü almaktadır. Yani ortaklarına bir şeyler kazandırsın diye.. Bu bakımdan dış rekabetin Ortak Pazar dışında başka yolla olamayacağı iddiası kanımca geçerli değildir.

Sanayicilerin deklarasyonu konusuna da değineyim. Deklerasyonda hiçbir çelişki yoktur. Sanayiciler açık seçik şunu söylemişlerdir. Yazıldı orada. Gümrük birliğine götüren protokolün geçersizliğine inanmıştır sanayici. Kibar olmak için de demiştir ki, eğer yeni düzen, yeni model, anlaşmalar içinde tahakkuk ettirilemezse, yazılı... eleştirilebilirse anlaşmalar içinde yapılsın. Biz de biliyoruz ki, gümrük birliğine hayır demek Ankara

Anlaşmasını reddetmektir. Ama sanayici bu cesareti size göstermiştir. Radikal olarak Ankara Anlaşmasını gümrük birliğini üç beş sene uzatmak, 12'yi 22'ye hamur etmek, yaramızın merhemi değildir. Gümrük birliği ile Türkiye Ortak Pazar karşısında sanayie Allahaısmarladık demeye mecburdur. Bunu böylece lütfen biliniz. Tercihli kararı siz yapınız. Ama bu kararı verinceye kadar sanayici sizinle boğuşacaktır. Kamuoyunda biz konuşabildiğimiz sürece. Biz bir meskenetin içinde değiliz. Kendi kapımızın üstünde, Türkiyenin endüstrileşmesini, hattâ üçüncü dünya ülkelerinin seviyesine makro olarak geliyoruz. Ve bunda yaralıyız, endüstri şartlarını, inputlarını v.s., biraz daha, Ankara bürokratlarından biraz daha iyi biliyoruz. Siz de kendi işinizi daha iyi biliyorsunuz. Bizi dinlerseniz size minnettarız. Dinlemezseniz, işte meydan, ülke sizindir. Sabrınıza teşekkür ederim.

DÜZELTME

42. sayfada bir dizgi hatası sonucu eksik çıkan dipnotlarını veriyoruz. Düzeltir, okuyucularımızdan özür dileriz. **İLKE**

---

(1) Todor Jivkov, X. Parti kongresine sunulan *Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi Raporu*, Sofya 1971, sf. 16.

(2) V.İ. Lenin, *Bütün Eserleri*, Cilt 38, sf. 358.

(3) «İkinin birde birleştirilmesi» teorisi — «Kapitalizmi canlandırmak için gerici felsefe», *Huntzi* Dergisi, 1971, No. 3.

(4) *Jenmin Jibao* Gazetesi, 20 Mart 1971.

(5) «Leninizm yada Sosyal Emperyalizm» Huntzi dergisi, 22 Nisan 1970.

(6) Bakınız: «Çin Halk Cumhuriyetinin oluşumu» (Belge 1, makale 1) Gospolitizdat, 1950, sf. 59.

(7) «Jenmin Jibao» gazetesi, 20.3.1971.

(8) «Jenmin Jibao» gazetesi, 1961, 5; XII.

(9) V.İ. Lenin, *Bütün Eserleri*, cilt 14, S. 112.

(10) «Huntzi» dergisi, No. 9, 1971.

(11) «Huntzi» Dergisi, No. 9, 1971.

(12) V.İ. Lenin, *Bütün Eserleri*, Cit 17, sf. 130.

(13) «Huntzi» Dergisi, 1971, No. 5.

(14) A.g. Dergi, 1971, No. 7-8.

(15) «Huntzi» Dergisi, 1971, No. 9 (Li Tçan-Mao ve Van Su tanjen - «A priorizm - emekçi kitleleri aldatmak için gerici felsefe»).

(16) Şi Bin Lian - «Zorunluluktan hareket ederek özgürlüğü elde etmeye çalışalım», Huntzi Dergisi, 1971, No. 9.

(17) «Jenmin Jibao» Gazetesi, 2 Şubat 1964.

(18) «Huntzi» Dergisi, 1970, No. 4.

(19) «Çin» Dergisi, 1968, No. 7.

(20) «Huntzi» Dergisi, 1971, No. 10.

(21) «Çin» Dergisi, 1968, No. 7.

(22) «Jenmin Jibao» Gazetesi, 21 Haziran 1972.

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ